

Forensisch Medisch Genootschap

Nederlandse Vereniging voor Forensische Geneeskunde

Landelijk opleidingsplan voor de opleiding tot Forensisch Arts

Versie: februari 2017

Forensisch Medisch Genootschap

Rozenlaan 115

3051 LP Rotterdam

Colofon

Ingangsdatum: (beoogd) januari 2018

Aanbieding aan CGS: februari 2017

Opdrachtgever: Forensisch Medisch Genootschap

Dit opleidingsplan opgesteld door de opleidingscommissie van het Forensisch Medisch Genootschap (FMG)[®]:

Drs. G. Reijnen, voorzitter opleidingscommissie FMG, forensisch arts^{FMG}

Drs. P.P.M. Bender, forensisch arts^{KNMG}, huisarts

Drs. T. van Mesdag, forensisch arts^{FMG}, coördinator forensische geneeskunde GGD Groningen, bestuurslid FMG

Drs. H. Stigter, forensisch arts^{FMG}, docent forensische geneeskunde UMC Utrecht (Julius Centrum)

Drs. M.E.M. Vester, promovenda forensische radiologie

Drs. F. Woonink, forensisch arts^{KNMG}, coördinator forensische geneeskunde GGD regio Utrecht

Drs. Ir. J.D. Workum, forensisch arts^{FMG} i.o.

Ondersteuning en advies van dit opleidingsplan is gefaciliteerd door:

Prof. Mr. Dr. W.L.J.M. Duijst, voorzitter FMG, forensisch arts^{KNMG}, bijzonder hoogleraar forensische geneeskunde en gezondheidsstrafrecht Universiteit Maastricht

Prof. Dr. U. Reijnders, forensisch arts^{KNMG}, bijzonder hoogleraar forensische geneeskunde Universiteit van Amsterdam, GGD Amsterdam

Prof. Dr. R.R. van Rijn, kinderradioloog, bijzonder hoogleraar forensische radiologie in het bijzonder de forensische kinderradiologie Universiteit van Amsterdam, voorzitter commissie Wetenschap en Onderwijs FMG

Drs. C. Woudenberg, forensisch arts^{KNMG}, senior opleider MVO M&G NSPOH Utrecht, secretaris FMG

Drs. J. de Boer, arts maatschappij en gezondheid, opleidingsmanager opleiding M&G NSPOH

Inhoud

1	Voorwoord.....	3
2	Inleiding	6
3	Profiel van de forensische arts	8
4	Uitgangspunten van de opleiding.....	13
4.1	Competentiegericht leren	13
4.2	Praktijkgericht opleiden	19
4.3	Verantwoordelijkheden.....	20
4.3.1	De AIOS.....	20
4.3.2	De opleidingsgroep.....	21
4.3.3	Bij de opleiding betrokken organisaties	24
4.4	Samenwerking.....	25
4.5	Competenties en motivatie van de AIOS.....	26
4.6	Competenties en motivatie van de opleiders	27
4.7	Opleidingsplannen.....	28
4.8	Leer- en werkklimaat.....	29
4.9	Individualisering van het opleidingstraject	30
4.10	Het opleidingsinstituut	31
5	De opleiding tot forensisch arts	33
5.1	Opbouw van de opleiding	34
5.1.1	Praktijkstage forensische geneeskunde	35
5.1.2	Verdiepingsstages.....	37
5.1.3	Vaardigheden	40
5.1.4	Werving en selectie van de AIOS.....	41
6	Toetsing en beoordeling van de AIOS in opleiding.....	43
6.1	Eisen competentiegericht toets- en beoordelingssysteem.....	44
6.2	Toetsmatrix.....	45
6.2.1	Korte Praktijk Beoordeling (KPB)	46
6.2.2	Objective Structured Assessment of Technical Skills (OSATS)	47
6.2.3	Schriftelijke toetsing.....	48
6.2.4	Zelfreflectie.....	48
6.2.5	Multi-source feedback (MSF)	48
6.2.6	Critically Appraised Topic (CAT)	49
6.2.7	Individueel opleidingsplan (IOP) en portfolio.....	49

6.2.8	Gestructureerde voortgangs- en beoordelingsgesprekken	50
7	Borging van de kwaliteit van de opleiding forensisch arts	52
7.1	Gelaagd toezicht	52
7.2	Intern toezicht	54
7.3	Extern toezicht	56
8	Literatuur	59
9	Bijlagen	61
9.1	Voorbeelden van toetsing en beoordeling	61
9.2	Voorbeelden van formats	63
9.3	Begrippenlijst	68
9.4	Artikelen individualisering uit kaderbesluit CSG	71
9.5	Uitwerking van de 10 opleidingsthema's en KBA's	79
9.5.1	Thema 1: De lijkschouw	79
9.5.2	Thema 2: Aanvullend postmortaal onderzoek	82
9.5.3	Thema 3: Eerste lijn medische (arrestanten) zorg	85
9.5.4	Thema 4: Forensisch medisch onderzoek	89
9.5.5	Thema 5: Forensische technieken	92
9.5.6	Thema 6: Het juridische kader	95
9.5.7	Thema 7: Consultatie, advies en rapportage	98
9.5.8	Thema 8: Minderjarigen	100
9.5.9	Thema 9: Kennis en wetenschap	104
9.5.10	Thema 10: Organisatie	106

1 Voorwoord

Voor u ligt het nieuwe opleidingsplan voor de opleiding tot het zelfstandige profiel van de forensisch arts. Een korte terugblik op voorgaande opleiding laat zien dat na de oprichting van de beroepsvereniging het Forensisch Medische Genootschap (FMG) in 1980 in 1984 een cursus Forensische Geneeskunde volgde. In 1993 riep de geneeskundige hoofdinspectie op tot professionalisering van het vak. Het FMG formuleerde in 2000 een duidelijk profiel van de eerstelijns forensische geneeskundige, met hernieuwde opleidingseisen in 2002, de zogenaamde basisopleiding forensische geneeskunde.

Het afgelopen decennium maakte de opleiding tot forensisch arts een verdere ontwikkeling door. Er volgde een twee splitsing in opleidingsmogelijkheden. Tot 2006 werd het onderwijs alleen aangeboden als cursus forensische geneeskunde met 20 onderwijs- en stagedagen, met een beperkt aantal praktijkopdrachten. Vanaf 2006 ontstaat de mogelijkheid om onder de vlag van de KAMG een tweejarige profielopleiding aan de Netherlands School of Public and Occupational Health (NSPOH) met 80 onderwijsdagen (waaronder 40 dagen met de 8 modules basisopleiding forensische geneeskunde, zie hierna) te volgen met een praktijkscholing door een erkende praktijkopleider op de werkplek. Deze profielopleiding leidt tot registratie als forensisch arts^{KNMG} in het profielregister forensische geneeskunde. Daarbij wordt de mogelijkheid geboden aan diegene die de profiel opleiding KNMG gevolgd hebben zich te specialiseren tot arts Maatschappij en Gezondheid middels het volgen van “tweede fase”. Deze omvat opnieuw een opleiding met 80 dagen instituutsonderwijs, gericht op beleid, management en onderzoek. Hierbij is er eveneens praktijkscholing op de werkplek. Vanwege de eis tot wetenschappelijk onderzoek werden hiervoor 56 dagen extra gepland. Het moet resulteren in een publicabel wetenschappelijk artikel. Sinds 2013 moet een gemeentelijk lijkschouwer volgens de Wet op de lijkbezorging (Wlb) geregistreerd te zijn in een daartoe gehouden register. Vanaf 01-01-2013 moeten alle gemeentelijke lijkschouwers feitelijk ingeschreven staan “in een daartoe gehouden register”.

Vanwege de financiële onhaalbaarheid van een KNMG-profielregistratie voor vele artsen en/of werkgevers heeft het FMG een eigen register ingesteld. Registratie als forensisch arts^{FMG} in het FMG-register is alleen mogelijk na het succesvol afronden van de basisopleiding forensische geneeskunde, bestaande uit 8 modules. Om deze opleiding succesvol te kunnen afronden, is het noodzakelijk om in de praktijk werkzaam te zijn als forensisch arts. Bij aanvang van de opleiding is het niet vereist ook al werkzaam te zijn. Na afronding van de opleiding is registratie mogelijk in het FMG-register.

Het huidige vakgebied is aan belangrijke veranderingen onderhevig geweest, o.a. toename in de complexiteit van de zorgbehoefte bij arrestanten, het maatschappelijke- en politieke debat over de rol van de forensisch arts. Dit vraagt (vereist) nadrukkelijk van de forensisch arts, naast zijn medische deskundigheid (competentie medisch handelen), om andere vaardigheden en competenties. Deze vaardigheden betreffen competenties op het gebied van communiceren, samenwerken, kennis en wetenschap, professionaliteit, leiderschap en maatschappelijk handelen

Op dit moment vindt er binnen de arts maatschappij en gezondheid (M&G) opleiding een vernieuwing plaats. De forensische wetenschappelijke vereniging heeft deze vernieuwingsslag aangegrepen om de positionering van de forensisch arts binnen het specialisme arts M&G te bediscussiëren en over te gaan tot een zelfstandig profiel forensisch arts als opmaat tot het medisch specialisme forensische geneeskundig specialist. De volgende afwegingen lagen hieraan ten grondslag:

1. Voor een forensisch arts is een grondige scholing in strafrecht en wat daaruit voortvloeit noodzakelijk, veel meer dan mogelijk is en wordt bij het opleiden in het specialisme M&G. Daarbij is de nadruk in de arts M&G opleiding op volksgezondheid, preventie en beleid, aan veel forensisch artsen minder of niet besteed. De voorkeur van de forensisch arts gaat uit naar (straf)recht en gezondheid.
2. De forensische geneeskunde beweegt zich nadrukkelijk binnen het publieke domein en binnen de sociale geneeskunde. Naar de opvatting van de forensisch artsen verdient de forensisch arts een plek in de organisatie van publieke gezondheid. Binnen het stelsel van specialisaties en profielen houdt de forensische geneeskunde haar plek binnen cluster 3, dus met het cluster artsen M&G, bedrijfsartsen en verzekeringsgeneeskundigen.
3. De forensisch arts is als arts ten behoeve van politie en justitie ook werkzaam voor mensen in detentie. Naast arrestantencomplexen kunnen dit ook personen in een huis van bewaring of penitentiaire inrichtingen zijn. Naast advisering rond detentiegeschiktheid gaat het ook om behandel taken. De opleiding moet daarom ook deze competenties omvatten.
4. Doorgaande lijnen moeten ontwikkeld worden ten aanzien van persoonlijke competenties en wetenschappelijk onderzoek. Het zelfstandige profiel van de forensische arts kan hierin gezien worden als opmaat naar het medisch specialisme: de forensisch geneeskundig specialist. Het is de bedoeling van het bestuur van het FMG het toekomstige medisch specialisme “forensisch geneeskundig specialist” uit te werken. Deze uitwerking zal zijn naar de eisen van een postacademische opleiding, die qua opleidingsduur aansluit bij Europese regelgeving bij een full time aanstelling. Vooruitlopend hierop is in de uitwerking van het opleidingsplan tot forensisch arts uitgegaan van de kwaliteitsvisie opleidingen en raamplan

sociale geneeskunde (KOERS: kwaliteitsvisie opleidingen en raamplan sociale geneeskunde), zoals vastgesteld binnen de opdracht modernisering medische vervolgoopleidingen, oktober 2015.

Dit nieuwe opleidingsplan omvat de zelfstandige profielopleiding tot forensisch arts, bestemd voor de opleidingsgroep die start in 2018. Het profiel en daarmee het opleidingsplan wordt los gemaakt van het specialisme arts M&G en het nieuwe opleidingsplan voor de arts M&G. Het is een opleiding die aansluit bij de eisen van de tijd en die voldoet aan de verscherpte Europese regelgeving voor medisch specialistische opleidingen. Het rapport van de Gezondheidsraad 'Forensische geneeskunde ontleed; naar een volwaardige plaats voor een bijzondere discipline' uit 2013, concludeerde dat er vijf stappen zijn waarop verbetering nodig is namelijk: de bewaking en bevordering van de kwaliteit, de wet- en regelgeving, forensisch-medisch wetenschappelijk onderzoek, organisatorische inbedding en financiering van de forensisch-medische beroepsuitoefening en forensisch-medisch onderwijs. De laatste drie punten komen tezamen in de totstandkoming van dit nieuwe opleidingsplan. De belangrijkste verandering ten opzichte van de voorgaande opleidingen betreffen:

- Eén zelfstandige profiel opleiding van in totaal 3 jaar met klinische stageperiodes en toetsing.
- Landelijke coördinatie van de opleiding, onderverdeeld in 10 opleidingsregio's.
- Financiering vanuit het ministerie van veiligheid en justitie met ondersteuning van het ministerie van volksgezondheid, welzijn en sport.

Het bestuur van het FMG beschouwt het opleidingsplan tot zelfstandig profiel forensisch arts als belangrijke stap om aan de aanbeveling van het rapport van de gezondheidsraad uit 2013 te kunnen voldoen. Daarbij in acht nemend dat dit opleidingsplan niet als statisch gezien mag worden. Het opleiden anno 2017 is een dynamisch proces, gebaseerd op ervaring van opleiders en opgeleiden, onderhevig aan continue evaluatie en de daaruit voortvloeiende verbeteringen.

Namens het bestuur van het Forensisch Medisch Genootschap,

Prof. Mr. Dr. Wilma Duijst, voorzitter.

2 Inleiding

Als één van de eerste stappen naar een volwaardig en zelfstandig specialisme tot forensisch arts wordt vooruitgekeken naar de forensisch arts in 2030. Hiertoe is het competentieprofiel van de forensisch arts nader toegelicht in hoofdstuk 3. Dit competentieprofiel sluit aan bij het werkveld van de forensisch arts. De opzet van de opleiding wordt uitgewerkt in hoofdstuk 4 en 5. Bij het opstellen van dit opleidingsplan waren er de volgende uitgangspunten:

- Eén algemeen landelijk geldend opleidingsplan van 3 jaar.
- Jaarlijks worden in de 10 politieregio's naar schatting 10 AIOS in opleiding genomen. Deze worden landelijk geselecteerd en aangesteld bij een stichting volgens de constructie van het landelijk werkgeverschap, zoals nu al gebruikelijk is bij b.v. de huisartsen.
- De AIOS worden boven-formatief geplaatst bij bestaande diensten of instellingen voor forensische geneeskunde, indien mogelijk in elke regio één.
- Het opleidingsplan is te implementeren in de praktijk.
- Het minimale opleidingsniveau tot instromen in de opleiding tot forensisch arts is het niveau van basisarts.
- Voor zij-instromers tot de opleiding tot forensisch arts is het opleidingsplan flexibel opgesteld, individueel aanpasbaar (door middel van vrijstellingen) en in deeltijd te volgen, waarbij dezelfde eindtermen behaald moeten worden.

Dit opleidingsplan is opgesteld op de basis van KOERS. Hierop aansluitend zijn de uitgangspunten van 'goed opleiden' en een intern cyclisch kwaliteitssysteem van het werkveld en opleidingen overgenomen. Om het interne toezicht op de kwaliteit goed te laten functioneren, is het belangrijk dat iedereen hetzelfde verstaat onder 'goed opleiden'. Hierbij is het duidelijk beschrijven van de verantwoordelijkheden van alle verschillende actoren in de opleiding van groot belang, deze zal volgen in hoofdstuk 7. Dit alles in navolging van de volgende ontwikkelingen:

- De regelgeving van het College Geneeskundige Specialismen (CGS) voorziet in vijfjaarlijkse cycli van de erkenning van opleidingsinstituten en –instellingen en van instituuts- en praktijkopleiders. In de afgelopen jaren is gebleken dat gebreken daardoor pas na verloop van die vijfjaarstermijn gecorrigeerd worden.
- In opleidingen is een verschuiving waar te nemen naar tussentijds toezicht en begeleiding door de beroepsgroepen en opleidingsinstituten en -instellingen zelf.
- Forensische geneeskunde is toe aan een zelfstandig, afgebakend specialisme met actualisering, en een herziening van de bestaande normen en aan nieuwe normen voor de

kwaliteit van de opleiding en opleiders. Het zelfstandig profiel forensisch arts is hierop een voorloper.

Het interne systeem van toetsing en monitoring ontwikkeld door KOERS wordt aangehouden, waarmee het FMG in samenwerking met het opleidingsinstituut, de opleidingsinstellingen, de opleiders en de AIOS systematisch zicht houdt op de kwaliteit van de opleiding en daarmee ook de kwaliteit kan borgen.

3 Profiel van de forensische arts

Forensische geneeskunde is geneeskunde die wordt ingezet ten behoeve van strafrecht. Het gaat om het gebruik van medische kennis ten behoeve van de waarheidsvinding, ten behoeve van advisering van politie en justitie en ten behoeve van een verantwoord verblijf onder verantwoordelijkheid van de overheid (in strafrechtelijke context). Het domein van de forensische geneeskunde omvat zeven hoofdonderdelen

Lijkschouw in bijzondere omstandigheden en postmortaal onderzoek.

- De forensisch arts noteert de gegevens conform de richtlijnen in het forensisch medisch dossier.
- De forensisch arts voert een lijkschouw uit wanneer de behandelend arts niet overtuigd is van een natuurlijke dood of indien evident sprake is van een niet natuurlijke dood.
- De forensisch arts verricht veelal de lijkschouw bij een lijkvinding. Van een lijkvinding is sprake als de dag of plaats van overlijden niet bepaald kan worden.
- De forensisch arts zet in overleg met een kinderarts een NODOK-procedure (nader onderzoek doodsoorzaak kinderen) in gang.
- De forensisch arts vult na afloop van de NODOK-procedure de overlijdenspapieren in.
- De forensisch arts stelt de indicatie voor en voert postmortaal toxicologisch onderzoek uit.
- De forensisch arts stelt de indicatie voor en zet postmortaal radiologisch onderzoek in.
- De forensisch arts voert op indicatie minimaal invasief postmortaal onderzoek uit.
- Wanneer het vermoeden van een misdrijf bestaat voert de forensisch arts in samenwerking met de forensische opsporing de lijkschouw in principe uit op de plaats van overlijden, of waar het lichaam gevonden is. Indien dit niet mogelijk is, in het mortuarium.
- De forensisch arts brengt van het niet-natuurlijk overlijden een uitgebreid lijkschouw verslag uit aan de officier van justitie en aan de forensisch patholoog bij (gerechtelijke) sectie.
- De forensisch arts meldt een door hem/haar zelf beoordeeld overlijden aan de gemeente en aan het Centraal Bureau voor Statistiek.
- De forensisch arts draagt zorg voor efficiënt en effectief overleg bij orgaandonatie.
- De forensisch arts voert een lijkschouw uit en handelt een euthanasie, late zwangerschapsafbreking en een levensbeëindiging zonder verzoek bij een minderjarige af volgens de daarvoor geldende regelgeving.

Arrestantenzorg

- De forensisch arts beoordeelt of een arrestant op medische gronden al dan niet detentiegeschikt is.
- De forensisch arts initieert een behandeling, indien een medische behandeling noodzakelijk is en geeft advies aan arrestantenverzorgers hoe te handelen voor een medisch verantwoord verblijf in het cellencomplex.
- De forensisch arts beoordeelt of een noodzakelijke medische behandeling zo mogelijk kan worden uitgesteld, op het cellencomplex kan plaatsvinden, of dat het nodig is hiervoor te verwijzen naar een zorginstelling.
- De forensisch arts onderkent medische noodsituaties en verricht noodzakelijke handelingen in een noodsituatie.
- De forensisch arts beoordeelt, behandelt en verwijst zo nodig door bij een acute intoxicatie met alcohol en/of drugs.
- De forensisch arts beoordeelt, behandelt en verwijst zo nodig door bij onttrekkingsverschijnselen bij arrestanten die verslaafd zijn aan alcohol en/of drugs.
- De forensisch arts beoordeelt of detentie op een andere (medisch gezien meer geschikte locatie) plaats moet vinden.
- De forensisch arts draagt zorg voor de continuering van de door eigen zorgkader ingezette (medicamenteuze) behandelingen.
- De forensisch arts beoordeelt of een arrestant op verantwoorde wijze kan terugkeren naar een eigen zorgkader.
- De forensisch arts beoordeelt arrestanten met verward gedrag en overlegt met de GGZ over een eventuele BOPZ-maatregel.
- De forensisch arts beoordeelt over de insluitbaarheid van een minderjarige op het cellencomplex.
- De forensisch arts vraagt relevante medische informatie op bij eigen zorgkader of medisch hulpverleners.
- De forensisch arts levert medische zorg in de politiecel of de penitentiare inrichting op het niveau van de reguliere eerstelijns (huisartsen) zorg.
- De forensisch arts levert zorg aan patiënten onder bijzondere omstandigheden. Zij hebben veelal geen directe toegang tot de eigen huisarts of reguliere zorg.
- De forensisch arts draagt relevante medische informatie over aan het eigen zorgkader of aan een medisch dienst van een penitentiare inrichting.

Letselbeschrijving en letselrapportage

- De forensisch arts beschrijft, benoemt, en duidt letsel op verzoek van politie en justitie.
- De forensisch arts legt digitaal vast, beschrijft, benoemt en duidt letsel en stelt, na aanwijzing als deskundige door de rechter-commissaris, hier een deskundigenrapport over op waarin hij het letsel in relatie brengt tot vormen van geweld en informeert over de ernst.
- De forensisch arts betreft in de letselrapportage medische informatie.
- De forensisch arts brengt het letsel in relatie tot vormen van geweldsinwerkingen. De forensisch arts duidt de ernst van een geweldsinwerking.

Uitvoering van zedenonderzoek

- De forensisch arts inventariseert een zedendelict in samenwerking met zedenrechercheurs en de forensische opsporing.
- De forensisch arts voert in samenwerking met de forensische opsporing het zedenonderzoek uit in overeenstemming met de aanwijzingen in de zedenkit.
- De forensisch arts brengt verslag uit aan justitie over het uitgevoerde onderzoek.
- Indien bij het onderzoek sprake is van letsel vindt tevens een beschrijving en interpretatie van het letsel plaats.
- De forensisch arts draagt zorg voor adequate medische nazorg, naast het uitvoeren van het algemene zedenonderzoek.
- Zedenonderzoek bij speciale groepen zoals kinderen vereist een specifieke deskundigheid.
- De forensisch arts kent bij de uitvoering van het zedenonderzoek de grenzen van zijn bevoegdheid/bekwaamheid.

Forensisch medische advisering van (medisch)- hulpverleners, politie en justitie

- De forensisch arts adviseert behandelend artsen, vertrouwensartsen en jeugdartsen over letsel.
- De forensisch arts adviseert behandelend artsen over de lijkschouw.
- De forensisch arts neemt meldingen van behandelend artsen over het overlijden van een minderjarige aan en adviseert over de afhandeling van dit overlijden.
- De forensisch arts adviseert politie en justitie over de noodzaak van nader postmortaal onderzoek of het doen van een sectie.
- De forensisch arts adviseert politie en justitie over letsel en de noodzaak om het letsel vast te leggen ten behoeve van een strafrechtelijke procedure.

- De forensisch arts treedt op als bemiddelaar tussen behandelend artsen/hulpverleners en politie/justitie in het geval dat medische informatie moet worden opgevraagd/gevorderd of een behandelend arts/hulpverlener moet worden gehoord als getuige of verdachte door politie/justitie.

Bloed en materiaalafname in strafrechtelijke context

- De forensisch arts handelt volgens de wettelijke regelingen voor afname van bloed, urine of lichaamsmateriaal in het kader van het strafrecht.
- De forensisch arts past de regelgeving adequaat toe en legt de regelgeving zo nodig uit aan behandelend artsen.
- De forensisch arts handelt binnen de algemeen aanvaarde medische ethische grenzen voor het handelen bij gedwongen afname.
- De forensisch arts is in staat om de afname van lichaamsmateriaal 'lege artis' te verrichten.

Optreden als forensisch medisch deskundige bij de rechter-commissaris en/of de rechtbank

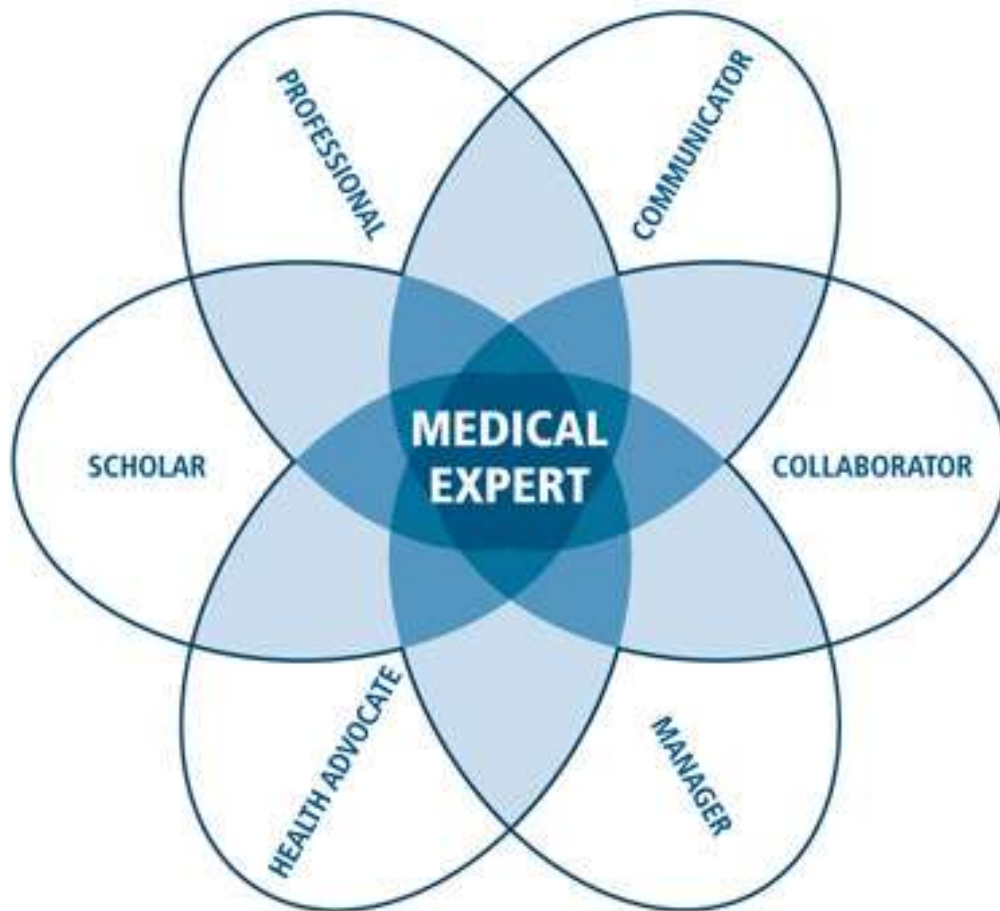
- De forensisch arts treedt op als onafhankelijk deskundige in een strafzaak. De basis van het optreden is het deskundigenrapport.
- De forensisch arts licht dit rapport duidelijk en bondig toe indien gevraagd.
- De forensisch arts maakt bij het optreden als forensisch medisch deskundige de grenzen van zijn expertise duidelijk en adviseert de rechter indien en welke andere disciplines nodig zijn in het kader van waarheidsvinding.

Het aanleren van deze vaardigheden vergt een goede gestructureerde opleiding met een adequate supervisie. Voor het uitvoeren van zijn functie baseert de forensisch arts zich op kennis verkregen door wetenschappelijk onderzoek. Deze kennis wordt opgedaan tijdens de gehele opleiding en wordt na de opleiding bijgehouden. Door de bijzondere positie van de forensisch arts op het grensvlak van (straf)recht en medische zorg, heeft de forensisch arts ook een adviserende rol naar andere medische specialisten.

Het huidige vakgebied is aan belangrijke veranderingen onderhevig geweest, o.a. toename in de complexiteit van de zorgbehoefte bij arrestanten, het maatschappelijke- en politieke debat over de rol van de forensisch arts. De forensisch arts moet naast zijn medische deskundigheid (competentie medisch handelen) eveneens over andere vaardigheden en competenties kunnen beschikken. Deze vaardigheden betreffen competenties op het gebied van communiceren, samenwerken,

strafrechtelijke kennis en wetenschap, professionaliteit, leiderschap en maatschappelijk handelen vervat in de overige CanMEDS competenties (figuur 1).

Het vereist van de forensisch arts vaardigheden die hij/zij zich tijdens de opleiding eveneens eigen moet maken door praktische klinische ervaring op te doen. Een aanpassing van de opleiding waarbij voldoende aandacht aan genoemde competenties (en integratie daarvan in de praktijk) geschonken maakt onderdeel uit van dit opleidingsplan.

Figuur 1. CanMEDS competenties 2015.

4 Uitgangspunten van de opleiding

Bij alle vernieuwde medische vervolgoopleidingen, en dus ook bij de opleiding tot forensisch arts, staat het leren in de praktijk centraal. Het instituutsonderwijs is ondersteunend. Vooral in de praktijk worden de nodige competenties verworven en geoefend. Aan het eind van de opleiding moet de AIOS kunnen aantonen dat de competenties daadwerkelijk zijn verworven. Dat gebeurt door een portfolio te overleggen met de gewenste bewijsstukken. Een belangrijk kenmerk van de opleiding is dat de AIOS zelf de regie houdt over het leren.

De competenties van een forensisch arts, ingevuld volgens het CanMEDS model is thans uitgewerkt in het opleidingsplan. Competenties zijn belangrijk maar moeilijk meetbaar, daarom is een extra stap gemaakt en heeft het FMG de belangrijkste activiteiten in de dagelijkse praktijk van de forensisch arts geformuleerd als Kritische Beroeps Activiteiten (KBA's, bijlage 9.5). Opdrachten, gebaseerd op KBA's, spelen in de opleiding een belangrijke rol, want bij 'leren' denken we zo veel mogelijk in concrete (toets)resultaten.

In de opleiding tot forensisch arts neemt de praktijk de belangrijkste plaats in. De praktijk is een goede leerplek omdat de AIOS daar, begeleid door de opleider, competenties kan oefenen en ontwikkelen in een authentieke situatie. Daarnaast volgt de AIOS landelijk georganiseerd onderwijs bij het opleidingsinstituut. Beide onderdelen zijn wezenlijk en vullen elkaar integraal aan. De opleiding op het instituut verbindt nadrukkelijk de praktijk met de theorie. Hierdoor leert de AIOS het handelen vooraf en achteraf te verantwoorden en te plaatsen in een wetenschappelijk perspectief. Ook bij dit deel van de opleiding is er structurele aandacht voor reflectie, feedback en toetsing.

De AIOS is zelf verantwoordelijk en zal in de loop van de opleiding steeds zelfstandiger gaan werken. De AIOS maakt de ontwikkeling van de competenties transparant en concreet en legt dit vast in het persoonlijke, online portfolio. Ook de verdiepingsstage in het derde jaar biedt hiervoor mogelijkheden, door verdieping in een specifiek deskundigheidsterrein.

4.1 Competentiegericht leren

Een competentie is niet alleen het vermogen om adequaat te handelen in complexe beroepssituaties maar ook het vermogen om keuzes en beslissingen van dit handelen te verantwoorden en hierop te reflecteren. De aanwezige, geïntegreerde kennis, vaardigheden en attitude vormen hiervoor de basis. De competenties worden geplaatst binnen de zeven rollen van het CanMEDS model.

Medisch handelen

- De forensisch arts bezit adequate kennis en vaardigheden naar de stand van het vakgebied.
 - De forensisch arts analyseert en beoordeelt vraagstukken op het terrein van medisch onderzoek, medische behandeling en medische advisering in opdracht of ten dienste van politie en justitie.
 - De forensisch arts analyseert en adviseert mede op basis van inzicht in de organisatie van politie en van justitie en is binnen het gegeven kader vaardig om samen te werken met andere hulpverleners en met politiefunctionarissen.
 - De forensisch arts houdt ontwikkelingen in de medische wetenschap bij voor zover deze van belang zijn voor de forensisch geneeskundige praktijk en past deze kennis waar mogelijk toe.
- De forensisch arts past het diagnostisch en therapeutisch en preventief arsenaal van het vakgebied naar behoren en waar mogelijk evidence based toe.
 - De forensisch arts onderzoekt, analyseert en adviseert als onafhankelijke medisch deskundige aan politie en justitie betreffende
 - Het vaststellen van de doodsoorzaak en de aard van het overlijden bij een lijkschouw,
 - Het verzamelen van sporen van een misdrijf,
 - Het afnemen van materiaal bij verdachten,
 - De beoordeling van de gezondheidstoestand van arrestanten
 - Schrijven van forensische rapportages
 - De forensisch arts verleent eerstelijns medische zorg voor personen ingesloten op een politiebureau of in een huis van bewaring op basis van specifieke medische basiskennis, waaronder eerste hulp bij ongevallen en hulp bij acute ziekten en op basis van specifieke forensisch geneeskundige kennis, met name op het gebied van intoxicaties en verslavingen.
 - De forensisch arts maakt een weloverwogen keuze bij de inzet van verschillende diagnostische methoden, gericht op het herkennen en opsporen van ziekten en afwijkingen en bij het nemen van therapeutische maatregelen en bij het al of niet verwijzen naar andere hulpverleners.
- De forensisch arts levert effectieve en ethisch verantwoorde patiëntenzorg.
 - De forensisch arts levert gevraagd en ongevraagd effectieve en ethisch verantwoorde zorg op individueel en collectief niveau, ook als de belangen op de verschillende niveaus op gespannen voet met elkaar staan.

- De forensisch arts is zich steeds bewust van de speciale rol van de arts op het raakvlak van geneeskunde, gezondheidszorg en rechtspleging. De forensisch arts staat steeds open voor toetsing. De forensisch arts handelt zorgvuldig volgens de WGBO en andere wettelijke voorschriften en volgens medisch-ethische beroepsnormen.
- De forensisch arts levert deugdelijke en ethisch verantwoorde adviezen aan politie en justitie.
- De forensisch arts vindt snel de vereiste informatie en past deze goed toe.
 - De forensisch arts draagt zorg voor de kwaliteit van zijn eigen beroepsuitoefening door:
 - Evaluatie van het beroepsmatig handelen,
 - Bijdrage te verlenen aan forensisch geneeskundig onderwijs en onderzoek,
 - Bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het eigen vakgebied.

Communicatie

- De forensisch arts bouwt effectieve behandelrelaties met cliënten en patiënten op en bouwt effectieve relaties op met zijn opdrachtgevers.
 - De forensisch arts ontwikkelt en onderhoudt effectieve relaties op individueel niveau, met collega's en met opdrachtgevers.
- De forensisch arts bespreekt medische informatie goed met cliënten, patiënten, nabestaanden en hun omgeving.
 - De forensisch arts maakt zijn positie duidelijk tegenover politie en justitie.
 - De forensisch arts vertaalt medische informatie en maakt deze bespreekbaar zowel tegenover cliënten en patiënten en hun omgeving, als tegenover politie en justitie met inachtneming van de regels van het beroepsgeheim.
- De forensisch arts doet adequaat mondeling en schriftelijk verslag van zijn werkzaamheden.
 - De forensisch arts rapporteert binnen de grenzen van het beroepsgeheim op begrijpelijke wijze aan collega's, politie en justitie.
 - De forensisch arts is zich steeds bewust van het vertrouwelijk karakter van de informatie waarvan hij uit hoofde van zijn functie kennis krijgt.

Samenwerking

- De forensisch arts overlegt doelmatig met collega's en andere zorgverleners en met zijn opdrachtgevers.

- De forensisch arts verwijst adequaat met een heldere overdracht en gerichte vraagstelling naar andere zorgverleners en andere zorginstellingen.
 - De forensisch arts verwijst adequaat zowel naar andere zorgverleners als naar andere maatschappelijke instanties.
- De forensisch arts voert effectief intercollegiaal overleg.
 - De forensisch arts voert effectief intercollegiaal overleg zowel ten behoeve van individuele patiëntenzorg, als ten behoeve van de uitoefening van forensische expertise.
- De forensisch arts draagt bij aan effectieve interdisciplinaire samenwerking.
 - De forensisch arts hanteert op adequate wijze belangenverschillen en conflicten. Hij werkt zo nodig multidisciplinair samen en neemt desgewenst deel aan samenwerkingsprojecten binnen zijn vakgebied.
 - De forensisch arts draagt doeltreffend bij aan inter- en multidisciplinaire samenwerking.
 - De forensisch arts overlegt doelmatig met verantwoordelijke functionarissen binnen de volksgezondheid en binnen het politieapparaat en het openbaar ministerie.

Kennis en wetenschap

- De forensisch arts beschouwt medische en niet-medische informatie kritisch.
 - De forensisch arts beoordeelt kritisch wetenschappelijke informatie op kwaliteit en relevantie met het oog op de gezondheid en gezondheidszorg van de personen die aan zijn zorg zijn toevertrouwd.
- De forensisch arts draagt bij aan wetenschappelijke ontwikkeling van zijn vakgebied.
 - De forensisch arts is in staat op heldere wijze zowel mondeling als schriftelijk te rapporteren over de resultaten van onderzoek betreffende individuen en groepen en onderkent de consequenties daarvan voor de praktijk.
- De forensisch arts houdt zich stelselmatig bezig met bij- en nascholing.
 - De forensisch arts ontwikkelt de eigen competenties of houdt deze op peil en staat open voor feedback. De forensisch arts neemt zo nodig zelf het initiatief tot bij- en nascholing én gezamenlijke leeractiviteiten op forensisch geneeskundig gebied, zoals intercollegiale toetsing.
- De forensisch arts bevordert de deskundigheid van collega's, artsen in opleiding, verpleegkundigen, studenten en andere betrokkenen binnen de forensisch geneeskunde, zoals arrestantenverzorgers als rechercheurs.

Maatschappelijk handelen

- De forensisch arts handelt binnen een strafrechtelijk kader.
- De forensisch arts kent en herkent de determinanten van ziekte.
 - De forensisch arts identificeert determinanten van gezondheid en ziekte, met name infectieziekten en verslavingsziekten en stelt de risico's voor de gezondheid vast, zowel op individueel niveau als voor specifieke groepen.
- De forensisch arts bevordert de gezondheid van cliënten, patiënten en de gemeenschap als geheel.
 - De forensisch arts herkent signalen van behoefte aan zorg op individueel en collectief niveau en anticipeert daarop binnen de doelgroep.
 - De forensisch arts beoordeelt de invloed van maatschappelijke ontwikkelingen op de gezondheid en houdt hiermee rekening ten gunste van de gezondheid op individueel en collectief niveau binnen de doelgroep.
 - De forensisch arts beoordeelt de gezondheid op individueel en collectief niveau en doet zo nodig voorstellen voor doelmatige interventies binnen de doelgroep.
 - De forensisch arts doet voorstellen ter verbetering van de gezondheidssituatie op individueel en collectief niveau binnen de doelgroep.
 - De forensisch arts handelt kosten bewust en hanteert het egaliteitsprincipe in de zorg.
- De forensisch arts treedt adequaat op bij incidenten in de zorg.
 - De forensisch arts treedt binnen zijn verantwoordelijkheden adequaat op bij incidenten binnen zijn aandachtsgebied die de volksgezondheid bedreigen.
 - De forensisch arts adviseert de verantwoordelijke functionarissen binnen zijn organisatie of de beroepsvereniging gevraagd en ongevraagd over te nemen maatregelen in situaties die een bedreiging vormen voor de volksgezondheid of voor de groepen waarvoor de forensisch arts verantwoordelijkheid draagt.

Organisatie

- De forensisch arts organiseert het werk efficiënt naar een balans in cliënten- en patiëntenzorg en persoonlijke ontwikkeling.
 - De forensisch arts verdeelt zijn tijd evenwichtig tussen forensisch geneeskundig werk, diensten en scholing en vrije tijd.

- De forensisch arts bepaalt binnen de gestelde kaders zelfstandig de indeling van de werkzaamheden en zorgt voor een goede bereikbaarheid en continuïteit van de zorg.
- De forensisch arts neemt actief deel aan door de werkgever of de beroepsorganisatie georganiseerd forensisch medisch overleg en bijscholing.
- De forensisch arts werkt effectief en doelmatig binnen een gezondheidszorgorganisatie.
 - De forensisch arts draagt zorg voor adequate dossiervorming.
 - De forensisch arts werkt kosteneffectief.
 - De forensisch arts is in staat deel te nemen aan projecten en overlegorganen.
 - De forensisch arts neemt deel aan het opstellen van richtlijnen.
 - De forensisch arts is in staat representatieve functies binnen landelijke forensisch geneeskundige organen te vervullen.
- De forensisch arts besteedt de beschikbare middelen voor de cliënten- en patiëntenzorg verantwoord.
 - De forensisch arts maakt een doelmatige afweging bij de keus van een behandeling en bij verwijzing naar andere instanties.
- De forensisch arts maakt zo veel mogelijk gebruik van informatietechnologie voor optimale cliënten- en patiëntenzorg, en voor bij- en nascholing.
 - De forensisch arts gebruikt informatietechnologie voor optimale zorg op individueel en collectief niveau.
 - De forensisch arts maakt gebruik van elektronische informatiebronnen ten behoeve van de ontwikkeling van de eigen competenties op forensisch medisch terrein.

Professionaliteit

- De forensisch arts is zich tijdens het professionele handelen bewust van het mensenrechtelijk- en strafrechtelijke kader.
- De forensisch arts oefent de geneeskunde uit naar de vigerende ethische normen.
- De forensisch arts levert hoogstaande cliënten- en patiëntenzorg op integere en betrokken wijze.
 - De forensisch arts informeert binnen de grenzen van vertrouwelijkheid en geheimhouding de verschillende belanghebbenden over voor hen belangrijke aspecten van zijn bevindingen.
 - De forensisch arts handelt vanuit een evenwichtige en zorgvuldige afweging van de belangen van cliënten, patiënten en specifieke doelgroepen enerzijds en de belangen van maatschappij, politie en justitie anderzijds, met inachtneming van wettelijke

regels en van maatschappelijke, professionele, ethische, sociale, juridische en economische normen.

- De forensisch arts bewaakt en verhoogt de kwaliteit van eigen werk, van eigen organisatie en van zijn beroepsgroep met behulp van kwaliteitssystemen.
- De forensisch arts vertoont adequaat persoonlijk en interpersoonlijk professioneel gedrag.
- De forensisch arts reflecteert het eigen handelen en de eigen ontwikkeling.
- De forensisch arts kent de grenzen van de eigen competentie en handelt daarbinnen.

4.2 Praktijkgericht opleiden

De praktijkopleiding vindt plaats bij praktijkinstelling of samenwerkingsverband van praktijkinstellingen die de ongedeelde forensische geneeskunde aanbiedt, en met passende stages die worden verzorgd door een of meer erkende opleidingsinstellingen. De AIOS werkt onder verantwoordelijkheid en toezicht van de praktijkopleider. Binnen de praktijkinstelling waar de praktijkopleider werkzaam is, vindt de opleiding plaats. De opleidingsgroep bestaat uit forensisch artsen die werkzaam zijn als praktijkbegeleider en de praktijkopleider. De praktijkopleider of de praktijkbegeleider volgt de aan de AIOS opgedragen taken kritisch en kan zo regelmatig terugkoppeling geven en de aansturing meer richten. Naast de bespreking van de taken komen in begeleidingsgesprekken tussen praktijkopleider en AIOS ook operationele zaken en de groei van onzelfstandig handelen naar zelfstandig handelen van de AIOS in meer algemene zin aan bod. Dit alles vereist een goede bereikbaarheid en toegankelijkheid van praktijkopleiders en hun vervangers. De volgende elementen kenmerken de praktijkopleiding:

- Werkplekleren met begeleiding van het werk door de praktijkopleider.
- Uitvoering van praktijkopdrachten en toetsen.
- Multi-source feedback (MSF) en voortgangs- en beoordelingsgesprekken.
- Het leren van ervaringen vanuit de eigen opleidingsgroep.
- Stages.

Een AIOS wordt in het kader van zijn opleiding in elk geval door ten minste één praktijkopleider en de opleidingsgroep begeleid. Dit komt de AIOS ten goede omdat deze in aanraking komt met verschillende stijlen van begeleiding, verschillende opleiders andere accenten zullen leggen en er ook een genuanceerder beeld van de AIOS zal ontstaan.

Een erkend opleidingsinstituut biedt cursorisch onderwijs aan, dit betreft samenhangende activiteiten die het leren en werken in de praktijk ondersteunen. Deze activiteiten kunnen onderverdeeld worden in drie soorten onderwijs. In het theoretische onderwijs leert de AIOS zijn handelen vooraf en achteraf te onderbouwen. In onderwijs gericht op vaardigheden oefent de AIOS de soepelheid van zijn handelen en verbreedt hij zijn gedragsrepertoire. In onderwijs gericht op reflectie leert de AIOS zijn handelen en houding kritisch beschouwen. De AIOS leert bij te stellen en daardoor tot zelfsturing en competentieontwikkeling te komen. Bij het leren in het opleidingsinstituut wordt de AIOS begeleid en beoordeeld door een instituutsopleider. AIOS, instituutsopleider en praktijkopleider hebben regelmatig contact over de opleiding, de voortgang, de resultaten van opdrachten en toetsen. De instituutsopleider kan daarnaast gevraagd en ongevraagd adviseren over studiegedrag van de AIOS en zijn professionele vorming in meer algemene zin. De volgende elementen kenmerken het cursorisch onderwijs:

- Modulair opgebouwd contactonderwijs met verschillende didactische activerende werkvormen die het leerproces faciliteren.
- Zelfstudie en e-learning.
- Opdrachten en toetsen.
- Uitvoering van (beoordelings)gesprekken.

Praktijkopleiding en cursorisch onderwijs zijn logisch met elkaar verbonden en worden zoveel mogelijk als zijnde met elkaar verweven gevolgd. Tezamen vormen zij een integraal en harmonieus geheel. Deze integratie vereist goede afstemming en samenwerking van alle actoren.

4.3 Verantwoordelijkheden

De actoren en hun rol in het opleiden is van groot belang in het kwaliteitskader van de opleiding en wordt verder uitgelegd vanuit de regelgeving van het CGS in hoofdstuk 7. Om de onafhankelijkheid van de actoren te behouden, kan de instituutsopleider niet een praktijkopleider zijn, wel kan de instituutsopleider een praktijkbegeleider zijn. Elke actor heeft eigen verantwoordelijkheid op verschillende domeinen van het opleiden.

4.3.1 De AIOS

De AIOS is verantwoordelijk voor het eigen leren en ontwikkelen binnen de opleiding. Hierbij dient de AIOS zelf initiatieven te tonen tot het invullen van de keuze onderdelen en dit met de praktijkopleider vast te stellen. Daarnaast dient de AIOS:

- Kennis te nemen van het opleiden zoals omschreven in de opleiding.
- Verantwoordelijkheid nemen voor het eigen opleidingsproces inclusief het schrijven van reflectieverslagen en onderhouden en bijstellen van het individueel opleidingsplan (IOP).
- Bijhouden van het (digitale) portfolio.
- Voldoen aan minimum eisen gesteld in deze opleiding.
- Vragen van directe gestructureerde feedback.
- Bijdrage aan evaluatie en bijstelling van de opleiding.
- Gemotiveerd zijn, zich openstellen voor nieuwe ervaringen, fouten (durven) zien en analyseren, eigen verwachtingen en vooronderstellingen kunnen en willen expliciteren, bereid zijn om een nieuwe poging te doen als een eerdere niet geslaagd is, eigen grenzen kennen en deze durven aan te geven.

4.3.2 De opleidingsgroep

De instituutsopleider is verantwoordelijk voor:

- De begeleiding van de AIOS bij het cursorisch onderwijs conform het IOP binnen het kader van het landelijk en het uitgewerkte opleidingsplan.
- Het bevorderen van een veilige en uitdagende leeromgeving voor de AIOS binnen het opleidingsinstituut.
- De begeleiding en beoordeling van de AIOS en de continuïteit daarvan in samenwerking met de praktijkopleider.
- Is samen met de praktijkopleider verantwoordelijk voor:
 - Het vaststellen van het IOP,
 - Het voeren van onder andere de voortgangsgesprekken,
 - Het beslissen over het behaalde bekwaamheidsniveau van de AIOS op een bepaald moment in de opleiding.
- De uitwerking van het door het opleidingsinstituut opgestelde opleidingsplan in modules, toetsings- en beoordelingsinstrumentarium.
- De bevordering van het wetenschappelijk netwerk en het academische niveau van de opleidingsinstellingen.
- Het geven van adequate en juiste informatie over de opleiding en de randvoorwaarden aan de AIOS en praktijkopleiders.
- Het bevorderen van samenwerking met andere opleidingsinstellingen.
- Een veilig en uitdagend leer- en opleidingsklimaat voor AIOS en opleiders.

- Het betrekken van meerdere praktijkopleiders en begeleiders bij de begeleiding en beoordeling van één AIOS.
- Evaluatie van de kwaliteit van de praktijkopleiders en de praktijkopleidingsplaatsen.
- Het faciliteren van het opleiden in de breedte van het vakgebied, waardoor alle competenties en KBA's behorend bij het competentieprofiel verworven kunnen worden.
- Het faciliteren van professionaliseringsactiviteiten van praktijkopleiders en praktijkbegeleiders.
- Het voorleggen van het opleidingsplan aan het FMG ter goedkeuring.
- De kwaliteit en uitvoering van het (goedgekeurde) uitgewerkte opleidingsplan.
- De bewaking van de samenhang tussen cursorisch en praktijkonderwijs.
- De inzet van docenten in het opleidingsprogramma en de evaluatie daarvan.
- De inhoudelijke en didactische kwaliteit van de ingezette docenten (een goede mix tussen academische en praktische achtergrond is daarbij essentieel).
- De tijdige bijstelling van het cursorisch onderwijs inclusief opdrachten en toetsen op basis van geregelde evaluaties.

De praktijkopleider is samen met de instituutopleider verantwoordelijk voor:

- De opzet, kwaliteit en uitvoering van de praktijkopleiding binnen het goedgekeurde uitgewerkte opleidingsplan conform het landelijk opleidingsplan.
- De evaluatie en bijstelling van samenwerkingsafspraken met het opleidingsinstituut.
- De organisatie van de visitatie ten behoeve van de opleidingsbevoegdheid van de opleidingsinstelling.
- De kwaliteit en de uitvoering van de praktijkopleiding conform kwaliteitskader.
- Coördinatie van professionaliseringsactiviteiten en informatievoorziening over de opleiding voor praktijkopleiders.
- De zodanige samenwerking met het opleidingsinstituut dat een uitgewerkt opleidingsplan tot stand komt waarin praktijkopleiding met cursorisch onderwijs samenhangt.
- Adequate selectie van AIOS.

De praktijkopleider is verantwoordelijk voor:

- De kwaliteit en uitvoering van de praktijkopleiding conform het IOP binnen het kader van het uitgewerkte opleidingsplan.
- Het bevorderen van een veilige en uitdagende leeromgeving voor de AIOS binnen de opleidingsinstelling.

- De begeleiding en beoordeling van de AIOS in de praktijkopleiding en de continuïteit daarvan.
- De tijdige bijstelling van de praktijkopleiding op basis van geregelde evaluaties, omtrent het praktijkprogramma als geheel en het leerklimaat, de begeleiding en de toetsing en beoordeling.
- De bewaking van de samenhang tussen cursorisch- en praktijkonderwijs.
- Inzet en werkverdeling van de praktijkbegeleiders en de coördinatie hiervan binnen zijn werkgebied.
- Realiseren van de wijze van opleiden zoals omschreven in de opleiding;
- Vervullen van een rolmodel.
- Formuleren van mijlpalen en activiteiten ten behoeve van de implementatie van de opleiding. Deze mijlpalen zijn SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden).
- Aangeven bij de activiteiten wie, wat en wanneer doet.
- Volgen van de landelijke cursus voor opleiders, alsmede tenminste eenmaal per jaar een jaarlijkse nascholingsdag.
- De praktijkopleider is verantwoordelijk voor de overdracht naar een eventuele vervolg praktijkopleider.
- Vormgeven, invoeren en uitvoeren van de opleiding in de eigen opleidingsomgeving binnen de hiervoor gestelde kaders:
 - Modulair opzetten van de opleiding rekening houdend met de thema's en verplichte stages,
 - Organiseren en uitvoeren van cursorisch, praktijk- en wetenschappelijk onderwijs.
 - Vaststellen welke thema's waar en wanneer realiseerbaar zijn,
 - Uitvoeren van ten minste de verplichte toetsmomenten,
 - Instructie geven over gebruik portfolio,
 - Vormgeven van opleidingsmateriaal.
- Vaststellen van de individuele opleidingsprogramma's per AIOS forensische geneeskunde;
- Verzorgen van gestructureerde feedback aan de AIOS forensische geneeskunde.
- Creëren van een veilige sfeer die leren bevordert.
- Bijdrage aan evaluatie en bijstelling van de opleiding.

De (regionale) opleidingsgroep, inclusief de praktijkbegeleiders, is verantwoordelijk voor:

- Een samenwerkingsverband in de vorm van een (regionale) opleidingsgroep, om te zorgen dat opleidingen toekomstbestendig zijn en AIOS kunnen worden uitgewisseld.
- De opleidingsgroep wordt erkend door het FMG en heeft tenminste één praktijkopleider.

Figuur 2. Uitvoerende organisatie van het opleidingsplan tot forensisch arts.

4.3.3 Bij de opleiding betrokken organisaties

Het FMG is verantwoordelijk voor:

- Het opstellen van het competentieprofiel en de bijbehorende KBA's van het beroep en bekwaamheidsniveau's.
- Het voorleggen van het landelijk opleidingsplan waarin de opleidingsnormen zijn vastgelegd; aan het CGS ter vaststelling.
- De jaarlijkse actualisatie van bovengenoemde.
- Het vaststellen van het uitgewerkte opleidingsplan dat door de instituten wordt aangeleverd.
- Het informeren van de Registratiecommissie commissie Geneeskundige Specialisten (RGS), opleidingsinstituten en praktijkopleidingsinstellingen op bovengenoemde punten.
- Het verzorgen van een tweejaarlijkse visitatie
- Auditen van de praktijkinstellingen

Het opleidingsinstituut is verantwoordelijk voor:

- De randvoorwaarden om te komen tot een uitgewerkt opleidingsplan (zie ook eindverantwoordelijk instituutsopleider).
- De randvoorwaarden om de didactische, inhoudelijke en wetenschappelijke kwaliteit van de opleiding te borgen en bevorderen.

- De randvoorwaarden en goede administratieve organisatie om te komen tot een kwalitatief goede uitvoering van cursorisch onderwijs en de continuïteit daarvan conform kwaliteitskader.
- Kwalitatief en kwantitatief voldoende personeel om het opleidingsprogramma uit te kunnen voeren met een balans in wetenschappelijke en praktische achtergrond.
- Het faciliteren en stimuleren van de professionalisering van instituutsopleiders en docenten.
- Het uitvoeren van geregelde evaluaties van de opleiding en het delen van de resultaten daarvan.
- De randvoorwaarden en het uitvoeren van evaluaties betreffende het uitgewerkte opleidingsprogramma als geheel en de samenhang tussen de onderdelen leerklimaat, begeleiding, toetsing en beoordeling en effectiviteit van de opleiding.

Het CGS is verantwoordelijk voor:

- Het vaststellen van de eisen die aan de opleiding worden gesteld, inclusief het vaststellen van landelijke opleidingsplannen.
- KOERS en het daarop gebaseerde kwaliteitskader.
- Het vaststellen van de eisen voor de erkenning van instituuts- en praktijkopleiders en van opleidingsinstituten en –instellingen.
- Het instellen van de eisen voor inschrijving in een opleidingsregister.

De RGS is verantwoordelijk voor:

- Het monitoren van de kwaliteit van de opleiding op afstand, dat wil zeggen in beginsel op basis van de uitkomsten van de het jaar uit te voeren interne kwaliteitscycli;
- Het registreren indien de AIOS voldaan heeft aan de opleidingseisen en een verzoek tot registratie doet en voldaan heeft aan de financiële voorwaarden om voor registratie in aanmerking te komen.
- Het toetsen van de kwaliteit (in het kader van een erkenning) aan de hand van duidelijke normen voor de instellingen en de instituten, die van een ander niveau zijn dan de normen die de instellingen en instituten binnen hun eigen toetssysteem hanteren. Dit is inherent aan het systeem van gelaagd toezicht, waarop in hoofdstuk 7 nader wordt ingegaan.

4.4 Samenwerking

Voor de kwaliteit en de effectiviteit van de opleiding is een goede en intensieve afstemming en samenwerking essentieel. Actoren binnen de opleiding zijn hier verantwoordelijk voor en werken op verschillende niveaus met elkaar samen. Praktijkopleider(s) en instituutopleider werken samen als het gaat om het adviseren en vaststellen van het individueel opleidingsplan, begeleiding, toetsing en beoordeling en het vaststellen van het bekwaamheidsniveau. Op het niveau van het opstellen, uitwerken, uitvoeren, evalueren en bijstellen van het uitgewerkte opleidingsplan, het bevorderen van het leer- opleidingsklimaat werken opleidingsinstelling en opleidingsinstituut samen.

Praktijkopleider en eindverantwoordelijk instituutopleider coördineren deze activiteiten en zien toe op uitvoering. Opleidingsinstituut en -instelling leggen hun samenwerking vast in een samenwerkingsovereenkomst die zij geregeld evalueren. Door in samenwerkingsverbanden de voorwaarden voor opleiding goed te organiseren en te zorgen dat aan de regelgeving wordt voldaan, kunnen ook regionaal samenwerkingsverbanden ontstaan met het karakter van 'opleidingsinstelling'. In 8 van de 10 politieregio's zijn er meer aanbieders van de eerstelijns forensische geneeskunde. In deze regio's zijn samenwerkingsverbanden nodig, die hun onderlinge afspraken vastleggen in samenwerkingsovereenkomsten.

4.5 Competenties en motivatie van de AIOS

Om in opleiding te mogen, is de AIOS gemotiveerd om forensisch arts te worden. De AIOS is ook gemotiveerd om de opleiding te volgen. De werkgever kan vanuit een sollicitatiegesprek, via een assessment of na een vooraf gestelde proefperiode onderzoeken of de kandidaat geschikt en gemotiveerd is en vaststellen over welke vaardigheden de AIOS reeds beschikt. Het opleidingsinstituut kan dit middels een entreetoets en profielmeting doen. De ontwikkeling van de competenties van de AIOS wordt aan de hand van het IOP structureel besproken, getoetst en beoordeeld. De wijze waarop dit gebeurt staat beschreven in hoofdstuk 6. Vanwege de koppeling van de opleiding aan de arbeidsovereenkomst betekent een tussentijdse beëindiging van de arbeidsovereenkomst tevens het einde van de opleiding.

De AIOS is verantwoordelijk voor het opstellen van een IOP, en is verantwoordelijk voor het via cyclische voortgangs- en beoordelingsgesprekken laten beoordelen van opdrachten en praktijkvorderingen in het IOP. Op basis van deze besprekingen van het portfolio door praktijkopleider en instituutopleider vindt bijstelling van het IOP plaats. Praktijkopleider en instituutopleider geven daarbij hun feedback, beoordeling en visie op de voortgang en competentieontwikkeling. Mede op basis daarvan komt de AIOS tot nieuwe leerdoelen voor de volgende periode.

4.6 Competenties en motivatie van de opleiders

De instituutsopleider

De instituutsopleider heeft een voorbeeldfunctie ten aanzien van de praktijkopleiders. Het FMG bestuur draagt de instituutsopleider en de plaatsvervangend instituutsopleiders voor. In deze functie is academische ontwikkeling, inclusief research en onderwijservaring een vereiste. Bovendien is het vereist om minimaal drie jaar geregistreerd en werkzaam te zijn als forensisch arts. Het heeft de voorkeur een hoogleraar forensische geneeskunde als instituutsopleider te benoemen. De plaatsvervangend instituutsopleiders hebben ruime aantoonbare praktijkervaring en participeren actief in wetenschappelijk onderzoek. De erkenning als instituutsopleider vindt plaats voor een periode van vijf jaren met mogelijkheid tot verlenging. Zowel voor de instituutsopleider als de vervangend instituutsopleiders is een functieprofiel vastgelegd.

De praktijkopleider

De praktijkopleider moet gemotiveerd en bekwaam zijn om op te leiden. Hij moet aantoonbaar affiniteit hebben met het delen van kennis (opleiden en begeleiden). De praktijkopleider is minimaal drie jaar geregistreerd en werkzaam als forensisch arts. Ook didactische competenties moeten aantoonbaar verworven zijn. Elke twee jaar vindt een evaluatie van de praktijkopleider door de instituutsopleiders plaats.

De praktijkopleider onderhoudt niet alleen zijn vakinhoudelijke expertise, maar houdt ook zijn didactische competenties op peil door periodieke, specifieke didactische training en scholing te volgen. De praktijkopleider participeert actief in een (regionaal) netwerk van praktijkopleiders. De praktijkopleider wordt door de opleidingsinstelling aangesteld en door de instituutsopleiders erkend. De erkenning als praktijkopleider vindt plaats bij gebleken geschiktheid voor een periode van 5 jaar.

De opleidingsgroep

De AIOS wordt in het dagelijks werk gesuperviseerd door de praktijkopleider en praktijkbegeleiders. Praktijkbegeleiders zijn minimaal één jaar geregistreerd en werkzaam als forensisch arts. De praktijkbegeleider werkt volgens de FMG-richtlijnen en volgt nascholing zoals verplicht om geregistreerd te kunnen blijven als forensisch arts. Ook praktijkbegeleiders worden door de opleidingsinstelling aangesteld en erkend door de instituutsopleiders voor een periode van 5 jaar. Praktijkbegeleiders zijn verantwoordelijk voor de praktische begeleiding in de dienst. De praktijkopleider is eindverantwoordelijk voor opleiding.

4.7 Opleidingsplannen

Het FMG is verantwoordelijk voor het opstellen van een landelijk opleidingsplan. Het CGS stelt het opleidingsplan vast. Het landelijk opleidingsplan heeft een verplichtend kader. Het landelijke opleidingsplan omvat de volgende onderwerpen:

- Profiel van de forensisch arts, met daarin aandacht voor bijvoorbeeld:
 - Beroepsprofiel,
 - Competentieprofiel,
 - Raakvlakken met andere specialismen,
 - Maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen in het vakgebied,
 - Huidige en toekomstige positie van het specialisme.
- Inhoud van de opleiding, met daarin aandacht voor bijvoorbeeld:
 - Opleidingsvisie,
 - Thema's of KBA's binnen domeinen,
 - Bekwaamverklaringen of beheersingsniveau's.
- Inrichting van de opleiding, met daarin aandacht voor bijvoorbeeld:
 - Structuur van de opleiding (stages, cursorisch en praktijk, keuzemogelijkheden),
 - Schematische uitwerking naar opleidingsjaren.
- Begeleiding, toetsing en beoordeling, met daarin aandacht voor bijvoorbeeld:
 - Begeleiden, faciliteren en ondersteunen,
 - Individueel opleidingsplan,
 - Voortgangsgesprekken,
 - Portfolio,
 - Functie van toetsen en beoordelingen in de opleiding,
 - Toets- en beoordelingsinstrumenten,
 - Stagnerende AIOS en excellente AIOS.
- Kwaliteitszorg en docentprofessionalisering, met daarin aandacht voor bijvoorbeeld:
 - Gebieden van kwaliteitszorg (kwaliteitsdomeinen, opleiders, cursorisch- en praktijkonderwijs),
 - Samenwerkingsafspraken,
 - Docentprofessionalisering.
- Implementatie, met daarin aandacht voor:

- Van landelijk naar uitgewerkt opleidingsplan en vervolgens naar individueel opleidingsplan.
- Evaluatie van het landelijk opleidingsplan is niet een apart onderwerp in het opleidingsplan zelf. Dit is immers een integraal onderdeel van de interne kwaliteitscyclus als in hoofdstuk 7 beschreven.

Het opleidingsinstituut is samen met de praktijkopleiding tot forensisch arts verantwoordelijk voor het opstellen van een uitgewerkt opleidingsplan. Het uitgewerkte opleidingsplan is een praktische uitwerking van het landelijk opleidingsplan en is gebaseerd op de competenties en KBA's (zie bijlage 2). Het FMG stelt het uitgewerkte opleidingsplan vast. Het uitgewerkte opleidingsplan omvat de volgende onderwerpen:

- Visie.
- Onderwijsmethodieken.
- Inhoud en opbouw:
 - Met een overzicht van de cursorische onderwijsmodules en van de praktijkopleidingsonderdelen die worden gegeven. Daarbij wordt aangegeven welke modules en onderdelen verplicht en welke facultatief te volgen zijn, de eventueel voorgeschreven volgorde en de ingeschatte tijdsbelasting.
- Begeleiding.
- Toetsen en beoordelen.

4.8 Leer- en werkklimaat

De opleiding tot forensisch arts is bij een voltijds aanstelling gebaseerd op een 36-urige werkweek. Bij een deeltijdaanstelling zal de urenverdeling in overleg met de werkgever moeten worden vastgesteld, gestreefd wordt naar minimaal 0,8 fte.

De werkgever moet de AIOS in de gelegenheid stellen om de opleidingsdagen te volgen en dient de praktijk als leerplek in te richten. Het werk dient qua belasting in evenredigheid aangepast te zijn aan de leersituatie. De AIOS dient in staat gesteld te worden om in de volle breedte van het vakgebied te kunnen werken en zich te ontwikkelen. De werkgever legt deze zaken vast in een opleidingsbeleid en stemt dit af met de praktijkopleider en praktijkbegeleider. Wil een AIOS zich goed kunnen ontwikkelen, dan is vereist dat hij in een omgeving werkt met een cultuur die daarvoor voldoende

ruimte geeft. Het gaat om een organisatie waar scholing en ontwikkeling van alle medewerkers wordt gestimuleerd, zodat deze zichzelf voortdurend aanpassen aan de veranderende omgeving en de eisen die daaruit voortvloeien: een goed leer- en werkklimaat. Het management heeft daarin een ondersteunende en sturende taak en weet samen met de medewerkers een veilige omgeving te creëren, waarin medewerkers ook hun zwaktes durven te tonen en daarvan kunnen leren. Opleidingsinstelling en praktijkopleider zorgen dat de AIOS zich kan vormen in een gunstig leer- en werkklimaat, waar voldoende leerruimte is, naast de uitvoerende taken.

De basis voor een goed leer- en werkklimaat is elkaar feedback geven. Feedback zorgt ervoor dat op alle niveaus geleerd kan worden. Leren is een proces van 'het aangaan van verbintenissen'. Kennis en leren zijn levende systemen die bestaan uit, vaak onzichtbare, netwerken en onderlinge verbanden. Dienstverlening en klantgerichtheid van een organisatie zijn veel moeilijker met prestatie-indicatoren aan te tonen. De resultaten en wijze van monitoring zijn dan ook belangrijke gespreksonderwerpen. Het alleen sturen op efficiency laat weinig ruimte voor de professionals. Het strak sturen op werkprocessen leidt tot bureaucratie waarin de klant en de professional niet meer centraal staan. Het bieden van tijd en ruimte om medewerkers te leren omgaan met dilemma's en te leren steeds afwegingen te maken bij de toepassing van de regels is belangrijk.

Naast een goed leer-werkklimaat en feedback, kan de AIOS meer dan andere AIOS in aanraking komen met nieuwe en wellicht emotioneel zware omstandigheden. De laatste jaren is daarnaast een tendens te zien in alle medische beroepsgroepen, zeker bij de AIOS, van de combinatie van een hoge werkdruk en overspannenheid. Daarom zal de AIOS gedurende de opleiding op twee manieren worden ondersteund. Enerzijds zal dit een buddy-systeem zijn waarbij de AIOS met een collega AIOS de dagelijkse gang van zaken en lastige momenten kan bespreken. Daarnaast zal er voor meer specifiek op zaakgebied een mentor beschikbaar zijn, waar minimaal viermaal per jaar de impact van het werk als AIOS tot forensisch arts wordt besproken. Bovendien vinden er coaching gesprekken plaats, met gespecialiseerde coach op het gebied van ervaringen en persoonlijke ontwikkeling. De coach is niet werkzaam binnen dezelfde organisatie als waar de AIOS werkzaam is.

4.9 Individualisering van het opleidingstraject

De voorgeschreven opleidingsduur is geen harde vereiste. De kern van de opleiding zijn de verplichte competenties die de AIOS moet verwerven. Als een AIOS door eerdere ervaring reeds competenties heeft opgedaan dan wel zich door excellent presteren in de opleiding deze competenties sneller eigen kan maken, dan kan de instituutsopleider de AIOS vrijstelling geven voor het betreffende deel

van de opleiding, na aanvraag hiervoor door de praktijkopleider en de AIOS. Te denken valt bijvoorbeeld aan een AIOS die competenties heeft verworven in een opleiding tot medisch specialist of huisarts. Uitgangspunt hierbij is het met goed gevolg doorlopen hebben van een minimum van twee jaar opleiding in voltijd. Een vrijstelling moet worden onderbouwd in het portfolio. De AIOS kan om aanpassing van zijn opleidingsduur vragen (individualisering) op basis van:

- Reeds voor aanvang van de opleiding behaalde competenties en vaardigheden behaald in een opleidingssituatie.
- Tijdens de opleiding versneld behaalde competenties en vaardigheden.

Opleider en AIOS moeten samen beschrijven welke competenties de AIOS reeds heeft behaald, hoe de opleider heeft beoordeeld dat de AIOS de competenties daadwerkelijk bezit, en tot welke mogelijke vrijstelling dit leidt. De beoogde vrijstelling moet in ten minste twee voortgangsgesprekken worden besproken voordat deze kan worden geëffectueerd, behaalde competenties moeten ondersteund worden door toetsingsinstrumenten. Dit is in lijn met de regels omtrent de individualisering van de opleiding in het Kaderbesluit dat per 2014 in werking is getreden. De artikelen uit het Kaderbesluit CSG omtrent de individualisering met de bijbehorende toelichting moet aan worden voldaan (bijlage 9).

4.10 Het opleidingsinstituut

Het opleidingsinstituut is gespecialiseerd in hoogwaardig onderwijs op (post)academisch niveau. Zo biedt het opleidingen en trajecten aan professionele organisaties op het brede terrein, waaronder forensische geneeskunde. Naast de opleiding verzorgt het opleidingsinstituut hoogwaardige vormen van bij- en nascholing. Ook is het opleidingsinstituut betrokken bij regionale nascholingsbijeenkomsten. Het opleidingsinstituut bewaakt de onderwijskwaliteit door middel van een evaluatiebeleid (hoofdstuk 7). Toetsing van leerresultaten is hiervan een onderdeel. Het opleidingsinstituut heeft een Onderwijs en Examen Reglement geïmplementeerd onder auspiciën van de RGS. Een examencommissie waakt over het niveau en de kwaliteit van het opleidingsinstituut -deel van de opleiding. Het opleidingsinstituut is erkend door de RGS, zodat het met goed gevolg doorlopen van de opleiding leidt tot inschrijving in het register. De RGS stelt in verband met registratie en certificering eisen aan de instituuts- en praktijkopleiding. Daarbij gaat het onder meer om competentieprofiel, praktijkopleidingsduur, stageverplichtingen en toetsing. De wetenschappelijke integriteit moet geregeld zijn. Het opleidingsinstituut moet toegang tot medische literatuur waarborgen voor AIOS en opleiders.

5 De opleiding tot forensisch arts

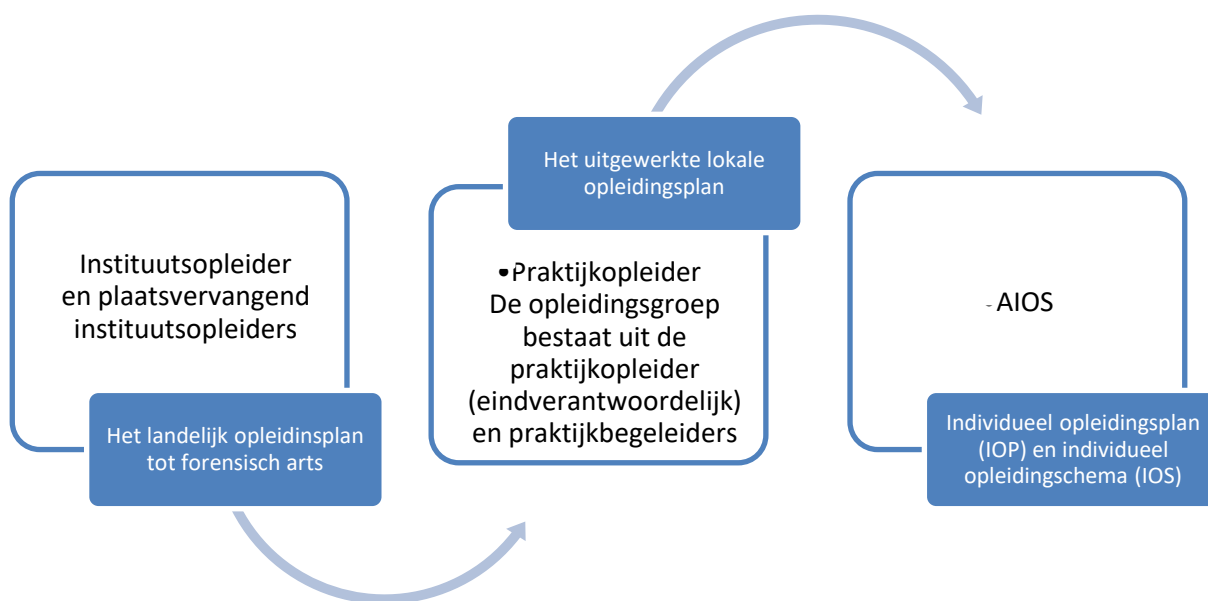
De driejarige zelfstandige opleiding tot forensisch arts is een competentiegerichte medische vervolgopleiding. De opleiding biedt de AIOS de gelegenheid alle benodigde competenties te verwerven. De AIOS leert vooral door middel van de opleidingspraktijk en stages. Het cursorisch onderwijs is ondersteunend en aanvullend op de praktijk. Het CGS heeft geadviseerd dat de AIOS wordt beoordeeld op zeven competentiegebieden, te weten: medisch handelen, communicatie, kennis en wetenschap, samenwerking, medisch leiderschap, maatschappelijk handelen en professionaliteit. Hierbinnen kan onderscheid gemaakt worden tussen algemene en forensisch-specifieke competenties.

De AIOS is verplicht een portfolio te kunnen overhandigen waarin is vastgelegd welke niveaus zijn bereikt van de verschillende competenties. Hierbij dient o.a. gebruik gemaakt te worden van specifieke toetsinstrumenten. De uitgangspunten van de opleiding zijn:

- De opleiding is competentiegericht naar voorbeeld van het competentieprofiel op basis van de van de zogenaamde CanMEDS competenties.
- De opleiding is naast competentiegericht ook praktijkgericht. De praktijkopleiding wordt gedaan in relevante werkzaamheden en met passende stages die worden verzorgd door één of meer erkende opleidingsinstellingen. Gedurende de gehele opleiding werkt de AIOS onder verantwoordelijkheid en toezicht van de praktijkopleider.
- Praktijkopleiding en cursorisch onderwijs zijn logisch met elkaar verbonden en worden zoveel mogelijk met elkaar verweven gevolgd.
- De actoren in de opleidingen hebben duidelijk omschreven verantwoordelijkheden. Deze verantwoordelijkheden zijn in KOERS benoemd en voor elke actor afzonderlijk op basis van KOERS uitgewerkt in kwaliteitsaspecten in een separaat kwaliteitskader.
- Voor de kwaliteit en effectiviteit van de opleiding zijn goede en intensieve afstemming en samenwerking op verschillende niveaus essentieel.
- Om in opleiding te komen, beschikt de AIOS over een registratie als arts in het BIG register, en is gemotiveerd om forensisch arts te worden en opleiding te volgen.
- De ontwikkeling van de competenties van de AIOS worden regelmatig besproken, getoetst en beoordeeld.
- De praktijkopleider is gemotiveerd en bekwaam om op te leiden. Hij heeft aantoonbaar affiniteit met het delen van kennis (training, onderwijs) en affiniteit met wetenschap. Ook heeft hij voldoende vakinhoudelijke ervaring en is er sprake van inhoudelijke senioriteit.

Didactische competenties zijn aantoonbaar verworven. Na zijn erkenning onderhoudt de praktijkopleider zijn kennis en competenties middels bij en nascholing.

- Onderwerpen in de opleiding zijn duidelijk herkenbaar en hebben een logische volgorde in opleidingsplannen. Opleidingsplannen zijn uitgewerkt op drie niveaus: een landelijk opleidingsplan, een uitgewerkt opleidingsplan (lokaal of regionaal) van het opleidingsinstituut en opleidingsinstelling(en) en het individuele opleidingsplan van de AIOS (figuur 3).
- Voor een goede ontwikkeling werkt de AIOS in een veilig leer- en werkklimaat waar scholing en ontwikkeling van alle medewerkers wordt gestimuleerd. De basis daarvoor is het organiseren van elkaar feedback geven. In het kader van de individuele ontwikkeling vinden jaarlijks twee coaching-gesprekken plaats, met een minimum van vijf gedurende de gehele opleiding.

Figuur 3. Implementatie en uitvoering opleidingsplan tot forensisch arts.

5.1 Opbouw van de opleiding

In dit hoofdstuk wordt de opbouw van het zelfstandig profiel van de forensisch arts beschreven en komt de inhoud van de verschillende stages aan bod. In het volgende hoofdstuk wordt de opleidingsmethodiek beschreven.

De nominale duur van de opleiding tot forensisch arts is drie jaar (36 maanden). De opleiding is voltooid zodra de AIOS voldoet aan de vastgestelde eindcompetenties. Elke opleidingsinstelling dient zowel eerstelijns als tweedelijns opleidingsmomenten voor de AIOS aan te bieden. Waar mogelijk kan er ook voor worden gekozen tijdens de uitwisseling verdiepingsstages in te vullen. Tevens dient elke AIOS kennis te maken met onderzoek, tot uiting komend in het publiceren van een wetenschappelijk artikel in een internationaal vaktijdschrift dan wel een mondelinge voordracht van onderzoeksresultaten op een nationaal symposium of internationaal congres. Supervisietaken kunnen tijdens het laatste deel van de opleiding worden toebedeeld aan de AIOS, om de AIOS geleidelijk te laten kennismaken met deze functie die gekoppeld is aan het beroep van forensisch arts. Hieronder is de opbouw van de opleiding in tabelvorm globaal weergegeven, waarbij de volgorde van de stages niet dwingend is. De inhoud van de verschillende stages wordt in het navolgende deel verder beschreven.

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
Cursorisch onderwijs	Introductie Lijkschouw 1 Arrestantenzorg 1 Letsels 1	Forensisch onderzoek Lijkschouw 2 Arrestantenzorg 2 Letsels 2	Epidemiologie Lijkschouw 3 Arrestantenzorg 3 Letsels 3
Praktijkonderwijs	Forensische geneeskunde		
	Huisartsgeneeskunde	Verslavingszorg en/of psychiatrie	Verdiepingsstages Keuzestages
Overkoepelend	Wetenschap, recht, samenwerking		

5.1.1 Praktijkstage forensische geneeskunde

Uitgangspunt is dat de AIOS de opleiding start met een opleidingsperiode in de forensische geneeskunde. Tijdens de stage forensische geneeskunde (9 maanden per jaar, voltijds) komt de AIOS in aanraking met overledenen en patiënten met een divers scala aan algemene interne aandoeningen, sociale problematiek, psychiatrische aandoeningen en acute zorg, zodat voldoende aspecten van de algemene zorg, nodig om adequaat te kunnen functioneren als forensisch arts, aangeleerd kunnen worden. Dit leert de startende AIOS door kennismaking met diverse activiteiten, zoals de visite aan het cellencomplex, visite bij politiebureaus, functioneren in een team, en beoordeling van plaats delicten. Er vindt dagelijks overleg met de praktijkopleider plaats en de AIOS

neemt deel aan het verplichte lokaal, regionaal en landelijk onderwijs van de forensische geneeskunde. Voor onderwijs staat circa 40 dagen per jaar. Het onderwijs sluit aan bij de opleidingsperiodes in de praktijk en de stages. De opleiding tot forensisch arts omvat verplichte onderdelen zoals benoemd in de themakaarten, bijlage 9.5, betreffende de volgende onderwerpen: de lijkschouw, eerste lijn medische (arrestanten) zorg, forensisch medisch onderzoek, aanvullend postmortaal onderzoek, forensische technieken, het juridische kader, consultatie advies en rapportage, minderjarigen, kennis en wetenschap en organisatie.

Het is van belang dat de AIOS medische kennis verkrijgt op het gebied van:

- Anamnese en lichamelijk onderzoek.
- Het op adequate wijze aanvragen en interpreteren van aanvullend onderzoek en doorverwijzen naar tweedelijns zorg.
- Het ontwikkelen van een probleemoplossend vermogen (verkregen gegevens leren ordenen, interpreteren en integreren in een werkdiagnose en differentiaaldiagnose, en deze gegevens gebruiken om te komen tot een behandelplan).
- Het voeren van een effectief en doelmatig diagnostisch en therapeutisch beleid in samenwerking met de overige leden van een verzorging/ behandelteam.
- Adequaat communiceren en overdragen aan niet medisch geschoold personeel waarbij het medische beroepsgeheim aan de relatie tot de adviesfunctie/ aanstelling binnen het strafrecht wordt gerelateerd respectievelijk gerespecteerd.
- Farmacotherapie, interacties en bijwerkingen van medicatie.
- Adequate informatieverstrekking aan patiënten met betrekking tot diagnose, behandeling en beloop/prognose.
- Adequate informatieverstrekking aan nabestaanden bij de lijkschouw.
- Verleent specifieke zorg naar best practice of evidence based handelen conform dat wat hierover is vastgelegd in de richtlijnen van het FMG of NHG voor patiënten in detentie.
- Adequate statusvoering/verslaglegging en het adequaat documenteren van de opname of presentatie in de vorm van een brief.

Het uiteindelijke doel van de opleiding tot forensisch arts is dat de AIOS de eindtermen van de opleiding beheerst op een zodanig niveau dat hij het vak van forensisch arts zelfstandig in de volle breedte zal kunnen uitoefenen. Om alle leerdoelen te kunnen bereiken dient de AIOS een aantal stages te volgen, waarbij de nadruk zal liggen op 'leren op de werkvloer', naast andere leervormen, zoals cursorisch onderwijs en zelfstudie. Hierbij is een belangrijke vereiste dat de AIOS in voldoende

mate geconfronteerd zal worden met patiënten met voldoende gevarieerde pathologie. Elke stage wordt voorafgegaan door een introductiegesprek met de praktijkopleider (zie hieronder).

Halverwege de stage wordt geëvalueerd hoe de ontwikkeling van de AIOS tijdens de stage is verlopen, en aan het eind van de stage wordt besproken in hoeverre de afgesproken behandeldoelen zijn behaald.

5.1.2 Verdiepingsstages

Gezien de toenemende complexiteit van het vak van forensische arts is het voor AIOS noodzakelijk om 3 of meer verdiepingsstages te volgen van in totaal 3 maanden per opleidingsjaar (13 weken).

Helaas is het niet mogelijk gebleken om binnen de huidige opleidingsperiode van 3 jaar extra competenties aan de opleiding toe te voegen. De mening overheerst dat de huidige opleiding al dermate vol is, dat er geen ruimte is voor extra activiteiten en verdere verdieping van het vakgebied.

Daar het uitgangspunt is dat de AIOS de opleiding begint met de forensische geneeskunde praktijkstage, zal de eerste verdiepingsstage in de tweede helft van het eerste jaar plaatsvinden. De verdiepingsstages zijn:

- Huisartsgeneeskunde, 3 maanden.
- Verslavingszorg en/of psychiatrie stage, in totaal 3 maanden.
- Verdiepingskeuzestages in overleg met de opleider, bijvoorbeeld: SEH, rechtsstage, advocatuur, recherche, toxicologie, pathologie, radiologie, vertrouwensarts, jeugdzorg, in totaal 3 maanden.

Voor de verdiepingsstages geldt dat zij-instromers met een daartoe geschikt opleidingsprofiel vrijstellingen kunnen krijgen.

Huisartsgeneeskunde

De huisartsstage bestaat uit een leervorm waarbij de AIOS tijdens de praktijkuren en tijdens de diensten patiënten met nieuwe- en chronische aandoeningen ziet in de huisartsenpraktijk en op de huisartsenpost. De AIOS werkt onder supervisie met voldoende mate van zelfstandigheid.

Leerdoelen:

- Het verkrijgen van kennis van diagnostiek en behandeling van acute, niet spoedeisende ziekten.
- Het verkrijgen van kennis van diagnostiek en behandeling van chronische ziekten.
- Op adequate wijze kunnen omgaan met de diversiteit aan aandoeningen.

- Het op adequate wijze zorg dragen voor de dossier voering.
- Het op adequate wijze kunnen overleggen met andere specialismen en doorverwijzen.
- Het op adequate wijze kunnen bespreken van zorgtrajecten, inclusief palliatieve zorg en euthanasie.
- Het op adequate wijze kunnen verrichten van kleine verrichtingen, kenmerkend voor de huisartsenpraktijk.

Leermiddelen:

- HAP diensten en praktijkdiensten.
- Evaluatiemomenten met de stagebegeleider (huisarts)
- In ieder geval voorafgaand aan het starten van de stage (ter evaluatie van de bekwaamheid voor het doen van voorwacht), en verder op indicatie tijdens de verschillende voortgangsgesprekken en geschiktheidsbeoordelingen.

Verslavingszorg

De verslavingszorg stage bestaat uit een vorm van lijnleren waarbij de AIOS patiënten met een verslavingsproblematiek in het ziekenhuis/instituut, crisisdienst dan wel in de ambulante zorg beoordeelt. De AIOS werkt onder supervisie met voldoende mate van zelfstandigheid.

Leerdoelen:

- Het verkrijgen van kennis van diagnostiek en behandeling van verslavingsziekten.
- Op adequate wijze kunnen omgaan met het spoedeisende karakter van sommige aandoeningen.
- Het op adequate wijze kunnen overleggen met andere specialismen.
- Het op adequate wijze kunnen verzorgen van spoedige correspondentie naar de huisarts/specialist.
- Het op adequate wijze kunnen inzetten en volgen van een zorgmelding.
- Het op adequate wijze benaderen van zorgmijders.
- Het op adequate wijze om kunnen gaan met verwarde personen in relatie tot drugsgebruik en /of psychiatrische diagnose.

Leermiddelen:

- Diensten.

Evaluatiemomenten met de verslavingszorgstage-praktijkopleider:

- In ieder geval voorafgaand aan het starten van de stage (ter evaluatie van de bekwaamheid voor het doen van voorwacht), en verder op indicatie tijdens de verschillende voortgangsgesprekken en geschiktheidsbeoordelingen.

Psychiatrie

De psychiatrie stage bestaat uit een vorm van lijnleren waarbij de AIOS patiënten in de ambulante zorg dan wel op een gesloten afdeling met psychiatrische aandoeningen ziet. De AIOS werkt onder supervisie met voldoende mate van zelfstandigheid.

Leerdoelen:

- Het verkrijgen van kennis van diagnostiek en behandeling van (forensische) psychiatrische ziekten.
- Het op adequate wijze het gedrag en/of lichamelijke bevindingen kunnen relateren met het medicijn gebruik, onder en overdosering van geneesmiddelen, en het onderscheiden met optredende bijwerkingen bij onjuiste inname en een gelijktijdig inname van drugs en/of alcoholinname.
- Op adequate wijze kunnen omgaan met het spoedeisende karakter van sommige aandoeningen.
- Het op adequate wijze kunnen overleggen met andere specialismen.
- Het op adequate wijze kunnen bespreken van overwegingen en behandeling, en het voeren van familiegesprekken.
- Het verkrijgen van kennis en vaardigheden voor het onderscheiden van somatische oorzaken van psychiatrische oorzaken.
- Het op adequate wijze kunnen verzorgen van correspondentie naar de huisarts/specialist.
- Ervaring opdoen met dwang en drang binnen de psychiatrische zorg.

Leermiddelen:

- Diensten.

Evaluatiemomenten met de psychiatriestage-praktijkopleider:

- In ieder geval voorafgaand aan het starten van diensten (ter evaluatie van de bekwaamheid voor het doen van voorwacht), en verder op indicatie tijdens de verschillende voortgangsgesprekken en geschiktheidsbeoordelingen.

Keuzeverdiepingsstages

De maximaal 2 verdiepingskeuzestages van een gezamenlijke duur van drie maanden in het derde jaar worden door de AIOS samen met de praktijkopleider gepland. Stages kunnen breed verdeeld worden en dienen ter verdieping en inzicht van het toekomstige werkveld, waarbij begrip en kennis van andere disciplines voorop staat. Deze keuzestages kunnen onder andere bestaan uit: rechtsstage, advocatuur, recherche, toxicologie, pathologie, radiologie, vertrouwensarts of jeugdzorg.

Leerdoelen:

- Het verkrijgen van kennis van andere disciplines, relevant voor het werkkterrein van de forensisch arts.
- Op adequate wijze kunnen omgaan met communicatie en correspondentie van het betreffende vakgebied.

Leermiddelen:

- Diensten.

Evaluatiemomenten met de keuzeverdiepingsstage-praktijkopleider:

- In ieder geval voorafgaand aan het starten van diensten (ter evaluatie van de bekwaamheid voor het doen van voorwacht), en verder op indicatie tijdens de verschillende voortgangsgesprekken en geschiktheidsbeoordelingen.

5.1.3 Vaardigheden

De AIOS dient voldoende vaardigheid te verkrijgen in de verschillende diagnostische en therapeutische interventies die door de algemeen werkzame forensisch arts verricht worden. Verrichtingen zullen dan ook tijdens de gehele vervolgopleiding aan bod moeten komen. In de beginfase zal elke verrichting dienen te worden gesuperviseerd. Aan de hand van tussentijdse beoordelingen door de praktijkbegeleider zal de AIOS voor een bepaalde ingreep een bekwaamheidsniveau verkrijgen waarbij hij/zij geleidelijk meer zelfstandig te werk zal kunnen gaan. Het bekwaamheidsniveau voor de verschillende ingrepen wordt door de AIOS bijgehouden in het portfolio.

Leerdoelen:

De AIOS heeft voldoende kennis van- en competentie in de indicatiestelling, uitvoering en interpretatie van de volgende diagnostische en therapeutische procedures:

- Basic Life Support (BLS).
- Biopsie.
- ECG beoordelen op niveau eerste lijn.
- Fotografie.
- Hechten.
- Letselbeschrijving- en beoordeling.
- Lijkschouw.
- NODOK.
- Pathologie- en autopsieverslagen beoordelen.
- Postmortaal toxicologisch onderzoek:
 - Punctie oogbolvocht.
 - Catheterisatie of punctie blaas.
 - Postmortale bloedafname.
- Radiologie verslagen beoordelen.
- Sporenonderzoek (DNA-afname).
- Toedienen noodmedicatie conform NHG richtlijn.
- Venapunctie.
- Wondverzorging.
- Zedenonderzoek.

Leermiddelen:

- Alle genoemde ingrepen;
- Oefenmateriaal enz.

Evaluatiemomenten met de praktijkopleider:

- In ieder geval voorafgaand aan het starten van ingrepen, en verder regelmatig om de voortgang te evalueren met het daartoe afgestemde toetsingsinstrument.

5.1.4 Werving en selectie van de AIOS

In Nederland is eerstelijns forensische zorg ondergebracht bij GGD-en en vergelijkbare organisaties, waarbij laagdrempelig contact met de politie noodzakelijk is binnen de 10 politieregio's (figuur 4). Binnen de beroepsgroep bestaat ook de tweedelijns forensische zorg, waar subspecialisaties als forensisch pediatrie zijn gewaarborgd. Aanmelding voor de profielopleiding tot forensisch arts zal landelijk plaatsvinden. Hierbij is het mogelijk om per regio/cluster aan te geven of de AIOS geïnteresseerd is het desbetreffende werkgebied.

Bij de aanmelding zijn maximaal 3 referentieformulieren, een sollicitatiebrief en een Curriculum Vitae, inclusief BIG-registratie nummer, verplicht om in te dienen voor 1 juni om te kunnen starten in januari van het volgende kalenderjaar. Voor de aanmelding bij een regio/cluster dient de AIOS tevens uiterlijk 15 juni een korte mail aan de betreffende cluster(s) te sturen. Op uiterlijk 1 augustus ontvangt de AIOS bericht van de instituutsopleider en de praktijkopleider of hij geselecteerd is om deel te nemen aan de landelijke sollicitatiegesprekken. De gesprekken vinden plaats in de maand september. Maximaal een week na het gesprek ontvangt de AIOS bericht of hij is aangenomen of niet. Plaatsing van de AIOS zal afhankelijk zijn van vraag en aanbod.

Figuur 4. Verdeling van de politieregio's in Nederland.

6 Toetsing en beoordeling van de AIOS in opleiding

Toetsing vindt plaats tijdens begeleiding van de AIOS door de praktijkopleider en praktijkbegeleiders en heeft het volgende tot doel:

- Verduidelijking van de belangrijke competenties voor de beroepsbeoefening (doelbepaling).
- Inzicht te geven in de sterke en de zwakke kanten van professioneel handelen (potentie bepaling).
- Inzicht te geven in de voortgang en ontwikkeling van competenties (positiebepaling).
- Het IOP inhoud te geven.

Bovenstaande vereist van de opleiders en begeleiders dat zij betekenisvolle feedback geven, vragen stellen en de AIOS stimuleren een onderzoekende attitude te ontplooien in een open leer- en werkomgeving. Feedback heeft tot doel om de AIOS te stimuleren en uit te dagen in zijn ontwikkeling en waar nodig zijn opleidingsplan bij te stellen. Daarnaast is van belang om de resultaten van de feedback ook daadwerkelijk een vervolg te geven. Dit geldt voor alle bij opleiden betrokken actoren en de opleidingsomgeving. De dagelijkse praktijk biedt voldoende activiteiten waarop feedback gegeven kan worden en momenten waarop feedback zinvol is, vaak impliciet en informeel. Door feedback meer expliciet te maken en gericht in te zetten, door regelmatig vragen te stellen en reflectie te bevorderen kan de praktijkopleider (of praktijkbegeleider) een belangrijke bijdrage leveren aan de verhoging van de kwaliteit van de opleiding. Door ook feedback aan de AIOS te vragen over de eigen rol en functioneren, zet de opleider zichzelf sterk neer als een rolmodel. Feedback wordt dan ook niet ingezet als afvinkscores op een lijstje, maar als een betekenisvolle interactie. Overigens is het voorgaande evenzeer van toepassing op de toetsing binnen het opleidingsinstituut. Toetsinstrumenten ondersteunen opleiders en AIOS om feedback gericht in te zetten en meer expliciet te maken.

Naast de ontwikkeling van toetsinstrumenten in het algemeen, is een regelmatige evaluatie nodig voor actualisatie en inhoudelijke bijstelling van de toetsinstrumenten en voor een betere afstemming op de gebruikers. Een aantal instrumenten dat voor toetsing wordt ingezet, kan ook worden gebruikt voor beoordeling. Beoordelen behelst een oordeel over de competentieontwikkeling van de AIOS en over de mate waarin de AIOS voldoet aan de gestelde eisen. Toetsing en beoordeling hebben beide consequenties voor de voortzetting van de opleiding van de AIOS en kunnen tot aanpassing van het IOP leiden. Het aantal toetsen en de kwaliteit ervan zal hoger moeten zijn naarmate de beslissing, die op basis daarvan genomen wordt, grotere consequenties heeft. Voorbeelden daarvan zijn het

bepalen van het IOP in geval van eerder verworven competenties, het afgeven van een eindverklaring of het oordeel de opleiding te stoppen.

6.1 Eisen competentiegericht toets- en beoordelingssysteem

Een goed competentiegericht toets- en beoordelingssysteem dient zoveel mogelijk te voldoen aan de volgende punten:

- Opdrachten en toetsen zijn gericht op competenties in KBA's. Een toetsmatrix laat zien om welke toetsonderdelen het gaat, met welke frequentie zij wanneer worden ingezet, hoe ze gearrangeerd zijn, hoe ze samenhangen en hoe ze elkaar aanvullen. De toetsmatrix geeft ook informatie over validiteit en betrouwbaarheid van het toetssysteem (paragraaf 6.2).
- Opdrachten en toetsen hebben zoveel mogelijk betrekking op handelen en eindproducten.
- Competentiegericht toetsen focust niet op een enkele toets, maar maakt een patroon in de tijd zichtbaar. Volgende punten zijn in hun onderlinge samenhang essentieel voor de kwaliteit:
 - Iedere toets/beoordeling is waardevol voor het leren en geeft datapunten. Toetsen zijn informatierijk (kwalitatief en kwantitatief), betekenisvol en kennen variatie in vorm.
 - Het aantal datapunten is gerelateerd aan de aard van de beslissing. Om tot stevige uitspraken te komen, zoals bij een beoordeling, zijn meer data nodig dan wanneer het gaat om een voortgangsgesprek.
 - De beoordeling van de toets wordt tijdig teruggekoppeld aan de AIOS. Daarbij gaat het om betekenisvolle, narratieve feedback van een deskundige beoordelaar. Ook wordt de AIOS duidelijk gemaakt wat er met de uitslag van de toets wordt gedaan.
 - Er zijn meerdere observatiemomenten.
 - Er zijn meerdere bekwame beoordelaars waardoor de subjectiviteit vermindert en de betrouwbaarheid van de beoordeling toeneemt.
 - Er is een uitgebreid programma van competentiegerichte toetsinstrumenten. Elk instrument heeft daarbij specifieke eigenschappen om bepaalde competenties te evalueren of te ontwikkelen. Het gaat er ook om een goede mix van de instrumenten voor de beoordeling van een competentie te gebruiken.
 - Toetsen worden regelmatig en systematisch geëvalueerd en inhoudelijk en didactisch bijgesteld.
- Het leer- en ontwikkel-effect van toetsen en beoordelen wordt bevorderd door:
 - Goede en tijdige informatie over de toets en snelle terugkoppeling van resultaten.

- AIOS en praktijkopleiders worden door het instituut en de instelling tijdig en voldoende geïnformeerd over het toetsbeleid, de praktische uitwerking en de feitelijke toetsen die voor die AIOS op dat moment van belang zijn.
- Een veilige en uitdagende leeromgeving.
- Om te kunnen leren van toetsen en beoordelingen is een optimale leer- werk omgeving nodig waarin open feedback gewaardeerd en gestimuleerd wordt en constructief met 'fouten' wordt omgegaan, grenzen worden aangegeven en consequenties worden benoemd en uitgevoerd.
- Professionalisering van instituuts- en praktijkopleiders en docenten. Opleiders en andere beoordelaars moeten zich bewust zijn van de betekenis van competentiegericht toetsen en zich op dit punt te laten scholen en bijscholen. Daarbij is intervisie noodzakelijk om de bandbreedte van de beoordeling te verkleinen. Opleiders zijn een rolmodel voor de AIOS en hebben een eigen verantwoordelijkheid. Dit geldt ook voor de manier waarop zij met hun eigen leren, opleiding en scholing omgaan.
- Het toetsbeleid van een opleidingsinstituut of -instelling beoogt de uitvoering van een goed toets- en beoordelingssysteem te borgen. In het toetsbeleid is onder meer beschreven:
 - Rol, bevoegdheden en samenstelling van de onafhankelijke examencommissie.
 - Toelating tot en (voortijdige) beëindiging van de opleiding.
 - De mogelijkheid van herkansingen en kleine vrijstellingen.
 - De wijze waarop met individualisering van de opleiding wordt omgegaan.
 - Periodieke evaluatie en voortgangsbewaking van het IOP.
 - De keuze van de uitwerking en accenten in de toetsmatrix (zie 6.2).
 - De wijze waarop toetsen gevalideerd worden.
 - De wijze waarop toetsen periodiek geëvalueerd en bijgesteld worden.
 - De wijze waarop AIOS en opleiders over opleidingsschema en portfolio worden geïnformeerd (zie 6.3).
 - De keuze, inzet en deskundigheid van beoordelaars.
 - Visie op accenten bij het toetsen, die uitgewerkt worden in de toetsmatrix van de verschillende disciplines.

6.2 Toetsmatrix

De toetsmatrix geeft een overzicht van de inzet van toets- en beoordelingsinstrumenten. In dit overzicht wordt per instrument de samenhang met de KBA's en de verschillende competenties

aangegeven en de gewenste frequentie waarmee het toetsinstrument wordt ingezet. Ook is aangegeven welke instrumenten in de opleidingsinstelling en welke bij het opleidingsinstituut worden ingezet. In het landelijk opleidingsplan worden de verplichte onderdelen en frequenties benoemd. De opleidingsinstituten concretiseren de toetsmatrix in hun uitgewerkte opleidingsplan. Zij kunnen daarbij hun eigen accenten (onderbouwd) leggen. Daarnaast bieden de opleidingsinstituten een overzicht van de planning van de instrumenten in de opleidingstijd en geven zij een inschatting van de studiebelasting voor de AIOS. Ook geven zij informatie over de aard en inzet van de beoordelaars en zijn per toets beoordelingscriteria aanwezig.

Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
KPB's	KPB's	KPB's
OSATS	OSATS	OSATS
CAT's	CAT's	CAT's
MSF	MSF	MSF
Zelfreflectie	Zelfreflectie	Zelfreflectie
Voortgangstoets 1x	Voortgangstoets 1x	Voortgangstoets 1x
Voortgangsgesprek 4x	Voortgangsgesprek 2x	Voortgangsgesprek 2x
IOP bespreken 2x	IOP bespreken 2x	IOP bespreken 2x
Geschiktheidsbeoordeling 1x	Geschiktheidsbeoordeling 1x	Geschiktheidsbeoordeling 1x

6.2.1 Korte Praktijk Beoordeling (KPB)

Tijdens de KPB krijgt de AIOS feedback op basis van een korte, concrete observatie. De feedback betreft een KBA of een lokale opleidingsactiviteit waarin de AIOS een onderdeel verzorgt. De KPB richt zich op de competenties van de AIOS. Dit toetsinstrument kan eenvoudig worden toegepast als onderdeel van de dagelijkse routine en is geschikt voor beoordeling van de AIOS tijdens alle opleidingsjaren. Een lid van de opleidingsgroep (praktijkopleider of praktijkbegeleider) observeert de AIOS bij de KBA of activiteit. Vervolgens bespreken de praktijkbegeleider en de AIOS samen wat er goed ging en welke verbeterpunten er zijn. De gegeven feedback wordt vastgelegd op het formulier. De KPB hoeft niet alle elementen van de KBA te dekken. In afstemming met de AIOS kan ervoor worden gekozen om naar een specifiek element van de KBA te kijken, bijvoorbeeld communicatie met de patiënt/cliënt, en alleen hier feedback op te geven. Richtlijn is dat bij een KPB maximaal drie competenties worden besproken die bij de activiteit van toepassing zijn. Kenmerkend voor de KPB is dat het niet zozeer gaat om het afvinken van een lijstje en het geven van een cijfer maar om in concrete bewoordingen te beschrijven wat goed gaat en wat beter kan. Daarbij wordt een balans nagestreefd tussen goede punten en verbeterpunten. De AIOS vraagt een KPB in principe

vooraangaand aan een te beoordelen activiteit aan, maar ook een lid van de opleidingsgroep kan een KPB voorstellen. Op de voorhand is niet aan te geven, hoe vaak iemand een handeling moet uitvoeren voordat volledig zelfstandig werken bereikt is. Wel is het mogelijk om hiertoe praktische handvatten te hanteren, door een minimumgrens te verbinden aan het aantal malen dat een handeling verricht moet zijn, voordat tot beoordeling van de mate van volledig zelfstandig werken in een KBA overgegaan kan worden. De te toetsen competenties binnen een KBA kunnen daarin per aangewende KPB variëren. In bijlage 9.2. wordt hiervan een voorbeeld gegeven.

6.2.2 Objective Structured Assessment of Technical Skills (OSATS)

Een variant op de KPB is de OSATS die gebruikt wordt voor het observeren van en feedback geven op technische vaardigheden (interventies). Hiervoor is binnen de opleiding een OSATS formulier beschikbaar. Het gebruik van de OSATS is niet verplicht. Iedere opleider kan in het lokaal opleidingsplan vastleggen of hij/zij feedback wil geven op interventies via een KPB dan wel een OSATS. De OSATS worden net zolang afgenomen totdat de AIOS het gewenste bekwaamheidsniveau bereikt heeft (tabel). Voor die ingrepen waar de AIOS bekwaamheidsniveau 4 of hoger heeft bereikt, kan de AIOS op aangeven van de praktijkbegeleider door de praktijkopleider bekwaam worden verklaard om deze verrichting zelfstandig zonder supervisie uit te voeren. Deze verklaring zal aan het portfolio van de AIOS worden toegevoegd. Ook hier dient het initiatief van de AIOS leidend te zijn bij het up-to-date houden van de bekwaamheidsverklaringen. In principe biedt de praktijkinstelling waar de AIOS is geplaatst het gehele pakket aan forensische verrichtingen. Op de voorhand is niet aan te geven, hoe vaak iemand een handeling moet uitvoeren voordat volledig zelfstandig werken bereikt is. De te toetsen competenties binnen een KBA kunnen per aangewende KPB variëren. In bijlage 9.2. wordt een voorbeeld gegeven.

De KPB's en OSATS worden beoordeeld op basis van bekwaamheid. De praktijkopleider geeft deze bekwaamheidsniveau's af op basis van de praktijkbeoordelingen en input van praktijkbegeleiders. Er worden vijf bekwaamheidsniveau's onderscheiden:

Bekwaamheidsniveau	Supervisie
1. De AIOS heeft kennis van	Het is de AIOS niet toegestaan zelfstandig verrichtingen uit te voeren of onderzoeken te verslaan.
2. De AIOS handelt onder strenge supervisie	Alle onderzoeken die de AIOS doet worden gesuperviseerd en bij verrichtingen is de

	praktijkbegeleider fysiek aanwezig (proactieve supervisie).
3. De AIOS handelt onder beperkte supervisie	De AIOS kan onderzoeken/verrichtingen zelfstandig uitvoeren. De supervisie is laagdrempelig maar vindt in principe plaats op initiatief van de AIOS (reactieve supervisie).
4. De AIOS handelt zelfstandig	De AIOS doet onderzoeken/verrichtingen zelfstandig maar kan zo nodig een praktijkbegeleider raadplegen.
5. De AIOS geeft zelf supervisie	De AIOS is in staat het onderzoek zelf te superviseren.

6.2.3 Schriftelijke toetsing

Eén keer per jaar organiseert het FMG een voortgangstoets (VGT). De VGT geeft een goede indruk van de kennisontwikkeling van de AIOS, en richt zich met name op de competentie medisch handelen. Deelname aan de VGT is verplicht voor alle AIOS gedurende de gehele opleiding (waarbij tenminste 4 van de 6 toetsen afgelegd moeten worden). De studiestof voor de VGT komt in principe overeen met die voor het landelijke cursorisch onderwijs en wordt ruim van tevoren bekend gemaakt. Met het landelijk blokonderwijs is de AIOS daardoor goed voorbereid op de VGT. De VGT fungeert als formatieve toets. De kennisontwikkeling van de AIOS kan worden beoordeeld, ook in vergelijking met jaargenoten. Door ieder halfjaar de toets af te leggen kan de voortgang in de kennisontwikkeling worden bewaakt.

6.2.4 Zelfreflectie

De AIOS bereidt de voortgangsgesprekken voor door onder andere een zelfreflectieformulier in te vullen. Hierin reflecteert de AIOS op zijn/haar professionele groei en leerproces. De zelfreflectie is op basis van de eerder aangegeven zeven competentiegebieden. Daarbij staat de AIOS zowel stil bij sterke punten als verbeterpunten.

6.2.5 Multi-source feedback (MSF)

Bij de MSF vraagt de AIOS een aantal collega's en ketenpartners uit verschillende geledingen feedback te geven op zijn of haar handelen. Dit kunnen bijvoorbeeld een lid van de opleidingsgroep, collega AIOS, verpleegkundigen, rechercheurs of officieren van justitie zijn. Deze feedback methode geeft inzicht in de sterke en te verbeteren punten in competenties zoals samenwerken,

communiceren en organiseren. De MSF beoordeling gebeurt aan de hand van een gestructureerde vragenlijst, die ook door de AIOS zelf wordt ingevuld. De MSF dient jaarlijks, bij voorkeur voorafgaand aan een voortgangs- en/of jaargesprek tezamen met een zelfreflectie afgenomen te worden. De feedback zal verkregen worden aan de hand van de Pendleton rules, deze geven handvatten om een handeling gestructureerd en meer objectief te evalueren:

1. De feedbackgever vraagt de lerende twee of drie goede punten te benoemen,
2. De feedbackgever noemt twee of drie goede punten,
3. De feedbackgever vraagt de lerende twee of drie verbeterpunten te benoemen,
4. De feedbackgever noemt twee of drie verbeterpunten,
5. De feedbackgever vat het gesprek samen.

Bij het benoemen van goede punten en verbeterpunten krijgt eerst de lerende het woord. Heeft hij minder goed gepresteerd, dan krijgt hij de gelegenheid om dit zelf te benoemen. De feedbackgever kan zo inschatten hoe de lerende een bepaalde verrichting zelf ervaart, en hoeveel inzicht hij heeft in zijn eigen leerproces. De Pendleton rules spreken met opzet van 'verbeterpunten'. Vaak is de uitvoering van een handeling grotendeels juist, maar kan een aspect worden verfijnd. Het feedbackformulier is opgenomen in het portfolio. De opleider en de AIOS bespreken samen de uitkomsten van de MSF en de eventuele acties die hieruit voortvloeien. Tijdens de opleiding dient minstens eenmaal per jaar een MSF plaats te vinden.

6.2.6 Critically Appraised Topic (CAT)

Een CAT is een kritische beoordeling van een artikel, gerelateerd aan een concrete klinische vraag. In afstemming met een praktijkbegeleider formuleert de AIOS een bruikbare vraagstelling. Vervolgens selecteert de AIOS op basis van gericht literatuuronderzoek relevante literatuur bij de vraagstelling. Onder het begrip CAT vallen ook Evidence Based Medicine-, richtlijn- en protocolbesprekingen. Een CAT geeft inzicht of een AIOS in staat is om een klinische vraag in korte tijd adequaat uit te werken en goed te presenteren. Iedere AIOS verzorgt minimaal één CAT per opleidingsjaar.

6.2.7 Individueel opleidingsplan (IOP) en portfolio

Gedurende de gehele opleiding houdt de AIOS de individuele ontwikkeling en ontwikkeldoelen per onderdeel bij in een IOP. In dit IOP beschrijft de AIOS persoonlijke ontwikkelpunten die gaandeweg de opleiding, bijvoorbeeld na evaluatie van een stage, naar voren komen. In het IOP is opgenomen hoe er aan de doelen gewerkt wordt, op welk niveau er gefunctioneerd wordt (verwijzing naar bewijsmaterialen) en in welk tijdsbestek en met welke ondersteuning de leerdoelen bereikt moeten worden. In het IOP wordt expliciet aandacht besteed aan de zelfreflectie op het functioneren in de

afgelopen periode. Bespreking van het IOP is een vast onderdeel van voortgangs- en jaargesprekken en bepaalt mede de inhoud van het vervolg van de opleiding, waarbij er ook aandacht moet zijn voor het persoonlijk profiel dat de AIOS voor zichzelf ziet na het afronden van de opleiding.

Het online portfolio, aangeboden door het opleidingsinstituut, is één van de belangrijkste hulpmiddelen voor de opleider om de vordering in de ontwikkeling van de AIOS te volgen en te beoordelen. De AIOS houdt zelf zijn of haar ontwikkeling bij in het portfolio. Op basis van het portfolio kan de AIOS aantonen dat de leerdoelen voor competentiedomeinen, KPB's en/of OSATS zijn bereikt, en wordt besproken welke zaken eventueel meer aandacht moeten krijgen in de komende periode. Ook het IOP is opgenomen in het portfolio, evenals de verslagen van voortgangsgesprekken en de verslaglegging van het functioneren tijdens de uitwisseling. Tevens wordt op basis van het portfolio gekeken of er sprake is van geschiktheid voor de beroepsuitoefening, of er mogelijkheden zijn voor verkorting van de opleiding en welk profiel er voor de AIOS lijkt te ontstaan. Het portfolio vormt derhalve de basis voor de voortgangsgesprekken en jaargesprekken met de opleider.

6.2.8 Gestructureerde voortgangs- en beoordelingsgesprekken

In het eerste jaar vindt ieder kwartaal een voortgangsgesprek plaats tussen de praktijkopleider en de AIOS. Vanaf het tweede jaar wordt het een halfjaarlijks voortgangsgesprek. De AIOS bereidt zich voor op het gesprek door te reflecteren op de afgelopen periode. De AIOS maakt een voorstel voor een agenda voor het gesprek. De opleider vult de agenda zo nodig aan. Wanneer de AIOS in aanmerking wil komen voor verkorting van de opleidingsduur, levert hij een beargumenteerd versnellingsverzoek in bij de opleider (zie ook art. 5.9). De AIOS levert zijn portfolio, inclusief de reflectie, bij de opleider in. Het verdient aanbeveling voorafgaand aan een jaargesprek een MSF uit te voeren. De opleider bereidt het gesprek voor door het portfolio en een eventueel versnellingsverzoek te bestuderen en feedback te vragen op het functioneren van de AIOS in de opleidingsgroep en eventueel de directe werkomgeving. De opleider antwoordt binnen 6 weken schriftelijk op dit verzoek.

Het portfolio van de AIOS is de leidraad van het gesprek. Tijdens het voortgangsgesprek wordt besproken of de AIOS de beoogde leerdoelen en bekwaamheidsniveaus heeft bereikt en of het IOP moet worden bijgesteld. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de leersituaties en activiteiten van de AIOS voor de daaropvolgende periode. De afspraken worden SMART geformuleerd: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Resultaatgericht, Tijdgebonden. Het resultaat van het voortgangsgesprek wordt schriftelijk vastgelegd en door praktijkopleider en AIOS ondertekend. Het laatste gesprek in elk

opleidingsjaar is altijd een geschiktheidsbeoordeling. Het aangepaste IOP wordt opgenomen in het portfolio, tezamen met het verslag van het voortgang gesprek.

7 Borging van de kwaliteit van de opleiding forensisch arts

De bedoeling van de huidige opleidingseisen zoals het CGS die stelt, is dat artsen aantoonbaar competentiegericht worden opgeleid tot profielartsen of specialisten. Dit opleidingsplan tot forensisch arts richt zich in dat verband op het beroepsprofiel, met de bijbehorende competenties en KBA's. De opleiding is zodanig dat de AIOS aan het einde van zijn opleiding aan het beroepsprofiel voldoet en de competenties en KBA's beheerst.

7.1 Gelaagd toezicht

Om te kunnen borgen dat de opleiding aansluit bij het vigerende beroepsprofiel en dat de kwaliteit van de opleiding voortdurend wordt bewaakt en waar nodig wordt verbeterd, is er een cyclisch systeem van toezicht dat draagvlak heeft onder alle betrokken partijen, van AIOS zelf tot en met RGS. Belangrijke randvoorwaarde daarbij is dat het systeem niet tot omvangrijke bureaucratie leidt. Een gelaagde vorm van toezicht is dan aangewezen. Daarin verzorgt het veld zelf de interne kwaliteitsbevordering en -borging (continu en cyclisch, bijvoorbeeld door middel van interne audits), met extern toezicht door de RGS. Zowel het interne als het externe toezicht vindt periodiek en cyclisch plaats.

Het zwaartepunt van deze kwaliteitsborging ligt bij het interne kwaliteitssysteem, dus in het veld. Vervolgens houdt de RGS toezicht op de uitvoering van dat kwaliteitssysteem, naast het vijfjaarlijkse toezicht dat de RGS houdt op de kwaliteit in de vorm van de erkenning van opleidingsinstituten en -instellingen en opleiders. Mits het interne toezicht transparant en cyclisch wordt uitgevoerd, kan het toezicht via de vijfjaarlijkse erkenning meer op afstand en aan de hand van minder eisen en minder gedetailleerde eisen worden uitgevoerd.

Het systeem van toezicht en de eisen die aan een erkenning als opleidingsinstituut of -instelling of opleider worden gesteld, zijn verankerd in regelgeving van het CGS. Daarnaast speelt het kwaliteitskader dat door de desbetreffende wetenschappelijke verenigingen is opgesteld een belangrijke rol. Het kwaliteitskader omvat kernelementen van kwaliteit die verdeeld zijn over zogenaamde kwaliteitsdomeinen. Kwaliteitsdomeinen zijn te beschouwen als een verdeling van onderdelen van de opleiding tot forensisch arts die gezamenlijk de kwaliteit van de opleidingen definiëren. Deze indeling staat niet op voorhand vast en kan worden gemaakt aan de hand van verschillende invalshoeken. Bijvoorbeeld aan de hand van actoren (AIOS, opleidingsinstituut, opleidingsinstelling, opleider etc.), maar ook aan de hand van onderwerpen van kwaliteit (zoals visie

en kwaliteitsbeleid, academisch niveau, opleidingsprogramma, leeromgeving, toetsing en beoordeling, management etc.). Ook andere invalshoeken zijn mogelijk. Voor de opleiding tot forensisch arts is gekozen voor de volgende domeinen:

- Visie en kwaliteitsbeleid,
- Academisch niveau,
- Opleidingsprogramma,
- Leeromgeving en begeleiding,
- Toetsing, beoordeling en resultaten,
- Management, staf en organisatie.

Vervolgens is elk kwaliteitsdomein ingevuld of geconcretiseerd met kernelementen van kwaliteit die universeel zijn voor alle actoren. Deze kernelementen zijn per domein en per actor geconcretiseerd in aspecten van kwaliteit. Deze kwaliteitsaspecten zijn te beschouwen als streefwaarden binnen een bepaald kwaliteitsdomein waaraan een bepaalde actor tijdens de opleiding intrinsiek zou moeten voldoen. Deze streefwaarden of kwaliteitsaspecten zijn zo concreet mogelijk beschreven.

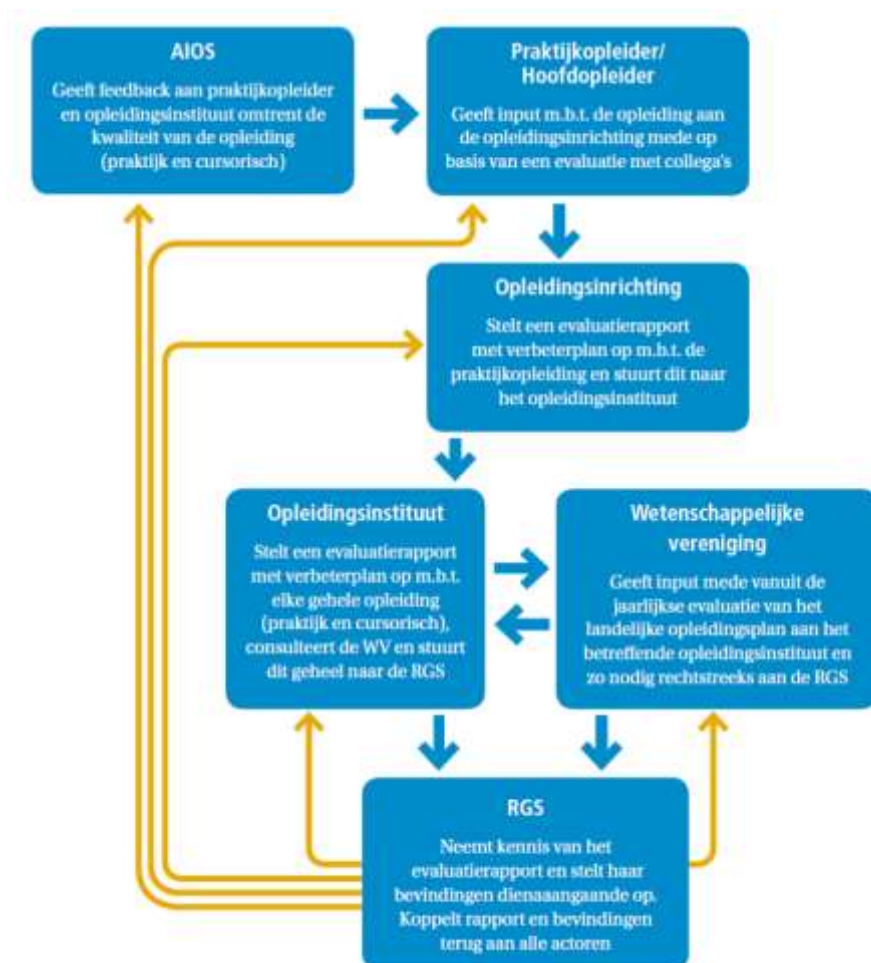
Bij elk kwaliteitsaspect is vervolgens een voorbeeld genoemd aan de hand waarvan het bestaan van het kwaliteitsaspect aangetoond kan worden. Eén voorbeeld geldt vaak voor meerdere aspecten als 'bewijsmiddel'. Dat komt de efficiency ten goede. Het totaal aan kwaliteitsaspecten en voorbeelden voor een actor moet overigens worden beschouwd als een handreiking om te kunnen bepalen in hoeverre deze voldoet aan de kwaliteitsstandaard.

Het op deze manier opgebouwde kwaliteitskader is behapbaar en uitvoerbaar. De kwaliteitsaspecten zijn zoveel mogelijk concreet, goed meetbaar en relevant (SMART). Daar waar dit mogelijk is, zijn naast de reguliere kwaliteitsaspecten aspecten toegevoegd die een hoger niveau van kwaliteit illustreren ('kwaliteitsaspecten par excellence'). De verdeling in deze categorieën wordt betrokken in de visitatie van de actoren. Regelgeving en kwaliteitskader vormen de basis voor de systematische interne kwaliteitstoetsing van de opleiding tot forensisch arts. Van belang is in dat verband dat het FMG om het jaar het landelijk opleidingsplan en het beroepsprofiel evalueert. Dat hoeft geen omvangrijke activiteit te zijn. Er kan worden volstaan met de constatering dat plan of profiel nog altijd actueel zijn of een marginale aanpassing vergen. Het is vervolgens van belang de bevindingen terug te koppelen aan RGS, CGS, opleidingsinstituten en opleidingsinstellingen. De opleidingsinstituten en -instellingen kunnen daarop zo nodig nadere actie ondernemen, bijvoorbeeld door aanpassing van het uitgewerkte opleidingsplan.

7.2 Intern toezicht

De kwaliteit van de opleiding hangt grotendeels af van de kwaliteit van de opleidingsinstituten, opleidingsinstellingen en opleiders en de kwaliteit van de samenhang en samenwerking daartussen. Om die kwaliteit te borgen is er een systeem van intern toezicht. Dit systeem omvat een om het jaar kwaliteitsevaluatie, op alle niveaus van AIOS, opleider, instelling, instituut en het FMG.

Daarbij wordt de kwaliteit van de opleiding zowel inhoudelijk als organisatorisch geëvalueerd, door middel van zelfevaluatie door elk van de actoren in de opleiding en aldus ook door input van hen en van het FMG. De evaluatie vindt plaats aan de hand van het kwaliteitskader dat door het FMG wordt opgesteld en door het CGS wordt vastgesteld. De informatie die voor die evaluatie wordt gebruikt, hoeft zich uiteraard niet te beperken tot een zelfevaluatie. Ook de informatie afkomstig uit evaluaties van afzonderlijke cursussen of modules, evaluaties in het kader van bijvoorbeeld tripartiete gesprekken, jaargroep-evaluaties etc. kan worden verwerkt in de kwaliteitsevaluatie.

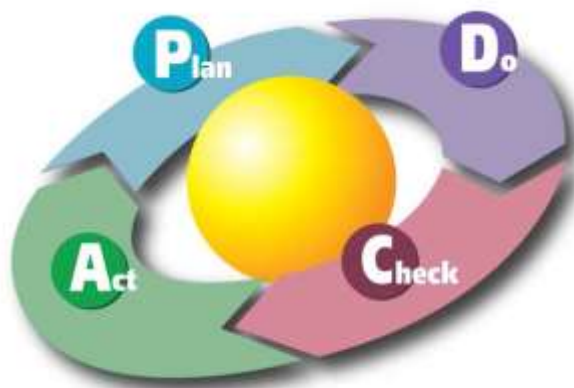
Figuur 5. Stroomdiagram intern toezicht en kwaliteitsbewaking van het opleidingsplan.

Aan een evaluatie is altijd een oordeel van de gezamenlijke actoren omtrent de kwaliteit van de opleiding verbonden. Daarin wordt aangegeven wat goed is en wat beter kan. Een verbeterplan met aanwijzingen voor verbetering maakt dan ook deel uit van de evaluatie. Het verbeterplan omvat verbeterpunten in de opleiding en zijn gekoppeld aan de actor die het betreft.

Iedere praktijkopleider stelt een (lokaal) kwaliteitsplan op dat ten doel heeft een structurele kwaliteits-cyclus in te richten en te onderhouden op ten minste de volgende onderdelen:

- Opleidingsklimaat
- Kwaliteit van de stages
- Kwaliteit van het lokaal cursorisch onderwijs
- Kwaliteit van de opleider, de plaatsvervangend opleider en de leden van de opleidingsgroep

Hierbij wordt een handreiking geboden voor het lokale kwaliteitsplan. Bij voorkeur wordt de lokale kwaliteitscyclus afgestemd met de termijn van de RGS opleidingserkenning en vormgegeven als een kwaliteitscirkel van Deming, ook wel PDCA cyclus genoemd: Plan, Do, Check, Act (of Actualize), zie figuur 6. Het is aan te bevelen dat de praktijkopleider in het jaar voorafgaand aan de visitatie, dus in principe iedere drie jaar, een plan maakt waarin de onderstaande elementen van de PDCA cyclus beschreven staan.

Figuur 6. Kwaliteitscirkel van Deming.

De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de opleiding is een gezamenlijke; elk van de actoren binnen het opleidingsgebouw heeft in de interne kwaliteitscyclus zijn eigen verantwoordelijkheid. De evaluatierapportages die tweejaarlijks onder regie van elk opleidingsinstituut worden opgesteld, kunnen in omvang beperkt zijn. Schematisch weergegeven is het cyclische systeem van intern

toezicht volgens KOERS in figuur op de vorige pagina. De AIOS geeft de praktijkopleider eenmaal per twee jaar feedback m.b.t. kwaliteit van de opleiding. De praktijkopleider bespreekt de opleiding minimaal eens per twee jaar met de instituutsopleider, en vraagt tevens de AIOS tweejaarlijks om feedback m.b.t. de opleiding (theorie en praktijk). De instituutsopleider bespreekt de opleiding tweejaarlijks met de praktijkopleider behorende tot de opleidingsinstelling. Het opleidingsinstituut stelt tweejaarlijkse kwaliteitsrapportage op over de kwaliteit van de praktijkopleiding. Daarnaast bespreekt het opleidingsinstituut het tweejaarlijkse evaluatierapport m.b.t. het competentieprofiel/ opleidingsnormen/ KBA's van het FMG met de opleiders. Daarvoor ontvangen ze van de opleidingsinstellingen een rapportage over de kwaliteit van de praktijkopleiding. Hieruit volgt een tweejaarlijkse kwaliteitsrapportage over de integrale opleiding, waarbij in elk geval het FMG wordt geconsulteerd omtrent uitvoeringsaspecten van de opleidingen. Het opleidingsinstituut bespreekt verder de integrale kwaliteitsrapportage tweejaarlijks met de RGS, en legt bijstelling van het uitgewerkte opleidingsplan ter vaststelling voor aan het FMG. Hiervoor evalueert het FMG tweejaarlijks de actualiteit van landelijke opleidingsplan en beroepsprofiel en rapporteert daarover aan het opleidingsinstituut, CGS en RGS. Tevens definieert het FMG tweejaarlijks onderwerpen die zo nodig speerpunt zijn in het opleidingsprogramma, deze onderwerpen zijn doorgaans ingegeven door de actualiteit, en stelt bijstellingen van het uitgewerkte opleidingsplan vast. Tot slot neemt de RGS kennis van het evaluatierapport, inclusief het verbeterplan en geeft haar informele bevindingen als feedback terug aan de bij de evaluatie betrokken instanties en gremia.

7.3 Extern toezicht

Ingevolge de Regeling specialismen en profielen geneeskunst is het toezicht op de opleidingen de verantwoordelijkheid van de RGS. Met de invoering van een gelaagd systeem van toezicht op de opleiding waarbij het veld zelf een goed functionerend systeem van interne kwaliteitsbewaking heeft, kan de RGS haar toezichthoudende taak meer op afstand inrichten. De erkenning van opleiders en opleidingsinstellingen en -instellingen die betrokken zijn bij de opleiding, blijft een vijfjaarlijkse activiteit waarbij aan erkenningseisen wordt getoetst. De erkenningseisen kunnen echter minder gedetailleerd zijn dan nu het geval is. Het actief participeren in een cyclisch intern toezichtsysteem enerzijds en een beperkt aantal aanvullende organisatorische en inhoudelijke erkenningseisen anderzijds zouden moeten kunnen volstaan.

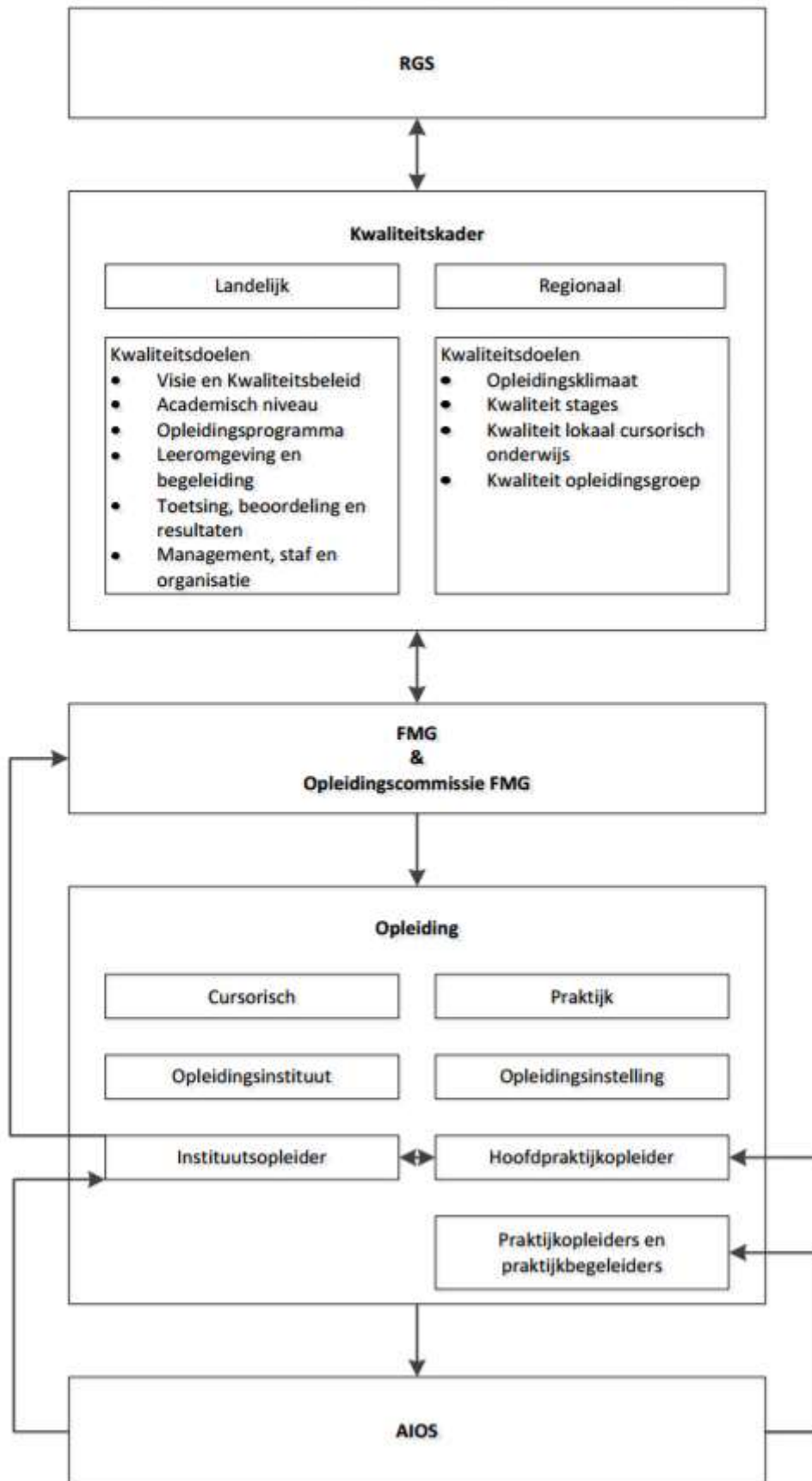
In het huidige toezicht door de RGS op de kwaliteit van de opleiding vormt de visitatie van de opleiding een cruciaal onderdeel. Voor een visitatie doet een visitatiecommissie onderzoek ter plaatse naar het functioneren van de opleider, de opleidingsinstelling of het opleidingsinstituut met

als doel zo objectief mogelijk te beoordelen of wordt voldaan aan de eisen in de regelgeving van het CGS. De visitatiecommissie brengt over haar bevindingen een rapport uit aan de RGS, op basis waarvan de RGS een besluit neemt ten aanzien van de (voortzetting van de) erkenning van de desbetreffende opleider of opleidingsinstituut of -instelling. De leden van de visitatiecommissie worden door de RGS samengesteld. Zij visiteren deskundig en onafhankelijk en zijn op geen enkele manier direct betrokken bij de te visiteren opleider of opleidingsinstituut of -instelling. Een visitatie vindt in elk geval voorafgaand aan een eerste erkenning plaats en vervolgens indien daartoe aanleiding bestaat, zoals bij een hernieuwing van een bestaande erkenning, vijf jaar na de vorige erkenning of tussentijds bij bijzondere omstandigheden.

Complementair aan de vijfjaarlijkse erkenningsprocedure is de betrokkenheid van de RGS bij het tweejaarlijkse interne toezicht. In het systeem is voorzien dat de RGS op de hoogte wordt gebracht van de uitkomsten van de jaarlijkse opleidingsevaluatie en de bijbehorende verbeterpunten. De RGS voegt vervolgens haar bevindingen daaraan toe en koppelt die terug naar de diverse actoren binnen de evaluatiecyclus. De rapportage aan de RGS kan aanleiding zijn voor tussentijdse visitatie en of herziening van de erkenning.

Door die terugkoppeling aan alle actoren is er volledige transparantie over de kwaliteit van een opleiding en de verbeterpunten daarbinnen. Wanneer bijvoorbeeld een AIOS constateert dat een aandachtspunt niet of onvoldoende is betrokken in de evaluatie, kan deze daarop ageren, bij voorkeur naar zijn eigen opleider, maar in het uiterste geval naar de RGS. Neveneffect van een goede erkenningsprocedure kan zijn dat disfunctioneren van een opleider aan het licht komt, maar niet goed kan worden ondervangen in de erkenningsprocedure. Het is aan te bevelen daarvoor een sluitend systeem te ontwikkelen.

Indien er op grond van de evaluatie aanleiding bestaat de regelgeving van het CGS aan te passen, zal de RGS dit aankaarten bij het CGS. Dit laat overigens onverlet dat ook andere betrokken instanties dan het RGS om aanpassing van regelgeving kunnen verzoeken.

Figuur 7. Overzicht van de opleiding tot forensisch arts.

8 Literatuur

- Berghenhenegouwen G.J., Mooijman E.A.M., Tillema H.H. Strategisch opleiden en leren in organisaties. Groningen / Houten: Wolters-Noordhoff, 2002.
- Bleker O., Hoorntje J., Schelfhout V. Beter en leuker. CCMS ontvouwt plannen voor de vervolgopleiding van medisch specialisten. Medisch contact. 2004; 59(43). 1692-1695.
- Bolhuis S., Fluit L., Venekamp R., Boedermaker P.M. Naar scholing voor opleiders in de specialistische vervolgopleidingen. Tijdschrift voor Medisch Onderwijs. 2005; 24(2). 72-77.
- Cate, Th.J. ten, O.P. Bleker, H.A. Büller en A.J.J.A. Scherpbier. Opleiden van medisch specialisten, achtergronden en praktijk. Reeks Medicus en management / 8. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten 2003. [pagina 57].
- CGS-KNMG. Beoordelingscriteria van een competentiegericht opleidingsplan. 2012.
- CGS-KNMG. Toetsingskader Specialismen. 2012.
- Commissie Le-Grand. De zorg van morgen. Flexibiliteit en samenhang. Advies van de commissie implementatie opleidingscontinuüm en Taakherschikking 2003.
- Douchy F. Nickmans G. (2005) Competentiegericht opleiden en toetsen. Utrecht: Lemma
- Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst. Kaderbesluit CCMS. (241). 14-12-2004. Staatscourant.
- Nieuwenhuyzen-de Boer GM, van de Ridder JJM, Een cursus feedback geven. Medisch Contact 2011; 66 (10-11): 627.
- Schuwirth L.W.T., Vleuten van der CPM. Competentiegericht toetsing in het klinisch onderwijs. Nederlands Tijdschrift voor de Geneeskunde. 2005; 149(49). 2752-2755.
- Schuwirth L.M.T. Assessing medical competence: finding the right answers. The clinical teacher. 2004; 1(1). 14-18.
- Streumer J. KvdM. Leren op de werkplek. 's Gravenhage: Reed Business Information bv, 2004.
- van der Heijden F.M.M.A., Prins J.T. en Bakke A.B. Burn-out in de opleiding tot medisch specialist. 24 november 2005.
- van Mook W.N.K.A., van Luijk S.J., Oudhuis G.J.A.P.M., Gulikers M.T.H., Schuwirth L.W., van der Vleuten C.P.M. *Professioneel gedrag in de opleiding geneeskunde*. TvMO sept 2007, vol 26, nr 4, p 174-183.
- Wolfhagen I., DDBTSA. Interne kwaliteitszorg in ontwikkeling. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff, 2002.

Internet sites:

www.forgen.nl/

www.knmg.artsennet.nl

www.knmg.nl/cgs

www.knmg.nl/modernisering

<http://knmg.artsennet.nl/Opleiding-en-herregistratie/Project-MMV-Home.htm>

<https://www.nvu.nl/en-us/opleidingennascholing/uroloogworden.aspx>

Er is tevens, in alfabetische volgorde, gebruik gemaakt van de opleidingsplannen van:

- CORONA. Opleidingsplan Radiologie, Gefuseerde opleiding Radiologie en Nucleaire geneeskunde. Maart 2015.
- Concilie KAMG. Competentieprofiel arts Maatschappij en Gezondheid. 5 juli 2015.
- Huisartsopleiding Nederland. Landelijk opleidingsplan voor de opleiding tot huisarts. februari 2016.
- KAMG. Handboek modernisering medische vervolgopleidingen, sociale geneeskunde. 25 september 2007.
- KAMG: Opleidingsplan Arts Maatschappij en Gezondheid.
- K.O.E.R.S. Kwaliteitsvisie Opleidingen En Raamplan Sociale Geneeskunde. 2015.
- NSPOH. Profiel Forensische Geneeskunde. Studiegids Beroepsopleiding Arts Maatschappij & Gezondheid 1^e fase. 2011.
- NIOS. Landelijk opleidingsplan Sportgeneeskunde. September 2012
- NVALT. Opleidingsplan longziekten en tuberculose. 2016.
- NVSHA. Curriculum opleiding tot spoedeisende hulp arts. 2014.

9 Bijlagen

9.1 Voorbeelden van toetsing en beoordeling

De hier benoemde toetsinstrumenten zijn indicatief, niet limiterend voor de opleiding. In bijlage 9.5 wordt naar gelang de themakaart benoemd welke instrumenten verplicht zijn om aan te wenden. De praktijkopleider ziet erop toe dat in de praktijk conform de toetsmatrix getoetst wordt en levert daaraan een bijdrage. De AIOS is geïnformeerd over de toetsmatrix en neemt initiatief om zich te laten toetsen. De AIOS verzamelt zijn beoordelingen in zijn portfolio. De kern is dat beroepsmatig handelen constructief besproken wordt, zodat de AIOS zich kan ontwikkelen.

In de voortgangsgesprekken wordt de grote lijn binnen de beoordelingen besproken en beoordeeld. Hierna wordt een bekwaamheidsniveau vastgesteld. Instrumenten:

- MSF.
- CAT.
- Praktijkopdrachten, die aansluiten bij het dagelijks werk van de AIOS.
- Gedragsobservatie met checklist vooral om communicatieve vaardigheden te toetsen.
- Beoordeling van de in de dagelijkse praktijk gebruikte schriftelijk producten (dossiers, adviezen, verwijzing, brieven, presentaties etc.).
- KPB: aan de hand van een checklist wordt het gedrag of een beroepsproduct aan de hand van een aantal aspecten beoordeeld. Door deze beoordelingen minimaal 10x in de tijd te laten plaatsvinden, door meerdere leden van de opleidingsgroep en de AIOS feedback te geven krijgt de beoordeling een meer summatief karakter, omdat het een patroon kan blootleggen.

Binnen het uitgewerkte opleidingsplan kent het opleidingsinstituut een opleidingsprogramma met modules. Hierbinnen vindt toetsing plaats zoals ook in de toetsmatrix is vastgelegd. De AIOS is hierover geïnformeerd. Naast het toetsen van competenties kan toetsing van specifieke kennis of vaardigheden plaatsvinden. Het instituut biedt de AIOS minstens twee jaarlijks een overzicht van zijn stand van zaken betreffende de gemaakte en de te maken toetsen. De kern blijft echter dat een snelle inhoudelijke terugkoppeling de AIOS houvast geeft om zijn handelen bij te stellen en zijn ontwikkeling verder vorm te geven. Instrumenten:

- Stageverslag en reflectie.
- CAT.
- Onderzoeksverslag, referaat en reflectie.

- Schriftelijke kennistoets, varianten open vragen casus- en essay vragen voor toetsing van geleerde theorie.
- Opdrachten al dan niet met presentaties.
- Logboek met daarin een beschrijving van de denkstappen, ervaringen en reflectie daarop.
- Peerassessment: deelnemers beoordelen elkaar aan de hand van vooraf afgesproken criteria.
- Analyse oefening: vooraf analyseren van complexe situaties/problemen.
- Bespreking/ feedback aan de hand van video opname.

Voortgangscyclus op basis van portfolio:

- Voortgangsgesprekken.
- Beoordelingsgesprekken.
- Portfolio.

Vaardigheid/OSATS	Bekwaamheidsniveau
Basic Life Support (BLS)	4
Biopsie	2
ECG beoordeling op het niveau van de eerste lijn	3
Fotografie	5
Hechten	4
Letselbeschrijving en -beoordeling	5
Lijkschouw	5
NODOK	5
Pathologie- en autopsieverslag beoordeling	4
Postmortaal toxicologie onderzoek ○ Punctie oogbolvocht ○ Catheterisatie of punctie blaas ○ Punctie hart	5
Radiologieverslag beoordeling	4
Sporenonderzoek (DNA afname)	5
Toedienen noodmedicatie conform de NHG richtlijn	4
Venapunctie	5
Wondverzorging	4
Zedenonderzoek	5

9.2 Voorbeelden van formats

Format 1. Overzicht KBA

Hulpschema voor de inhoud van de verschillende leeractiviteiten bij de KBA's.

Leeractiviteiten	Uitwerking / Beschrijving
KBA	
Competenties Maximaal 3 die binnen deze KBA geoefend en getoetst kunnen worden	
Vereist bekwaamheidsniveau	
Praktijktoelichting: • Mate waarin deze KBA in het werk voorkomt • Actueel te bespreken dilemma's • Kritische succesfactoren	
Bij deze KBA te behandelen, oefenen, bespreken:	
• Kennisgebieden/ Theorie • Deelvaardigheden • Houdingsattitude aspecten	
Verplichte toetsinstrument(en)	
Eventueel andere (facultatieve) toetsinstrumenten	

Format 2. Competentiematrix

Per KBA wordt met drie competenties aangegeven welke goed toetsbaar zijn in gedrag of op basis van een 'beroepsproduct' zoals een schriftelijk advies. Als het hulpmiddel 'overzicht KBA' aanwezig is, kan daaruit een competentie matrix gemaakt worden.

KBA	Medisch handelen	Communicatie	Samenwerking	Kennis en Wetenschap	Maatschappelijk handelen	Organisatie	Professionaliteit

Format 3. Toetsmatrix of toetsschema

In het opleidingsplan is een toetsmatrix opgenomen. In het landelijk opleidingsplan is dat op het niveau van KBA, competentie en instrument (zie ook hulpschema hierboven). In het uitgewerkte opleidingsplan is dat op het niveau van het toets schema. Het schema beschrijft de relatie tussen toetsinstrumenten, aard toetsing, competenties, tijdpad en plaats in de opleiding. In het uitgewerkte opleidingsplan kunnen daar meer elementen aan toegevoegd worden. Te denken valt aan studiebelasting, soort beoordelaar, aandachtspunten bij beoordeling. Het schema kan dan ook dienen als basisinformatie voor AIOS.

Competenties: welke competenties kunnen hierin geoefend of bewezen worden. Voor de uitwerking en informatie aan de AIOS kan in het uitgewerkte opleidingsplan of in de studiehandleiding nog de volgende informatie worden toegevoegd:

- Ingeschatte studiebelasting per toets uitgedrukt in uren.
- Criteria beoordeling of aandachtspunten voor feedback.
- Aard beoordelaar of naam beoordelaar.

Tijd			Naam	Aard	Waar	KBA	Competenties						
Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3					MeHa	Com	Sam	K&W	MaHa	Org	Prof
					Praktijk								
			KPB										
			MSF										
			OSATS										
			Ref										
			CAT										
					Instituut								
			Stageverslag										
			CAT										
			Module opdr/toets										
			VGT										
			Ondz verslag										
			Beoordelingsgesprek/ portfolio										
			Voortgangsgesprek/ portfolio										

Omdat over de leerjaren er een verbreding/ verdieping van kennis optreedt binnen een bepaalde KBA en daarmee ook het vermogen om tot zelfstandig uitvoeren van een bepaald type casus toeneemt, is er sprake van een gelede opbouw per KBA. Uitgangspunt is dat de complexiteit binnen de thema's toeneemt.

Format 4. Indeling Portfolio

De AIOS is verantwoordelijk voor het actueel houden van zijn portfolio. Zonder portfolio kunnen voortgangs- en beoordelingsgesprekken niet plaatsvinden. Dit maakt het makkelijker om binnen de opleiding naar verschillende disciplines over te stappen en dan competenties te beoordelen voor een maatwerk opleidingsplan. Het portfolio wordt als volgt ingedeeld:

- Persoonsgegevens.
- Opleidingsgegevens zoals: opleider(s), opleidingsprofiel opleidingsinstelling, start- en einddatum RGS, opleidingsschema RGS, overzicht vrijstellingen.
- Materialen:
 - Hierin bewijst de AIOS welke competenties per KBA hij beheerst.
 - Als vuistregel geldt dat niet meer dan drie competenties per KBA kunnen worden aangetoond.
 - Dit geldt voor de lopende opleiding en voor de beoordeling van eerder verworven competenties voor

- Verkorting van zijn opleiding.
- De AIOS is verantwoordelijk voor dit overzicht van bewijzen.
- Naast bewijzen uit het cursorische deel (zoals uitgevoerde opdrachten en stageverslagen) kan hij toetsen en bewijzen uit de praktijkopleiding gebruiken. Bij voorkeur voegt de AIOS daaraan ook eigen ervaringen, producten en zijn reflectie toe. Als vuistregel geldt dat één bewijs voor maximaal twee KBA's kan worden gebruikt.
- Voortgang:
 - In deze rubriek worden de verslagen van de voortgangs- en beoordelingsgesprekken bewaard, het overzicht waarop de bekwaamheidsniveaus worden aangegeven en bijgestelde IOP's.

Format 5. Intake, voortgangsgesprek en geschiktheidsbeoordeling

Intakegesprek

De instituutsopleider nodigt aan het begin van de opleiding de AIOS en de praktijkopleider uit tot het intakegesprek. Hierbij wordt de verwachting over opleiding afgestemd, motivatie verkend, informatie over de opleiding besproken zodat de AIOS gemotiveerd kan kiezen voor de opleiding en een IOP kan worden opgesteld dat afgestemd is op de individuele AIOS met samenhang tussen de leeractiviteiten in de praktijk en bij het instituut.

- Doel gesprek en rol aanwezig.
- Wederzijdse verwachtingen.
- Opleiding bespreken en toelichten waar nodig.
- Aanvraag en procedure eerder verworven competenties bespreken.
- Individueel opleidingsplan, tijdpad en activiteiten verkennen.
- Leercontract instituut vastleggen.
- Vervolgafspraken worden schriftelijk vastgelegd.

Voortgangsgesprek

De praktijkopleider nodigt de AIOS ieder half jaar uit om samen op basis van portfolio en met ervaringen van AIOS en praktijkopleider voortgang studieresultaten te bespreken, voortgang competentiegroei, bekwaamheidsniveau en leerproces toetsen, bespreken en vastleggen:

- Doel gesprek en rol aanwezig.
- Verslag vorige keer.
- Wederzijds feedback en wederzijdse verwachtingen.

- Resultaten tussentijdse beoordelingen en toetsen bespreken in relatie tot de beoogde competentieontwikkeling.
- Hanteren werkdruk en taakbelasting, randvoorwaarden opleiding.
- Mogelijke aanpassingen individueel opleidingsplan.
- Vervolgafspraken activiteiten en tijdpad.
- Verslag door AIOS, getekend voor akkoord door praktijkopleider.

Geschiktheidsbeoordeling

De instituutsopleider nodigt drie maanden voor eind van de opleiding of op indicatie, de AIOS en de praktijkopleider uit voor de geschiktheidsbeoordeling. Hierbij wordt op basis van portfolio en met ervaringen van AIOS, praktijkopleider en instituutsopleider de voortgang studieresultaten besproken, de voortgang van de competentiegroei, bekwaamheidsniveau en leerproces toetsen, besproken en vastgelegd. Aan het eind van de opleiding wordt bekeken of de AIOS aan alle eisen heeft voldaan en geschikt is voor het beroep op basis van het bekwaamheidsniveau en zijn competenties.

- Doel gesprek en rol aanwezigen.
- Verslag vorige keer.
- Resultaten beoordelingen en toetsen bespreken in relatie tot de beoogde competentie ontwikkeling, beoordeling of het gewenste niveau van competentie is bereikt.
- Evaluatie van het leerproces.
- Reflectie op de opleiding (praktijken cursorisch deel).
- Uitdagingen voor de toekomst.
- Verslag, door instituutsopleider dat door praktijkopleider en AIOS wordt getekend voor akkoord.

9.3 Begrippenlijst

AIOS	Arts in opleiding tot specialist, te weten tot forensisch arts.
Arts M&G	Arts maatschappij en gezondheid.
BLS	Basic life support.
CAT	Critical appraised topic : een presentatie waarin een samenvatting wordt gegeven van een antwoord op een scherp omschreven klinische vraag op basis van literatuuronderzoek, volgens een vaste procedure.
CGS	College Geneeskundige Specialismen.
Competentie	De bekwaamheid om een professionele activiteit in een specifieke, authentieke context adequaat uit te voeren door de geïntegreerde aanwezigheid van kennis, inzichten, vaardigheden, attitude, persoonskenmerken/eigenschappen.
Competentiegebied	Cluster van competenties behorend bij de kerntaken van de forensisch arts: medisch inhoudelijk handelen, communicatie, samenwerken, organiseren, maatschappelijk handelen, wetenschap en onderwijs en professionaliteit.
Cursorisch onderwijs	Gestructureerd onderwijs, in samenhang met praktijkleren.
Deeltijd	Minder dan een volledige week werkzaam zijn, zoals beschreven in de betreffende regeling arbeidsvoorwaarden.
Docent	Een stafid van de opleiding die betrokken is bij het onderwijs en de beoordeling van de AIOS.
Eindbeoordeling	Beoordeling van de AIOS of hij of zij geschikt is en in staat wordt geacht het specialisme waarvoor hij of zij is opgeleid zelfstandig en naar behoren uit te oefenen nadat de opleiding is beëindigd.
Eindtermen	Omschreven kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht, vaardigheden en beroepshouding, waarover de AIOS aan het einde van de opleiding dient te beschikken.
FMG	Forensisch Medisch Genootschap (wetenschappelijke vereniging).
Geïntensiveerd begeleidingstraject	Aanvullende begeleiding tijdens een in tijd omschreven deel van de opleiding met als doel het herstellen van de vertraging in de competentieontwikkeling van de AIOS.
Geschiktheidsbeoordeling	De beoordeling van de opleider en de instituutsopleider (a) tijdens de opleiding: of zij de AIOS al dan niet geschikt en in staat achten de opleiding voort te zetten of (b) aan het eind van de opleiding: of de AIOS het

	specialisme waarvoor hij is opgeleid zelfstandig en naar behoren kan uitoefenen nadat opleiding is beëindigd.
Geschillenprocedure	De procedure over geschillen die betrekking hebben op de vorm, inhoud en duur van de opleiding of de inschrijving in het opleidingsregister, zoals vastgelegd in het kaderbesluit.
IOP	Individueel opleidingsplan: uitwerking van het opleidingsplan op individueel niveau dat aangeeft hoe de AIOS de benodigde competenties verwerft.
IOS	Individueel opleidingsschema: schema dat de vorm en inhoud beschrijft van het praktisch en theoretisch gedeelte van de opleiding in de praktijk van de AIOS, met inachtneming van het opleidingsplan.
Instituutsopleider	Hoofd van een opleidingsinstituut.
Instituutsreglement	Reglement dat de praktische gang van zaken regelt tussen het opleidingsinstituut en de AIOS, opleiders, stageopleiders en de opleidings- en stage-instellingen.
KBA	Kenmerkende beroepsactiviteit: observeerbare activiteit die exemplarisch is voor het forensisch geneeskundig handelen.
KOERS	Kwaliteitsvisie opleidingen en raamplan sociale geneeskunde.
KPB	Korte praktijkbeoordeling: instrument om gestructureerde feedback te geven op een geobserveerde taak die door de AIOS in de praktijk wordt uitgevoerd.
Module	Een in tijd en inhoud omschreven onderdeel van de opleiding waaraan competenties en vaste beoordelingsmomenten zijn verbonden.
MSF	Multi-source feedback.
NFI	Nederlands Forensisch Instituut.
NODOK	Nader onderzoek doodsoorzaak kinderen.
NSPOH	Netherlands School of Public and Occupational Health.
Opleider	Stageopleider (een door de RGS voor de opleiding erkende forensisch arts onder wiens verantwoordelijkheid een gedeelte van de opleiding tot forensische arts plaatsvindt).
OSATS	Objective Structured Assessment of Technical Skills.
PDCA	Kwaliteitscirkel van Deming, ook wel PDCA cyclus genoemd: Plan, Do, Check, Act (of Actualize).
Praktijkopdracht	Gestructureerde opdracht, afgeleid van een Kritische Beroepsactiviteit van het specialisme, door de AIOS in de praktijk uit te voeren. De opleider begeleidt de AIOS en beoordeelt de opdracht op eindproduct volgens vastgestelde criteria en proces.

Praktijkopleiding	In een opleidingsinstelling leren van de vaardigheden en de daaraan ten grondslag liggende wetenschappelijke concepten respectievelijk de denk- en werkwijzen die nodig zijn voor het functioneren in het betreffende specialisme waarbij in toenemende mate zelfstandig wordt gewerkt onder begeleiding van een opleider en die met de instituutopleiding een geïntegreerd geheel vormt.
Portfolio	Documenten waaruit de ontwikkeling van een AIOS blijkt. Op basis van dit dossier worden leerdoelen bepaald. De AIOS beheert dit dossier.
RGS	Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten.
SMART	Formuleren van mijlpalen en activiteiten aan de hand van specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden).
Stage	Deel van de opleiding dat plaats vindt buiten het specialisme forensische geneeskunde.
Thema	Kenmerkend onderdeel van de opleiding tot forensisch arts dat expliciet aandacht behoeft in de opleiding.
Toetsen	Het verzamelen van informatie over het leren en de competentieontwikkeling van de AIOS, met het doel dit leren te kunnen (bij)sturen en plannen en goed te kunnen begeleiden en om op vaste momenten onderbouwd de voortgang van de AIOS te kunnen beoordelen.
Selectieve beoordeling	Beoordeling met als doel vast te stellen of de AIOS het vereiste niveau behaald heeft en of een bepaalde fase van de opleiding of de opleiding als geheel (eindbeoordeling) kan worden afgesloten.
VGT	Voortgangstoets.
Voltijds	Een volledige week werkzaam zijn zoals beschreven in de betreffende regeling arbeidsvoorwaarden.
Vrijstelling	De ontheffing van de verplichting deel te nemen aan een gedeelte van opleiding met als gevolg bekorting van de opleidingsduur.
Wlb	Wet op de lijkbezorging.
Zelfstudie	Voor de opleiding noodzakelijke activiteiten die geen deel uitmaken van de opleiding in de praktijk en het cursorisch onderwijs.

9.4 Artikelen individualisering uit kaderbesluit CSG

Artikelen 'vrijstelling' uit kaderbesluit CSG

A.1. Begripsomschrijvingen

a. Algemene duur opleiding de algemene duur van de opleiding tot forensisch arts bedraagt drie jaar, voor zover in een specifiek besluit niet anders is bepaald.

B.4. Toetsing en beoordeling

1. De toetsing en beoordeling binnen de opleiding voldoet aan het protocol toetsing en beoordeling zoals, opgenomen in het handboek.
2. Het protocol bevat een regeling voor de beoordeling van de veronderstelde competenties van de AIOS, in het geval er sprake is van een opleidingsschema met een kortere duur van de opleiding dan de duur van de opleiding als bedoeld in artikel B.5, eerste lid. Deze beoordeling vindt plaats met inachtneming van het handboek en voorafgaand aan de start van het onderdeel waarvan de AIOS wordt geacht de competenties reeds te hebben verworven dan wel in het geval het is gericht op het eerste jaar van de opleiding aan het eind van het eerste jaar dat de AIOS in opleiding is. De beoordeling van de veronderstelde competenties wordt in ten minste twee voortgangsgesprekken met de AIOS besproken.

B.5. Duur en verlenging

1. De algemene duur van de opleiding gaat uit van een ononderbroken en voltijds opleidingstraject, tenzij in dit hoofdstuk anders is bepaald.
2. De duur van de opleiding van de individuele AIOS is afgestemd op de AIOS, zodat:
 - a. de AIOS de gelegenheid heeft de algemene en de specialisme gebonden competenties zoals genoemd in artikel B.2. te verwerven,
 - b. de opleiding voldoet aan de eisen van Richtlijn 2005/36/EG.
3. Voor specialismen die niet zijn opgenomen in Richtlijn 2005/36/EG en profielen bedraagt de duur van de opleiding van de individuele AIOS tenminste één jaar in het specialisme of profiel waarvoor wordt opgeleid.
4. Het opleidingsinstituut kan de duur van de opleiding, bedoeld in het eerste lid, verlengen, met inachtneming van het bepaalde in het protocol toetsing en beoordeling genoemd in artikel B.4.
5. Bij verlenging van de opleiding wordt het opleidingsschema gewijzigd en is artikel B.10 van overeenkomstige toepassing.
6. Wanneer een AIOS een geschil aanhangig maakt tegen het besluit van de (instituuts)opleider om de opleiding van de AIOS (voortijdig) te beëindigen, eindigt de opleiding van de AIOS zodra de

geschillencommissie de AIOS in het ongelijk heeft gesteld of zoveel eerder als de AIOS zich al dan niet na bemiddeling neerlegt bij het besluit van het hoofd van de (instituu)opleider.

B.10. Wijzigingen opleidingsschema

5. indien over het besluit betreffende de wijziging van het opleidingsschema verschil van mening ontstaat tussen AIOS en het opleidingsinstituut wijst het opleidingsinstituut de AIOS op de geschillenprocedure.

B.12. Inschrijving opleidingsregister

3. De aanvraag bedoeld in het tweede lid, bevat in ieder geval de volgende elementen:

- a. de naam en adres van de arts,
- b. een bewijs van inschrijving in het arts register, bedoeld in artikel 3 van de Wet BIG,
- c. een bewijs dat de arts is toegelaten tot de opleiding,
- d. een of meer werkgeversverklaringen,
- e. betaling van het voor behandeling van de aanvraag door de RGS vastgestelde bedrag,
- f. een opleidingsschema dat de schriftelijke instemming van het opleidingsinstituut heeft en dat is opgesteld met inachtneming van de eisen in dit besluit, het specifieke besluit, het handboek en het opleidingsplan. Indien van toepassing wordt bij het opleidingsschema aangegeven in welke instelling en in welke periode reeds competenties werden verworven.

B.13. Verplichtingen AIOS

De AIOS voldoet aan de volgende verplichtingen:

- a. algemeen:
 - v. hij stelt voor aanvang van de opleiding in overleg met het opleidingsinstituut een opleidingsschema en een individueel opleidingsplan op, gebaseerd op eventueel reeds verworven competenties van de AIOS. De AIOS draagt zorg voor onderbouwing van de eerder verworven competenties.

C.5. Verplichtingen instituutopleider

De instituutopleider heeft de volgende verplichtingen met betrekking tot opleiding en onderwijs:

- a. het in samenspraak met de opleider opzetten, ontwikkelen en coördineren van het opleidingsschema van de AIOS, dat recht doet aan de reeds verworven competenties van de AIOS.

Toelichting

Individualisering opleidingsduur

Het CGS heeft op basis van het rapport van de Commissie herziening vrijstelling van april 2013, besloten de vrijstellingsregeling in alle drie de Kaderbesluiten te vervangen door de regeling individualisering opleidingsduur die het mogelijk maakt rekening te houden met reeds verworven competenties. Op die wijze kan de ervaren of excellente AIOS de opleiding in een kortere duur voltooien. Geborgd is dat de opleiding voor tenminste de Europese opleidingsduur plaats vindt in een erkende opleidingsinstelling bij een erkende opleider. In dit besluit is de wijziging van het Kaderbesluit CSG opgenomen. Bij het ontwikkelen van de regelgeving zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- *Efficiënt opleiden*

Doel van de regeling is het mogelijk te maken dat de AIOS zo lang als nodig en zo kort als verantwoord wordt opgeleid, waarbij de eindcompetenties door de AIOS behaald kunnen worden.

- *Inhoud leidend*

De reeds opgedane ervaring wordt uitsluitend op inhoud beoordeeld waarbij wordt getoetst of de veronderstelde competenties ook daadwerkelijk worden gerealiseerd in de praktijk.

Hierbij geldt dat:

- De verworven competenties (ongeacht waar opgedaan) relevant zijn voor het specialisme waar de arts in opleiding gaat,
- De resterende opleiding moet leiden tot een “EU-proof-certificaat”,
- Competenties behaald voor het artsexamen kunnen worden meegenomen.

- *Beoordeling door meest inhoudsdeskundige*

De beoordeling van de relevantie van de ervaring voor de opleiding wordt neergelegd bij de persoon/ instantie die daar inhoudelijk het best zicht op heeft: de opleider of de opleider van het opleidingsinstituut.

- *Toewijzing verkorting gebaseerd op praktijkbeoordeling*

De uiteindelijke toewijzing van de verkorting wordt verschoven naar een later moment in de opleiding zodat de opleider een goed gefundeerd oordeel kan geven over de aanwezigheid van de veronderstelde competenties.

- *AIOS verantwoordelijk voor inzicht in eerder verworven competenties*

De AIOS is verantwoordelijk voor het aantoonbaar maken van ervaring en de daarbij verworven competenties (CanMEDS). Het duidelijk maken van competenties door AIOS kan door middel van documentatie toegevoegd aan het portfolio.

- *Versneld opleiden mogelijk*

Naast de regeling, waarin eerder verworven competenties kunnen leiden tot een korter opleidingstraject, zal de vastgestelde duur worden losgelaten zodat flexibilisering van het opleidingstraject mogelijk wordt gemaakt:

- De excellente AIOS zou sneller de opleiding moeten kunnen doorlopen,
- Als ondergrens geldt uitsluitend de Europese minimumduur,
- De inhoudelijke beoordeling ligt bij de opleider/instituutsopleider.

Artikelsgewijs

B.4.

De procedure bestaat uit twee beoordelingsmomenten.

Beoordelingsmoment 1) Het eerste (lichtere) beoordelingsmoment betreft een inschatting en vindt plaats voorafgaand aan de start van de opleiding bij het opstellen van het individueel opleidingsplan en opleidingsschema. De AIOS zal een aantal documenten aanleveren om verkorting van de opleidingsduur aan te vragen (moment 1). Deze documenten maken deel uit van het portfolio. Dit portfolio bevat beknopte stukken waarin de AIOS op efficiënte wijze zijn ervaringen opgedane competenties verwoordt.

De instituutsopleider beoordeelt in samenspraak met de opleider (conform artikel C.5 van het Kaderbesluit) de aanvraag en geeft aan of deze in beginsel kan leiden tot verkorting van de opleiding is. Zij zijn tenslotte als meest inhoudsdeskundige geschikt om deze beoordeling te geven. De instituutsopleider heeft daarbij meer een voorbereidende en proces bewakende rol en de opleider een meer inhoudelijk beoordelende rol. Dit eerste moment betreft een inschatting en wenselijk vanwege logistieke redenen en voor de AIOS om een indicatie te krijgen over de duur van zijn opleiding. De eigenlijke beoordeling van de ervaring vindt plaats gedurende de opleiding. In een individueel opleidingsplan wordt aangegeven op welke wijze aandacht wordt besteed aan de voortgang van de ontwikkeling en de toetsing van de veronderstelde competenties. Daarbij wordt rekening gehouden met de toetsinstrumenten in het opleidingsplan.

Beoordelingsmoment 2) Het tweede (zwaardere) moment is een variabel moment in de opleiding, in te vullen vanaf zes maanden na start van de opleiding. Doel van deze regeling is dat zowel de AIOS als (instituuts-)opleider een reële mogelijkheid hebben om te beoordelen of de ervaring op grond waarvan verkorting van de opleidingsduur is aangevraagd zich ook daadwerkelijk in de opleidingspraktijk van het specialisme vertaalt in competenties op de geclaimde domeinen en een verkorting van de opleidingsduur daarmee geëffectueerd kan worden. Voor de beoordeling kan het

noodzakelijk zijn de AIOS in de setting te volgen waarvoor de korting wordt verleend. Dit zal in de praktijk moeten worden georganiseerd.

Dit tweede moment vindt, indien de verkorting van de opleidingsduur niet geëffectueerd wordt in de eerste zes maanden, bij voorkeur plaats voorafgaand aan de start van het opleidingsonderdeel waar verkorting van de opleidingsduur voor is aangevraagd. Achtergrond van deze bepaling is dat de opleider de AIOS uitsluitel geeft over zijn te volgen opleidingsplan en opleidingsschema zodra hij daar in redelijkheid een oordeel over heeft kunnen vormen. Dit kan op gespannen voet staan met de beoordeling van de AIOS in de “setting” waarvoor de korting wordt verleend. Voorkomen dient te worden dat beoordelingen onnodig lang vooruit worden geschoven. Aan het tweede beoordelingsmoment liggen minimaal twee voortgangsgesprekken ten grondslag. Dit kan worden gecombineerd met “reguliere” voortgangsgesprekken. Duidelijk moet echter zijn dat ook expliciet aandacht is voor beoordeling van eerder verworven competenties.

Als de instituutsopleider de aanvraag tot verkorting van de opleidingsduur afwijst of de ingeschatte verkorting ongedaan maakt, zal hij hiervoor een schriftelijke onderbouwing geven aan de AIOS. Indien zich problemen voordoen tussen instituutsopleider en AIOS bij effectuering van de aanvraag staat de geschillenregeling open conform hetgeen is bepaald in de Regeling specialismen en profielen geneeskunst van de KNMG. De geschillenregeling met daarbij behorende termijnen is overigens bij beide beoordelingsmomenten van toepassing. Immers het al dan niet instemmen met het opstellen of wijzigen van een opleidingsschema betreft een besluit van het opleidingsinstituut over de opleiding van de AIOS waarop de geschillenregeling van toepassing is.

B.5. Duur en verlenging

Doel van de nieuwe regeling

Met deze bepaling wordt de vaste opleidingsduur voor de individuele AIOS losgelaten. Dit past in het competentiegericht opleiden en maakt het mogelijk het opleidingstraject op het individu af te stemmen. Doel van een variabele opleidingsduur is het mogelijk maken dat de AIOS zo lang als nodig en zo kort als verantwoord wordt opgeleid, waarbij de eindcompetenties door de AIOS behaald kunnen worden.

Eerder verworven competenties en sneller verwerven van competenties

Deze regeling betreft zowel de verkorting van de opleidingsduur op grond van voor de opleiding verworven competenties als het sneller dan in de opleiding voorzien verwerven van competenties gedurende de opleiding.

Toepassing begrip competenties

De korting kan worden verleend op onderdelen van de opleiding waarin de verschillende competenties ontwikkeld zijn. Een competentie krijgt pas betekenis in de context van het werk/c.q. opleidingspraktijk en bestaat uit een samenstel van deelcompetenties. In de praktijk zijn vaak meerdere competenties noodzakelijk om tot een goed resultaat te komen. Om een patiënt te behandelen zijn aspecten van de diverse competenties als medisch handelen, samenwerking, communicatie en professionaliteit van belang. Dit kan in de praktijk worden geobserveerd en worden getoetst. Wetenschappelijke verenigingen hebben in hun landelijke opleidingsplannen de competenties geoperationaliseerd en in veel gevallen in thema's uitgewerkt. Binnen de thema's zijn situaties benoemd waarmee de AIOS in de praktijk kan laten zien dat hij het thema beheerst. Deze situaties worden kenmerkende of kritische beroepssituaties/-activiteiten genoemd. Sommige opleidingen hebben dit nader uitgewerkt in EPA's (entrustable professional activity) die als consequentie hebben dat als ze zijn getoetst een AIOS die situatie kan worden toevertrouwd en daarmee bekwaam is verklaard om de handeling zelfstandig uit te voeren. Onderdelen uit de competenties zijn daarmee voor die situatie ontwikkeld en getoetst. Hiermee kan een AIOS op basis van "de verklaring" (wat niet nader omschreven is maar bv een aantal KPB's kan inhouden) op een ander moment/ander terrein laten zien hierin al competent te zijn. Ervaring brengt dus met zich mee dat bepaalde onderdelen uit de competenties die in een andere context zijn ontwikkeld in een nieuwe context alleen nog vanuit het specifieke perspectief ontwikkeld hoeven worden. De theorie zegt hierover dat de transfer daarmee sneller/eenvoudiger verloopt. Het zegt dus niet dat een AIOS /specialist voor een heel competentiegebied al "klaar" is.

Beoordeling aan de hand van handboek en opleidingsplan

Met inachtneming van het doel van de regeling wordt beoordeeld of de opgedane ervaring, ongeacht hoelang en in welke setting, relevant is voor het specialisme of profiel en welke relevante competenties de arts wordt geacht reeds te beheersen.

"Geldigheid" verworven competenties

Anders dan bij de voormalige vrijstellingsregeling is in deze regeling de termijn waarbinnen de kennis en ervaring moeten zijn opgedaan voorafgaand aan de opleiding losgelaten met dien verstande dat wel bij de beoordeling wordt meegewogen of de destijds verworven competenties nog aanwezig worden geacht. Hiervoor kan worden meegewogen of de AIOS de eerder opgedane competenties heeft bijgehouden door middel van scholing, werkzaamheden of een combinatie van beide.

Europese minimumnorm

De opleiding dient minimaal aan de eisen opgenomen in Richtlijn 2005/36/EG te voldoen, qua duur en qua erkende opleidingssetting. Voor de opleiding tot forensisch arts betekent dit specifiek dat uitsluitend verworven competenties in de opleidingsinstelling worden meegenomen. Dit geldt ook in situaties dat er zoveel verworven competenties zijn dat de opleidingsduur van de AIOS onder de Europese duur uitkomt.

Lid 1: De algemene duur van de opleiding tot forensisch arts bedraagt drie jaar. Bij de bepalingen over de duur van de opleiding of onderdelen daarvan wordt uitgegaan van de situatie dat de AIOS de opleiding ononderbroken en voltijds volgt. De vervolgbepalingen in het Kaderbesluit waarbij de duur van de opleiding of een deel daarvan aan de orde is gaan uit van dit beginsel. Opleiding in deeltijd of onderbreking van de opleiding verandert niets aan de nominale duur van de opleiding.

Lid 2: de duur van het opleidingstraject kan per AIOS verschillen en wordt afgestemd op de reeds verworven competenties bij de start van de opleiding en kan worden bijgesteld afhankelijk van de snelheid waarmee een AIOS de competenties gedurende de opleiding verwerft. Het opleidingstraject dient zo efficiënt mogelijk te worden ingericht. Deze bepaling betreft zowel de verkorting van de opleidingsduur op grond van voor de opleiding verworven competenties als het sneller dan in de opleiding voorzien verwerven van competenties gedurende de opleiding.

B.12. Inschrijving opleidingsregister

De RGS heeft tot taak toezicht te houden op opleiders, opleidingsinstituut en opleidingsinstellingen. Zij kan deze taak niet uitvoeren als zij geen zicht heeft op de in opleiding zijn de artsen. Het is daarom dat de inschrijving in het opleidingsregister van de RGS in orde dient te zijn vóór aanvang van de opleiding. De AIOS dient zelf een aanvraag tot inschrijving in het opleidingsregister in bij de RGS. Een dergelijke aanvraag kan de AIOS eerst indienen nadat hij een opleidingsplaats heeft verworven en beschikt over een bewijs van inschrijving in het BIG-register. Uit het opleidingsschema blijkt of eventueel eerder verworven competenties zijn verwerkt. Het opleidingsinstituut dient met het opleidingsschema in te stemmen. Indien er sprake is van een kortere opleidingsduur op basis van eerder verworven competenties dient het opleidingsinstituut zich ervan te vergewissen dat wordt voldaan aan de Europese minimumduur. Voor die beoordeling is van belang dat een AIOS de minimale duur in een erkende setting heeft doorgebracht. Deze beoordeling is uiteindelijk ook van belang voor de afgifte van het diploma door de RGS. Om die reden is het zinvol om vast te leggen in welke instelling reeds competenties werden verworven.

B.13. Verplichtingen AIOS

Voor aanvang van de opleiding wordt het beginniveau van de AIOS vastgesteld. Op basis daarvan wordt een individueel opleidingsplan en daaruit voortvloeiend opleidingsschema opgesteld. In het individueel opleidingsplan zijn de reeds verworven competenties verdisconteerd.

Inzicht in opgedane ervaring

Indien de AIOS reeds ervaring heeft opgedaan kan de AIOS aan de instituutsopleider een aantal documenten aanleveren zodat deze ervaring kan worden verdisconteerd in de opleiding. Deze documenten vormen de grondslag voor de individualisering van de opleidingsduur en maken deel uit van het portfolio. Het portfolio bevat ook beknopte documenten waarin de AIOS op efficiënte wijze zijn ervaring verwoordt. Het is aan de AIOS om de opgedane ervaring inzichtelijk te maken. Hierover zijn in het rapport van de Commissie vrijstelling van april 2013 de volgende aanbevelingen opgenomen:

- Een opsomming van uitgevoerde activiteiten, de tijdsduur van de ervaring, specifieke doelgroepen van patiënten en de betrokken begeleiders;
- Een beschrijving van de competenties en tot welk niveau die zijn opgedaan. Daarbij wordt een koppeling gemaakt naar het CanMEDS model;
- Een voorstel voor welk opleidingsonderdeel vrijstelling wordt aangevraagd. Hierbij wordt rekening gehouden met de minimale duur die in een erkende setting gevolgd dient te worden volgens de Europese normen;
- Een toelichting van de voormalig beoordelaar of begeleider;
- Een aanvulling met eventueel nog andere beschikbare documentatie van de AIOS om zijn ervaring te bewijzen.

De instituutsopleider beoordeelt in samenspraak met de opleider de aanvraag en geeft aan of deze in beginsel kan leiden tot verkorting van de opleidingsduur. Zij zijn tenslotte als meest inhoudsdeskundige geschikt om deze beoordeling te geven. Dit eerste beoordelingsmoment betreft een inschatting en is wenselijk vanwege logistieke redenen en voor de AIOS om een indicatie te hebben over de duur van zijn opleiding. De eigenlijke beoordeling van de ervaring vindt plaats gedurende de opleiding. Indien zich problemen voordoen tussen opleider en AIOS bij het opstellen van het opleidingsschema staat de geschillenregeling open.

9.5 Uitwerking van de 10 opleidingsthema's en KBA's

9.5.1 Thema 1: De lijkschouw

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u> De forensisch arts: • Is in uiteenlopende omstandigheden in staat om op systematische wijze een lijkschouw uit te voeren volgens de hiervoor geldende richtlijnen (van de landelijke vereniging (FMG) en internationale standaarden). • Is in staat om letsel en/of andere bijzondere kenmerken te onderkennen, te beschrijven en te interpreteren. • Is in staat om gegevens uit het medisch dossier te interpreteren. • Is in staat om onderscheid te maken tussen natuurlijk en niet-natuurlijk overlijden. • Is in staat om op basis van zijn bevindingen een gefundeerde uitspraak te doen over de doodsoorzaak. • Kan aan de hand van postmortale verschijnselen een inschatting maken van het postmortaal interval. • Is in staat om een donatieprocedure in gang te zetten.	KPB	Cursorisch onderwijs module lijkschouw 1,2,3, module aanvullend postmortaal onderzoek en module letselbeschrijving
<u>Communicatie</u> De forensisch arts: • Verzameld medische en niet- medische informatie over de overledene die relevant is voor het onderzoek. • Kan effectief communiceren met politie, justitie, collega's en andere ketenpartners. • Is in staat de uitkomsten van het onderzoek mondeling te rapporteren aan de officier van justitie en deze zo nodig te adviseren over nader onderzoek. • Kan effectief communiceren met nabestaanden en eventuele getuigen. Is in staat om te gaan met emoties die hiermee gepaard kunnen gaan.	KPB MSF	
<u>Samenwerken</u> De forensisch arts: • Is in staat doelmatig samen te werken	KPB MSF	Cursorisch onderwijs module lijkschouw 1,2,3

met andere disciplines, in het bijzonder de forensische opsporing, tactische recherche en het Openbaar Ministerie.2) Kan beoordelen wanneer overleg met of verwijzing naar de tweede lijn (radiologisch centrum, Nederlands Forensisch Instituut NFI) is geïndiceerd. • Respecteert en maakt gebruik van de expertise van andere disciplines.		Stage forensische geneeskunde
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: • Vervult een (voortrekkers)rol in de ontwikkeling van het vak van de forensische geneeskunde. • Draagt actief bij aan wetenschappelijke activiteiten.	Wetenschappelijk artikel of referaat m.b.t. lijkschouw	
<u>Maatschappelijk handelen</u> De forensisch arts: • Handelt vanuit een maatschappelijk belang en streeft dit maatschappelijke belang ook na. • Is zich ervan bewust dat zijn handelen vaak maatschappelijk-, politiek- en mediagevoelige thema's omvat. • Is zich bewust van het vertrouwelijk karakter van de informatie waarvan hij uit hoofde van zijn functie kennis krijgt.	Casuïstiek bespreking bij lokaal cursorisch onderwijs	
<u>Organisatie</u> De forensisch arts: • Is in staat doelen en prioriteiten te stellen. Hij is in staat zijn medische kennis op de juiste wijze in te zetten. • Is in staat om zijn netwerk (collega's, huisartsen, specialisten, ziekenhuizen, NFI) effectief in te zetten.	KPB	
<u>Professionaliteit</u> De forensisch arts: • Kent zijn plek in het onderzoeksteam en draagt vanuit zijn expertise bij aan de waarheidsvinding. • Toont leiderschap op de momenten dat dat door de situatie wordt gevraagd • Kent en respecteert de grenzen van zijn eigen kennis en kunde en valt zo nodig terug op de expertise van een collega. • Is in staat om te onderscheiden welke informatie wel of niet kan worden gedeeld in het kader van het juridisch traject en/of medisch geheim. • Streeft aantoonbaar naar verbetering	KPB MSF	Cursorisch onderwijs module lijkschouw 1,2,3

van kwaliteit van het vak van forensisch arts. • Onderkent de bovengemiddeld grote psychische belasting van zijn taken, (h)erkent overbelasting bij zichzelf en collega's en handelt hierbij proactief.		
--	--	--

Kenmerkende beroepssituatie

- Lijkschouw verrichten op een plaats van overlijden.
- Lijkschouw verrichten in het mortuarium.
- Lijkschouw verrichten bij suïcide, ongeval of lijkvinding.
- Lijkschouw verrichten bij een (vermoeden van) misdrijf.
- Lijkschouw verrichten bij euthanasie.
- Lijkschouw verrichten bij overlijden na een val in een zorginstelling.
- Lijkschouw verrichten bij overlijden t.g.v. medisch handelen.
- Lijkschouw bij overlijden onder overheidsverantwoordelijkheid.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm voor het thema lijkschouw

4 x KPB, waarbij elke gekoppelde competentie minimaal 1 x getoetst moet zijn.

1x OSATS postmortale fotografie.

1 x per jaar (landelijke) voortgangstoets.

1 x per jaar casuïstiekbespreking.

Eindtermen voor het medisch handelen voor thema lijkschouw

Kennis

De forensisch arts:

- Kent de juiste indicaties voor de inzet van de forensisch arts bij een lijkschouw.
- Kent het juridisch kader van zijn bevoegdheden als forensisch arts bij de lijkschouw.
- Kent de richtlijn lijkschouw van de wetenschappelijke vereniging (FMG).
- Kent de verschijnselen van de verschillende postmortale stadia.
- Heeft kennis van pathologie, pathofysiologie en ongevalsmechanismen.
- Kent de procedures rondom orgaandonatie en klinische obductie.
- Kent het werkterrein van de tweedelijns forensische geneeskunde.

Vaardigheden

De forensisch arts:

- Op systematische wijze een lijkschouw uitvoeren.
- Opstellen van een lijkschouwverslag in voor niet medici begrijpelijke taal.
- Mondeling en schriftelijk rapporteren aan officier van justitie.
- Participatie in onderzoeksteam/team grootschalig onderzoek.

9.5.2 Thema 2: Aanvullend postmortaal onderzoek

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u> De forensisch arts: • Is in staat de juiste indicatie te stellen voor aanvullend postmortaal onderzoek. • Is in staat lichaamsvloeistoffen voor aanvullend postmortaal onderzoek op de juiste wijze af te nemen. • Is in staat m.b.v. aanvullend postmortaal onderzoek het postmortaal interval te bepalen. • Is in staat postmortaal toxicologisch onderzoek te interpreteren. • Is in staat een lichaam en de omgeving rondom het lichaam adequaat fotografisch vast te leggen.	KPB	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module lijkschouw 1,2,3 en module forensisch onderzoek
<u>Communicatie</u> De forensisch arts: • Is in staat effectief te communiceren met politie, justitie, collega's en nabestaanden. Dit vereist specifieke vaardigheden gezien deze context gepaard kan gaan met emoties. • Kan adequaat omgaan met de emoties van andere.	MSF	
<u>Samenwerken</u> De forensisch arts: • Houdt rekening met de beschikbaarheid van aanvullend onderzoek en werkt nauw samen met andere disciplines om dit onderzoek doelmatig in te zetten. • Respecteert en maakt gebruik van de expertise van andere disciplines.	KPB	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module lijkschouw 1,2,3 en module forensisch onderzoek
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: • Vervult een rol in de ontwikkeling van het vak van de forensische geneeskunde. • Draagt actief bij aan wetenschappelijke activiteiten.	Referaat bij cursorisch onderwijs	
<u>Maatschappelijk handelen</u> De forensisch arts: • Handelt vanuit een maatschappelijk belang en streeft dit maatschappelijke belang ook na. • Is op de hoogte dat zijn handelen nauwlettend vanuit de maatschappij en in de media gevolgd kan worden.	Casuïstiek bespreking bij cursorisch onderwijs	

<u>Organisatie</u> De forensisch arts: • Is in staat doelen en prioriteiten te stellen en is in staat de regie en coördinatie uit te oefenen gedurende de periode van postmortaal onderzoek. • Is in staat middelen zoals aanvullend postmortaal onderzoek op de juiste wijze in te zetten.	KPB	
<u>Professionaliteit</u> De forensisch-arts: • Is in staat om ondanks de complexiteit en mogelijkheden van aanvullend postmortaal onderzoek de juiste indicatie te stellen om deze onderzoeken uit te voeren. • Hij kent en respecteert de grenzen van eigen competenties en valt zo nodig terug op de expertise van een collega.	KPB MSF	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module lijkschouw 1,2,3 en module forensisch onderzoek

Kenmerkende beroepssituatie

- Juridisch vastleggen van feiten.
- Twijfel over doodsoorzaak.
- Twijfel over tijdstip van overlijden.
- Vermoeden van een fatale intoxicatie.
- Overlijden t.g.v. een strafbaar feit.
- Indicatiestelling postmortale radiologie.
- Indicatiestelling (gerechtelijke)sectie.
- Identificatie van een overledene.
- Exhumaties.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm

2 x KPB, waarbij elke competentie minimaal 1 x getoetst moet zijn.
1 x per jaar (landelijke) voortgangstoets.
1x OSATS postmortale toxicologie.
1x OSATS postmortale afname lichaamsvloeistoffen.

Eindtermen voor het medisch handelen

Kennis

De forensisch arts:

- Kent de juiste indicatie van aanvullend postmortaal onderzoek.
- Kent de waarde en beperkingen van postmortaal onderzoek.
- Kent het juridische kader waarbinnen het postmortaal onderzoek kan worden ingezet.
- Kent de verschillende methodes om een lichaam te identificeren.
- Kan beoordelen of de uitkomst van het aanvullend postmortaal onderzoek de werkdiagnose ondersteunt en past hierop de werkdiagnose al dan niet (gedeeltelijk) aan.

Vaardigheden

De forensische arts:

- Kan met behulp van aanvullend postmortaal onderzoek het postmortaal interval vaststellen.
- Is in staat het lichaam de omgeving rondom het lichaam adequaat fotografisch vast te leggen.

- Is in staat lichaamsvloeistoffen op de daarvoor vastgestelde wijze af te nemen en veilig te stellen voor nader onderzoek.
- Is in staat om een postmortale temperatuurmeting te verrichten en deze te interpreteren.

9.5.3 Thema 3: Eerste lijn medische (arrestanten) zorg

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u> De forensisch arts: • Levert medische zorg in de politiecel of het Huis van Bewaring op het niveau van de reguliere eerstelijns (huisartsen) zorg. • Heeft daartoe kennis van de NHG standaarden en andere eerstelijns richtlijnen en kan deze toepassen. • Heeft kennis van en kan handelend optreden bij spoedeisende medische problematiek. • Heeft extra kennis en vaardigheid voor de specifieke doelgroep in de populatie, zoals verslavingszorg, psychiatrie, infecties, trauma, chronische en exotische infecties. • Heeft kennis en vaardigheid in het aanmaken van recepten en inzicht de ter beschikking staande hulpmiddelen (o.a. EVS) en controles daarop. • Heeft aandacht voor contextuele factoren (cultuur, locatie, etc.) in het klachten aanbod. • Legt de gegevens vast op een gestandaardiseerde wijze, inclusief ICPC codering met aandacht voor episodes en probleemlijst. • Doet anamnese, onderzoek en aanvullende diagnostiek op evenwichtige wijze (niet te veel en niet te weinig) en heeft oog voor de winst en nadelen van medische interventies. • Draagt zorg voor een logische opbouw van het contact met beheersing van het gehele spectrum van hulpvraag, probleemverheldering, onderzoek, diagnosestelling, uitleg en behandeling. • Beoordeelt de insluitbaarheid van arrestanten ten behoeve van de politie.	KPB Nabespreken van contacten Kennistoets Beoordeling dossier	Stage huisartsgeneeskunde (inclusief HAP), stage SEH, stage psychiatrie, stage verslavingszorg, stage medische dienst HvB Cursorisch onderwijs module arrestantenzorg, NHG-standaarden, farmacotherapie, supervisie
<u>Communicatie</u> De forensisch arts: • Geeft de patiënt de ruimte om het eigen verhaal te vertellen. • Heeft een houding van respect en toont empathie. • Vraagt naar de verwachtingen, legt het	KPB Observatie Video	Consultvoeringonderwijs

medisch beleid met de alternatieven uit en toetst dit bij de patiënt.		
<u>Samenwerken</u> De forensische arts: • Kent de competenties van de samenwerkingspartners, zoals arrestantenzorg, medische dienst, verpleging, doktersassistentes, politie en tweedelijns instelling. • Bevraagt de samenwerkingspartners adequaat en heeft oog voor de gevaren van de soms indirecte communicatie. • Geeft heldere instructies en overdracht in woord en schrift. • Is duidelijk over verantwoordelijkheid • Consulteert en verwijst op tijd naar zorgverleners met meer deskundigheid met een duidelijke vraagstelling.	KPB Dossier beoordeling MSF	Stage huisartsgeneeskunde (inclusief HAP), stage SEH, stage psychiatrie, stage verslavingszorg, stage medische dienst HvB Cursorisch onderwijs module arrestantenzorg
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: • Neemt de beslissingen zo veel mogelijk op basis van het beschikbare bewijs en weegt nieuwe wetenschappelijke inzichten op de toepasbaarheid in de praktijk. • Verklaart klinische problemen in onderzoekbare vragen. • Rapporteert helder over eigen literatuuronderzoek. • Draagt actief bij aan onderwijs aan de beroepsgroep en de samenwerkingspartners	Referaat bij cursorisch onderwijs CAT	Cursorisch onderwijs module wetenschappelijk onderzoek
<u>Maatschappelijk handelen</u> De forensisch arts: • Reageert proactief op signalen die de gezondheid van de patiënten beïnvloeden. • Heeft oog voor de kwetsbare positie van deze patiëntengroep in algemene zin. • Extrapoleert de zorg voor de patiënten in overdracht en signalering actief naar de volgende zorgverlener. • Houdt zich aan het beroepsgeheim en is kritisch naar het gebruik van afgeleid beroepsgeheim. • Gaat adequaat om met klachten en kent de klachtenprocedures. • Handelt kostenbewust, voorkomt onnodige verwijzingen en heeft oog voor het egaliteitsprincipe in de zorg.	KPB Dossier beoordeling	Stage huisartsgeneeskunde (inclusief HAP), stage SEH, stage psychiatrie, stage verslavingszorg, stage medische dienst HvB Cursorisch onderwijs module arrestantenzorg, beroepsgeheim, supervisie
<u>Organisatie</u>	KPB	Stage huisartsgeneeskunde

De forensisch arts: • Zorgt voor continuïteit en draagt adequaat over (24 uren zorg). • Maakt duidelijke werkafspraken, gaat adequaat met tijd om en is in staat te prioriteren. • Meldt en analyseert (bijna) fouten en incidenten en zorgt voor verbetering. • Bewaakt gedelegeerde taken en neemt eindverantwoordelijkheid. • Is systematisch bezig met planvorming, uitvoering en evaluatie om tot “best practice” te komen. • Zorgt voor adequate verslaglegging volgens de normen van de eerstelijnszorg in een gedeeld elektronisch dossier. • Maakt adequaat gebruik van de hulpmiddelen in het zorg-informatiesysteem en internet die er zijn voor adequate patiëntenzorg (recepten met EVS, verwijfsbrieven, NHG standaarden, richtlijnen, sociale kaart).	Dossier beoordeling MSF	(inclusief HAP), stage SEH, stage psychiatrie, stage verslavingszorg, stage medische dienst HvB Cursorisch onderwijs module arrestantenzorg, NHG-standaarden, farmacotherapie, supervisie
<u>Professionaliteit</u> De forensisch arts: • Houdt zich aan beloften en afspraken en verschuift zich niet bij klachten. • Vindt een balans tussen professionele distantie en persoonlijke betrokkenheid. • Kan gerichte feedback geven en staat open voor het ontvangen van feedback, waarbij het eigen gedrag en de eigen gevoelens worden geanalyseerd. • Respecteert de wensen en verantwoordelijkheid van de patiënt. • Kent de grenzen van de eigen deskundigheid en gaat daar niet overheen. • Benadert de ander met respect en onderkent verschillen in normen en waarden. • Zorgt voor professionele distantie en waakt voor (te sterke) persoonlijke betrokkenheid.	KPB MSF	Stage huisartsgeneeskunde (inclusief HAP), stage SEH, stage psychiatrie, stage verslavingszorg, stage medische dienst HvB Cursorisch onderwijs module arrestantenzorg, supervisie

Kenmerkende beroepssituatie

- Eerstelijns medische zorg op een bijzondere plek (detentie) aan een geselecteerde populatie.
- Beoordeling en behandeling van acute intoxicaties en verslavingen.
- Beoordeling en behandeling van acute letsels op een bijzondere plek.
- Beoordeling en behandeling van acute en chronische psychiatrische stoornissen.
- Het beoordelen van (indirect gestelde) hulpvragen van een bijzondere patiëntengroep in een

bijzondere locatie.

- Overdracht en delegeren van zorg in de politiecel.
- Beoordeling van insluitwaardigheid van arrestanten ten behoeve van de politie.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm voor het thema arrestantenzorg

12 x KPB, waarbij elke competentie minimaal 1 x getoetst moet zijn.

1 x per jaar (landelijke) voortgangstoets.

1x per jaar CAT.

10 x per jaar deelname supervisie groep.

Eindtermen voor het medisch handelen voor thema arrestantenzorg

Kennis & Vaardigheden

De forensische arts:

- Kan medische eerstelijns zorg leveren in de politiecel of Huis van Bewaring op een vergelijkbaar niveau als buiten detentie.
- Heeft kennis en ervaring in de diagnostiek, behandeling en begeleiding van acute en chronische psychiatrische stoornissen.
- Heeft kennis en ervaring in de diagnostiek, behandeling en begeleiding van acute intoxicaties en chronische verslavingen.
- Heeft kennis en ervaring in de diagnostiek, behandeling en begeleiding van acute letsels.
- Kan acute zorgsituaties herkennen en tijdig en adequaat hiertoe handelen.
- Heeft kennis van de farmacologie en kan deze adequaat toepassen.
- Heeft inzicht in de bijzondere situatie voor een patiënt in detentie op alle niveaus (zoals de toegang tot zorg, de verblijfsplek, de bijzondere patiëntenpopulatie, het hoge afbreukrisico, het delegeren en overdragen van zorg, het medisch beroepsgeheim, etc.).

9.5.4 Thema 4: Forensisch medisch onderzoek

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u> De forensisch arts: • Beschrijft, benoemt en duidt letsel in relatie tot vormen van geweldsinwerkingen en stelt hierover op gestandaardiseerde wijze een rapportage op ten behoeve van politie en justitie. • Adviseert justitie over de ernst van het letsel en de duur van genezing. • Heeft kennis van de FMG richtlijn letselrapportage en kan deze toepassen. • Inventariseert een zedendelict in samenwerking met zedenrechercheurs en de forensische opsporing, voert na toestemming van het slachtoffer het zedenonderzoek uit in overeenstemming met de aanwijzingen in de zedenkit en brengt verslag uit aan justitie over het uitgevoerde onderzoek. • Indien bij het zedenonderzoek sprake is van letsel vindt tevens een beschrijving en interpretatie van het letsel plaats. • Heeft kennis van de FMG richtlijn Forensisch Medisch Onderzoek bij Zedendelicten en kan deze toepassen. • Handelt volgens de wettelijke regelingen voor afname van bloed, urine of materiaal afname in het kader van het strafrecht, legt de regelgeving zo nodig uit aan verdachte en aan behandelend artsen, is in staat om de afname van materiaal 'lege artis' te verrichten en brengt verslag uit aan justitie over het uitgevoerde onderzoek. • Hanteert algemeen aanvaarde, medisch-ethische grenzen voor het handelen bij gedwongen afname. • Heeft kennis van de FMG richtlijnen Afname celmateriaal voor DNA-onderzoek en Bloedafname.	KPB's uitgebrachte rapportages en adviezen Kennistoets	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module forensisch medisch onderzoek
<u>Communicatie</u> De forensisch arts: Geeft de patiënt de ruimte om het eigen verhaal te vertellen en legt vooraf uit hoe het onderzoek wordt uitgevoerd. Heeft een houding van respect en toont	KPB Observatie Video	Consultvoeringonderwijs

empathie.		
<u>Samenwerken</u> (Zie ook bij lijkschouw.) • De forensische arts • Stemt af met behandelend artsen over de volgorde van onderzoek; • Verwijst door naar zorgverleners voor verdere behandeling indien nodig.	KPB Dossier beoordeling MSF	Stage forensische geneeskunde
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: • Neemt de beslissingen zo veel mogelijk op basis van het beschikbare bewijs en weegt nieuwe wetenschappelijke inzichten op de toepasbaarheid in de praktijk. • Rapporteert helder over eigen literatuuronderzoek. • Draagt actief bij aan onderwijs aan de beroepsgroep en de samenwerkingspartners.	Referaat bij cursorisch onderwijs	Cursorisch onderwijs module wetenschappelijk onderzoek
<u>Maatschappelijk handelen</u> De forensisch arts: • Reageert proactief op signalen die de gezondheid van de patiënten beïnvloeden. • Heeft oog voor de kwetsbare positie van deze patiëntengroep in algemene zin. • Extrapoleert de zorg voor de patiënten in overdracht en signalering actief naar de volgende zorgverlener. • Houdt zich aan het beroepsgeheim en is kritisch naar het gebruik van afgeleid beroepsgeheim; • Gaat adequaat om met klachten en kent de klachtenprocedures.	KPB Dossier beoordeling	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module forensisch medisch onderzoek
<u>Organisatie</u> De forensisch arts: • Zorgt voor continuïteit en draagt adequaat over (24 uren zorg).	KPB	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module forensisch medisch onderzoek
<u>Professionaliteit</u> De forensisch arts: • Kent zijn plek in het onderzoeksteam en draagt vanuit zijn expertise bij aan de waarheidsvinding. • Toont leiderschap op de momenten dat dat door de situatie wordt gevraagd • Kent en respecteert de grenzen van zijn eigen kennis en kunde en valt zo nodig terug op de expertise van een collega. • Is in staat om te onderscheiden welke informatie wel of niet kan worden	KPB MSF	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module forensisch medisch onderzoek

gedeeeld in het kader van het juridisch traject en/of medisch geheim. • Streeft aantoonbaar naar verbetering van kwaliteit van het vak van forensisch arts. • Onderkent de bovengemiddeld grote psychische belasting van zijn taken, (h)erkent overbelasting bij zichzelf en collega's en handelt hierbij proactief.		
--	--	--

Kenmerkende beroepssituatie

- Letselbeschrijving en letselrapportage bij een toegebracht letsel.
- Uitvoering van het zedenonderzoek bij zowel vrouwen als mannen bij een verdenking op zedendelict.
- Afnahme van bloed, urine, cellen of weefsel voor nader forensisch onderzoek.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm voor het thema forensisch medisch onderzoek

4 x KPB, waarbij elke competentie minimaal 1 x getoetst moet zijn.

1 x per jaar (landelijke) voortgangstoets.

Eindtermen voor het medisch handelen voor thema arrestantenzorg

Kennis & Vaardigheden

De forensische arts:

- Kan een letselbeschrijving uitvoeren en letselrapportage uitbrengen bij een toegebracht letsel en doorverwijzen voor verdere behandeling.
- Kan zedenonderzoek uitvoeren bij zowel vrouwen als mannen bij een verdenking op zedendelict, hierover rapporteren en doorverwijzen voor verdere behandeling.
- Kan bloed, urine, cellen of weefsel afnemen voor nader forensisch onderzoek.

9.5.5 Thema 5: Forensische technieken

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u> De forensisch arts: - Is in staat afwijkingen adequaat fotografisch vast te leggen. Zowel bij in leven zijnde als bij overleden slachtoffers. - Is in staat om adequaat gebruik te maken van een forensische lichtbron. - Is in staat een plaats delict te betreden volgens de geldende voorschriften. - Is in staat sporenonderzoek uit te voeren op een plaats delict.	KPB	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module letsels 1,2,3 en module forensisch onderzoek
<u>Communicatie</u> De forensisch arts: - Is in staat effectief te communiceren met politie, justitie, collega's en nabestaanden. Dit vereist specifieke vaardigheden gezien de context gepaard kan gaan met emoties. - Is in staat de juiste afweging te maken in het al dan niet delen van gegevens. In deze afweging wordt zowel de vertrouwelijkheid van de informatie, het opsporingsbelang en het medisch beroepsgeheim gewogen.	MSF	
<u>Samenwerken</u> De forensisch arts: - Is in staat doelmatig samen te werken met andere disciplines en in het bijzonder de forensische opsporing. - Respecteert en maakt gebruik van en kent de expertise van andere disciplines. - Communiqueert helder, draagt zorgvuldig over en is duidelijk over verantwoordelijkheid.	KPB	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module letsels 1,2,3 en module forensisch onderzoek
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: - Vervult een rol in de ontwikkeling van het vak van de forensische geneeskunde. De forensisch arts draagt actief bij aan wetenschappelijke activiteiten en de toepasbaarheid in de dagelijkse praktijk. - Draagt actief bij aan onderwijs aan de beroepsgroep en de samenwerkingspartners.	Referaat bij cursorisch onderwijs Bijdrage aan extern onderwijs	
<u>Maatschappelijk handelen</u>	Casuïstiek	

De forensisch arts: • Handelt vanuit een maatschappelijk belang en streeft dit maatschappelijke belang ook na. Hij is op de hoogte dat zijn handelen nauwlettend vanuit de maatschappij en in de media gevolgd kan worden.	bespreking bij cursorisch onderwijs	
<u>Organisatie</u> • De forensisch arts: • Is in staat doelen en prioriteiten te stellen. • Is in staat forensische technieken op de juiste wijze in te zetten. • Analyseert (bijna) fouten en incidenten en zorgt voor verbetering.	KPB	
<u>Professionaliteit</u> De forensisch arts: • Stelt op de juiste wijze de indicatie voor de geschikte forensische techniek. • Kent en respecteert de grenzen van eigen competenties en valt zo nodig terug op de expertise van een (arts-)collega. • Vindt een balans tussen professionele distantie en persoonlijke betrokkenheid. • Kan gerichte feedback geven en staat open voor het ontvangen van feedback.	KPB MSF	Stage forensische geneeskunde Cursorisch onderwijs module letsels 1,2,3 en module forensisch onderzoek

Kenmerkende beroepssituatie

- Sporenonderzoek verrichten op een plaats delict (PD).
- Medische fotografie bij slachtoffers.
- Beoordelen van letsels met behulp van forensisch licht.
- Juridisch rapporteren van bevindingen.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm

2 x KPB, waarbij elke competentie minimaal 1 x getoetst moet zijn.
1 x per jaar (landelijke) voortgangstoets.
1x OSATS fotografie bij slachtoffer (zijnde niet een overleden slachtoffer).
1x OSATS gebruik forensische lichtbron.
1x OSATS betreden van een plaats delict.

Eindtermen voor het medisch handelen

Kennis

De forensisch arts:

- Stelt de juiste indicatie voor forensisch onderzoek.
- Kent de waarde en beperkingen van forensisch onderzoek.
- Kent het juridische kader waarbinnen het forensisch onderzoek kan worden ingezet.
- Kent het theorie aangaande medische fotografie en het gebruik van de forensische lichtbron.
- Kent de regels voor het betreden van een plaats delict.
- Kent de competenties van de samenwerkingspartners.

- Kent de technieken van het forensisch sporenonderzoek en weet hoe en wanneer deze kunnen worden ingezet.

Vaardigheden

De forensisch arts:

- Kan letsels bij zowel slachtoffers adequaat fotografische vastleggen.
- Kan werken met behulp van forensische lichtbronnen.
- Is in staat een plaats delict te betreden zonder hierbij sporen te contamineren.
- Kan samenwerken in een forensisch onderzoeksteam.

9.5.6 Thema 6: Het juridische kader

Het juridisch kader is de rode draad van de opleiding. Alle competenties komen in alle cursussen terug.

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u>		
<u>Communicatie</u> De forensisch arts: • Is in staat om het mensenrechtelijk en WMA/KNMG kader te communiceren met politie en justitie. • Kan met nabestaanden de wettelijke regels over lijkschouw bespreken, met respect voor hun situatie en empathie. • Kan overleggen met GGZ, Veilig thuis, politie en behandelaars over het wettelijk kader. • Kan behandelend artsen adviseren over de wettelijke regels omtrent beroepsgeheim, verschoningsrecht, informatieplicht, het afgeven van een verklaring van natuurlijk overlijden, euthanasie en strafrechtelijk beslag.	KPB MSF	Alle cursorisch onderwijs, stage forensische geneeskunde
<u>Samenwerken</u> • De forensisch arts: • Ziet, in de samenwerking met politie en justitie, mede toe op het naleven van mensenrechten en strafrechtelijke regels. • Overlegt met politie en justitie en geeft het medisch professionele standpunt weer. • Werkt samen met Veilig thuis in geval van fysieke kindermishandeling. • Werkt samen met behandelend artsen en heeft daarbij oog voor het medisch beroepsgeheim.	KPB	Stage forensische geneeskunde Alle cursussen
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: • Heeft kennis van wetenschappelijk onderzoek op het gebied van forensische geneeskunde, strafrecht en mensenrechten. • De forensisch arts kan een medisch inhoudelijke bijdrage leveren aan wetenschappelijk onderzoek op het gebied van forensische geneeskunde en strafrecht en/of mensenrechten.	Referaat bij cursorisch onderwijs Schrijven van een wetenschappelijk artikel	

<u>Maatschappelijk handelen</u> De forensisch arts: - Meldt conform de meldcode kindermishandeling. - Handelt bij een orgaandonatie vanuit het maatschappelijk belang. - Handelt naar en informeert over de Wlb Wet toetsing levenseinde en andere strafrechtelijke bepalingen.	Casuïstiek bespreking bij cursorisch onderwijs	Alle cursorisch onderwijs, stage forensische geneeskunde
<u>Organisatie</u> De forensisch arts: - Is in staat zijn werk zo te organiseren dat de mensenrechten en strafvorderlijke regels worden gerespecteerd. - Kan een NODOK procedure organiseren. - Kan de forensisch medische kant van een orgaandonatie organiseren. - Draagt zorg voor continuïteit en overdracht. - Analyseert bijna fouten en incidenten en draagt zorg voor verbetering.	KPB	Alle cursorisch onderwijs, stage forensische geneeskunde
<u>Professionaliteit</u> De forensisch arts: - Handelt in overeenstemming met de regels van de WGBO, geheimhouding, Burgerlijk Wetboek (maatregelen van kinderscherming), Wlb, mensenrechten en strafvordering. - Handelt in overeenstemming met de meldcode kindermishandeling.	KPB MSF	Stage forensische geneeskunde

Kenmerkende beroepssituatie

- Verplichte bloedafname (kader strafrecht).
- Verplicht onderzoek van verdachte van een zedendelict.
- Detentiegeschiktheid bepalen met het oog op art. 2 en 3 EVRM (recht op leven en recht op adequate zorg).
- Maatregel van kinderscherming inzetten ten einde letselonderzoek bij een kind te kunnen doen.
- Handelen in het kader van niet-natuurlijke dood en NODOK.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm voor het thema juridisch kader

4 x KPB, waarbij elke competentie minimaal 1 x getoetst moet zijn.
1 x per jaar (landelijke) voortgangstoets.
1x casusbespreking.
1x referaat.

Eindtermen voor het thema juridisch kader

Kennis

De forensisch arts:

- Kent de belangrijkste mensenrechten (EVRM).

- Kent de regels van de WGBO, Wlb, euthanasiewet.
- Kent de maatregelen van kindbescherming.
- Kent het juridische kader waarbinnen het postmortaal onderzoek kan worden ingezet.
- Heeft kennis van algemene (rechtsindeling publiek en privaatrecht, jurisprudentie) en strafrechtelijke principes (wetboek van strafrecht, Opiumwet, wegenverkeerswet, wetboek van strafvordering, jeugd- en adolescentenstrafrecht, politiewet en strafrechtelijke procedures (Openbaar Ministerie, strafrechter, rechter-commissaris, advocaat, rechtbank, gerechtshof, Hoge Raad, TBS, bureau HALT, PIJ, reclassering).
- Heeft kennis van wettelijke regelingen over van gedwongen afname van lichaamsmateriaal.
- Kent de wettelijke regels van orgaandonatie.
- Kent het spanningsveld tussen medisch beroepsgeheim en opsporingsbelangen.
- Kent de criteria voor het starten van een NODOK-procedure.

Vaardigheden

De forensische arts:

- Kan strafvorderlijke regels in de praktijk hanteren en zo nodig uitleggen aan behandelend artsen.
- Kan de regels van de Wlb toepassen en behandelend artsen adviseren.
- Kan een euthanasie en late zwangerschapsafbreking afhandelen en behandelaars en/of nabestaanden informeren en adviseren over de procedures.
- Kan in geval van orgaandonatie een bemiddelende rol spelen tussen behandelend arts en officier van justitie.

9.5.7 Thema 7: Consultatie, advies en rapportage

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u> De forensisch arts: • Rapporteert schriftelijk aan justitie over letsel en zedendelicten. • Brengt mondeling en schriftelijk verslag uit aan de officier van justitie over een lijkschouw. • Treedt op als forensisch medisch deskundige in een strafzaak. • Adviseert behandelend artsen op het gebied van letsel en lijkschouw. • Aannemen en adviseren bij een melding van een overlijden van een minderjarige.	Letselrapporten Schouwverslagen. Examen optreden in rechtbank. Verslag overlijden minderjarige	Stage forensische geneeskunde Cursus lijkschouw, letselrapportage en rapporteren en optreden als deskundige
<u>Communicatie</u> De forensisch arts: • Overlegt met forensische opsporing, tactiek en/of de (hulp)officier van justitie over lijkschouw. • Adviseert behandelend artsen over lijkschouw. • Overlegt met een officier van justitie, rechter-commissaris of recherche over de vraagstelling bij een letselrapportage of letselbeschrijving.	MSF	(Cursus als hierboven rechtbank)
<u>Samenwerken</u> De forensisch arts: • Werkt nauw samen met politie, officier van justitie, NFI rondom lijkschouw. • Werkt samen met Veilig Thuis omtrent kindermishandeling. • Kan samenwerken met de tweede lijn forensische geneeskunde.	KPB	Stage forensische geneeskunde (Cursus als hierboven rechtbank)
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: • Heeft kennis omtrent de eisen die gesteld worden aan een deskundige rapportage. • Kan wetenschappelijke artikelen lezen en beoordelen en gebruiken in een deskundigenrapportage.	Referaat bij cursorisch onderwijs Letselrapport met opname gevonden literatuur	Cursus inleiding, en andere eerdergenoemde cursussen.
<u>Maatschappelijk handelen</u> De forensisch arts: • Is zich bewust van de strafrechtelijk context waarin hij werkt.	Casuïstiek bespreking bij cursorisch onderwijs	
<u>Organisatie</u> De forensisch arts:	KPB	Als bovengenoemd

• Organiseert feedback door een deskundig collega op een deskundigenrapport en lijkschouwverslag. • Organiseert binnen zijn organisatie nabespreking van casus.	Overleg rapporten waarin evaluatie/ medebeoordeling collega forensisch arts of praktijkbegeleider	
<u>Professionaliteit</u> De forensisch arts: • Handelt als deskundige volgens de regels van de medische professie (en tuchtcollege), het strafrecht en de Wet deskundigen in strafzaken.	KPB MSF	Stage forensische geneeskunde

Kenmerkende beroepssituatie

- Opmaken van een letselrapport voor politie.
- Opmaken van een letseldeskundighedsrapportage voor justitie.
- Opmaken van een schouwverslag.
- Advisering bij overlijden van een minderjarige.
- Optreden als deskundige in de rechtbank.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm voor het thema consultatie, advies en rapportage

KBP.

1x referaat.

3 Schouwverslagen.

2x verslag overlijden van een minderjarige.

3 Letsel-rapporten.

Examen optreden in de rechtbank.

Eindtermen voor het thema consultatie, advies en rapportage

Kennis

De forensisch arts:

- Kent de wet deskundigen in strafzaken.
- Kent de regels voor letselrapportage.
- Kent de regels voor schouwverslagen.
- Kent de regels over de gang van zaken in een rechtbank.
- Kent de regels over advisering bij overlijden van een minderjarige

Vaardigheden

De forensisch arts:

- Kan een letselrapport voor justitie opmaken.
- Kan een letselrapport verdedigen in de rechtbank.
- Stelt een schouwverslag op volgens de daarvoor geldende richtlijnen.
- Voert indien nodig adequaat overleg met het NFI.
- Adviseert een behandelend arts doelmatig over de lijkschouw.

9.5.8 Thema 8: Minderjarigen

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u> De forensisch arts: - Is in staat om bij melding van een overleden minderjarige de aard van het overlijden vast te stellen en verricht zo nodig de lijkschouw. - Is in staat om bij melding van een overleden minderjarige de oorzaak van overlijden vast te stellen en initieert bij onverklaard overlijden de NODOK procedure en volgt in geval van onverklaard overlijden de NODOK-procedure. - Is in staat de regelgeving rond levensbeëindiging bij minderjarigen en de afspraken rond levensbeëindiging bij pasgeborenen (late zwangerschapsafbreking of levensbeëindiging bij een pasgeborene) toe te passen. - Is in staat om de meldcode kindermishandeling toe te passen. - Is in staat om letsels bij minderjarigen te beschrijven en te interpreteren conform het thema forensisch medisch onderzoek. - Is in staat om zedenonderzoek bij een minderjarige te doen conform de geldende richtlijn. - Is in staat om bij minderjarigen bloed, urine, DNA of weefsel af te nemen. - Is in staat om de insluitwaardigheid van minderjarigen te beoordelen. - Is in staat om door te verwijzen naar, en zo nodig over te dragen aan de behandelend (huis-, kinder-) arts, als de forensisch arts vanuit zijn forensisch medisch onderzoek daar reden toe ziet.	KPB	Cursorisch onderwijs module minderjarigen Stage huisartsgeneeskunde Stage LECK, Veilig Thuis en/of NFI
<u>Communicatie</u> De forensisch arts: - Overlegt met en informeert op zorgvuldige wijze in passende termen met ouders, vertegenwoordigers, behandelend arts en zo mogelijk het kind zelf. - Is helder en duidelijk omtrent rol en bevoegdheden naar slachtoffers, vertegenwoordigers, behandelen artsen, politie en justitie.	KPB Observatie	Cursorisch onderwijs module minderjarigen
<u>Samenwerken</u> De forensische arts: Is in staat doelmatig samen te werken met de samenwerkingspartners, zoals behandelend	KPB Dossier beoordeling	Stage NFI Cursorisch onderwijs module minderjarigen

artsen, justitie, LECK, Veilig Thuis, CSG en NFI. • Geeft behandelend artsen heldere instructies (Melding Overlijden, NODOK, kindermishandeling) en is duidelijk over verantwoordelijkheid. • Werkt adequaat samen met de politie waar dat past en kan helder beargumenteren wanneer de politie geen hoofdrol heeft (NODOK, Late Zwangerschaps- Afbreking). • Kan beoordelen wanneer overleg met of verwijzing naar de tweede lijn (NFI) is geïndiceerd. • Kan beargumenteerd aangeven waar grenzen liggen van het medisch beroepsgeheim en waar dit doorbroken kan/ moet worden.	MSF Kennistoets	
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: • Neemt de beslissingen zo veel mogelijk 'evidence based', op basis van het beschikbare bewijs en weegt nieuwe wetenschappelijke inzichten op de toepasbaarheid in de praktijk. • Verklaart klinische problemen in onderzoekbare vragen. • Rapporteert helder over eigen literatuuronderzoek. • Draagt bij aan onderwijs aan de beroepsgroep en de samenwerkingspartners.	Referaat bij cursorisch onderwijs CAT	Cursorisch onderwijs module wetenschappelijk onderzoek en minderjarigen
<u>Maatschappelijk handelen</u> De forensisch arts: • Onderkent de kwetsbaarheid van kinderen en het toegewezen maatschappelijk belang (kindermishandeling, melding overlijden, NODOK, beroepsgeheim). • Houdt zich aan het beroepsgeheim en is alert op de gezagdrager en vertegenwoordiger van het kind. • Gaat adequaat om met klachten en kent de klachtenprocedures.	KPB Dossier beoordeling Kennistoets	Stage NFI Cursorisch onderwijs module minderjarigen
<u>Organisatie</u> De forensisch arts: • Zorgt voor continuïteit en draagt adequaat over (24 uren zorg). • Analyseert (bijna) fouten en incidenten en zorgt voor verbetering. • Zorgt kennis te hebben van de deskundigheidsniveaus van de samenwerkingspartners. • Zorgt voor adequate verslaglegging en rapportage.	KPB Dossier beoordeling MSF Verplichte deelname intervisie, Toetsing: anonieme verslaglegging	Stage NFI Cursorisch onderwijs module minderjarigen

<u>Professionaliteit</u> De forensisch arts: • Vindt een balans tussen professionele distantie en persoonlijke betrokkenheid, toont respect en passende empathie. • Kan gerichte feedback geven en staat open voor het ontvangen van feedback, waarbij het eigen gedrag en de eigen gevoelens worden geanalyseerd. • Kent en respecteert de grenzen van zijn eigen kennis en kunde en valt zo nodig terug op de expertise van een collega. • Toont leiderschap op de momenten dat dat door de situatie wordt gevraagd. • Laat zich niet leiden door emotionele motieven.	KPB MSF Verplichte intervisie met verslaglegging	Cursorisch onderwijs module minderjarigen
---	--	---

Kenmerkende beroepssituatie

- Het afhandelen van een melding van overlijden van een minderjarige (conform de Wlb).
- Het indiceren, organiseren en afhandelen van een NODOK.
- Het afhandelen van een melding van Late Zwangerschap Afbreking en levensbeëindiging zonder verzoek bij minderjarigen.
- Het adviseren aan politie en hulpverleners over melding van en beoordelen van kindermishandeling met kennis van regels en hulpverlening.
- Het uitvoeren van forensisch medisch onderzoek, zoals letselbeschrijvingen, zedenbemonstering, afname lichaamsmaterialen.
- Beoordeling van de insluitbaarheid van kinderen in de politiecel en advisering hierover aan politie en/of justitie.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm voor het thema arrestantenzorg

8 x KPB, waarbij elke competentie minimaal 1 x getoetst moet zijn.
1 x per jaar (landelijke) voortgangstoets.
1x per jaar CAT.
1x MSF.

Eindtermen voor het medisch handelen voor thema minderjarigen

Kennis

De forensische arts:

- Kent de speciale omstandigheden en voorwaarden voor zedenonderzoek bij kinderen.
- Kent de procedure bij verdenking kindermishandeling en kan een bruikbaar rapport over letsel bij kinderen opstellen.
- Kent de regels van de wettelijke vertegenwoordiging bij kinderen.
- Kent de stappen die in het postmortale vervolgonderzoek in het kader van de NODOK procedure plaats kunnen vinden.
- Kent de regelgeving rond euthanasie bij minderjarigen.
- Kent de vormen van vertegenwoordiging van kinderen, zoals ouders, gezagsdragers.
- Kent de maatregelen die de Kinderbescherming kan treffen.
- Kent de afspraken rond levensbeëindiging bij pasgeborenen (late zwangerschapsafbreking of levensbeëindiging bij een pasgeborene).
- Kent de competenties van de samenwerkingspartners, zoals politie, behandelend artsen, justitie,

LECK, Veilig Thuis, CSG en NFI.

<u>Vaardigheden</u>

De forensische arts:

• Kan adequaat meldingen over overleden minderjarigen afhandelen.• Kan een NODOK procedure indiceren en organiseren.• Kan de procedure voor late zwangerschapsafbreking en levensbeëindiging op verzoek afhandelen.• Kan alle vormen van forensisch medisch onderzoek bij minderjarigen uitvoeren.• Kan adviseren over (de voorwaarden voor) insluitwaardigheid van minderjarigen.

9.5.9 Thema 9: Kennis en wetenschap

Competenties	Toetsvorm	Module/ stage
De forensische arts: - Onderbouwt zijn/haar forensisch medisch handelen op wetenschappelijk verantwoorde wijze. - Vertaalt forensisch medische problemen in een onderzoekbare vraag en selecteert beschikbaar wetenschappelijk onderzoek naar relevantie en beoordeelt kritisch de methodologische kwaliteit van deze literatuur. - Vervult een (voortrekkers)rol in de ontwikkeling van de forensische geneeskunde, ondersteund door medisch wetenschappelijke kennis en gegevens uit de hun dagelijkse praktijk. - Verwerft, past toe en draagt over wetenschappelijke kennis over. Hierbij vormen de principes van evidence based medicine de kern. - Levert een bijdrage aan de ontwikkeling van het wetenschappelijk domein van de forensische geneeskunde door te participeren in onderzoeks- of kwaliteitsprojecten dan wel deze zelf te initiëren. - Is betrokken bij de scholing van coassistenten, arts-assistenten, verpleegkundigen en overige hulpverleners in de forensische zorg. - Is betrokken bij de ontwikkeling van evidence based richtlijnen en protocollen met behulp van gegevens uit andere domeinen. - Publiceert tijdens de opleiding in een medisch wetenschappelijke tijdschrift op het gebied van forensische geneeskunde.	CAT Referaat Voordracht op symposium/ congres	Cursorisch onderwijs Stage forensische geneeskunde

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm voor het thema kennis en wetenschap

3 x CAT, 1 per jaar te houden in de lokale opleidingspraktijk.

3 x Referaat, 1 per jaar te houden in de nationale opleiding bijeenkomsten.

1 x Publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift of voordracht op symposium/congres.

Eindtermen voor het medisch handelen voor thema kennis en wetenschap

Kennis

De forensisch arts:

- Is bekend met de principes van biomedische statistiek in het bijzonder de Baysiaanse statistiek.
- Is op de hoogte van de wet medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen.
- Wet medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen.
- Is op de hoogte van de GRADE methodiek voor de beoordeling van literatuur en de ontwikkeling van richtlijnen.

Vaardigheden

De forensische arts:

- Is in staat om een wetenschappelijke vraagstelling te definiëren met betrekking tot de forensische praktijk.
- Is in staat om een plan van aanpak op te stellen, bestaande uit:

- *Een literatuuronderzoek relevant voor het klinische vraagstuk.*
 - *Vergelijking en waardering van deze literatuur.*
 - *Een systeem om relevante literatuur in op te slaan en opnieuw op te vragen.*
- Kan relevante literatuur opzoeken met behulp van digitale technieken (zoals PubMed).
- Kan een persoonlijk bij- en nascholingsplan opstellen en bijhouden.

9.5.10 Thema 10: Organisatie

Competenties	Toetsvorm	Module/stage
<u>Medisch handelen</u> De forensisch arts: • Draagt zorg voor adequate dossiervorming. • Werkt conform de normen van de beroepsgroep. • Maakt een doelmatige afweging bij de keus van behandeling of doorverwijzing naar andere instanties. • Maakt een weloverwogen keuze bij de inzet van verschillende diagnostische methoden gericht op het herkennen en opsporen van ziekten of afwijkingen in engere zin. • Maakt een weloverwogen keuze bij de inzet van therapeutische maatregelen op het terrein van arrestantenzorg. • Werkt conform de kaders van de WGBO en/of medische-ethische beroepsnormen.	KPB's Uitgebrachte rapportages en adviezen Kennistoets	Stage forensische geneeskunde Module arrestantenzorg
<u>Communicatie</u> <i>"Dodend" en "Levendend"</i> De forensisch arts: • Bouwt effectieve relaties op met de opdrachtgever(s). • Heeft een houding van respect en toont empathie. • Weet de eigen rol en bevoegdheden adequaat over te brengen op patiënt, cliënt of politie/justitie. • Doet adequaat mondeling en schriftelijk verslag van verrichtte werkzaamheden. <i>"Levendend"</i> De forensisch arts: • Geeft de patiënt de ruimte om het eigen verhaal te vertellen en legt vooraf uit hoe het onderzoek wordt uitgevoerd.	KPB Uitgebrachte rapportages en adviezen Observatie	Consultvoeringonderwijs Simulatieonderwijs
<u>Samenwerken</u> De forensische arts: • Stemt rondom arrestantenzorg af met behandelend artsen over de volgorde van onderzoek, behandeling en/of de noodzaak voor verwijzing. • Werkt effectief en doelmatig samen met politie en justitie. • Werkt effectief en doelmatig samen met	KPB Dossier beoordeling MSF	Stage forensische geneeskunde

instanties binnen de 2^e lijns forensische geneeskunde, zoals NFI, CSG en Veilig Thuis. • Werkt effectief en doelmatig samen met collegae forensisch artsen en draagt effectief over. • Bouwt effectieve relaties op met instanties ter bevordering van de ontwikkeling en efficiëntie van de forensische geneeskunde.		
<u>Kennis en wetenschap</u> De forensisch arts: • Bezit adequate kennis en vaardigheden en is op de hoogte van de huidige ontwikkelingen van het vakgebied. • Beschouwt medisch en niet-medische informatie kritisch. • Maakt gebruik van elektronische informatiebronnen ten behoeve van de ontwikkeling van de eigen competenties. • Neemt actief deel aan voor de beroepsgroep relevante bij- en nascholing. • Rapporteert helder over eigen literatuuronderzoek. • Draagt actief bij aan onderwijs aan de beroepsgroep en de ketenpartners.	Referaat bij cursorisch onderwijs	Module wetenschappelijk onderzoek
<u>Maatschappelijk handelen</u> De forensisch arts: • Werkt kosteneffectief. • Is in staat deel te nemen aan projecten of overlegorganen binnen de volksgezondheid, politieapparaat en het openbaar ministerie. • Beoordeelt de invloed van en houdt rekening met maatschappelijke ontwikkelingen op de gezondheid op individueel en collectief niveau. • Treedt adequaat op bij incidenten of calamiteiten in de zorg. • Identificeert determinanten van ziekte en gezondheid op maatschappelijk niveau. • Signaleert en adviseert vertegenwoordigende functionarissen binnen zijn/haar organisatie, de beroepsvereniging en de opdrachtgever omtrent te nemen maatregelen over situaties die een bedreiging vormen voor de gezondheid of rechtspositie van	KPB Dossier beoordeling	Stage forensische geneeskunde

de groepen waarvoor de forensisch arts verantwoordelijkheid draagt.		
<u>Organisatie</u> De forensisch arts: • Organiseert het werk efficiënt naar een balans in cliënten- en patiëntenzorg en persoonlijke ontwikkeling. • Verdeelt zijn tijd evenwichtig tussen forensisch geneeskundig werk, inclusief diensten, scholing en vrije tijd. • Maakt een doelmatige afweging bij het stellen van prioriteiten indien de arts wordt geconfronteerd met meerdere forensische activiteiten in een tijdsperiode en stelt zich hierbij flexibel op. • Bepaalt binnen de gestelde kaders zelfstandig de indeling van de werkzaamheden. • Zorgt voor een goede bereikbaarheid. • Bevordert het gebruik van ICT in de kwaliteitswaarborging van de forensische geneeskunde.	KPB MSF	Stage forensische geneeskunde
<u>Professionaliteit</u> De forensisch arts: • Gebruikt informatietechnologie voor optimale zorg op individueel en collectief niveau. • Neemt actief deel aan door de werkgever of de beroepsvereniging georganiseerd forensisch medisch overleg. • Werkt effectief en doelmatig binnen een gezondheidsorganisatie. • Is zich bewust van de bijzondere rol van de arts, op het grensvlak van geneeskunde en rechtspleging. • Bewaakt de eigen grenzen van het handelen in de samenwerking met politie en justitie en gaat daar niet overheen. • Kent de grenzen van de eigen competenties en handelt daarbinnen. • Draagt effectief bij aan inter- en multidisciplinaire samenwerking. • Voert effectief intercollegiaal overleg. • Neemt actief deel aan intervisie. • Staat open voor feedback op intercollegiaal gebied en vanuit de opdrachtgever.	KPB MSF	Stage forensische geneeskunde

Kenmerkende beroepssituatie

- Onvoorspelbare werkzaamheden en onregelmatige tijden, waarbij flexibiliteit en het doelmatig kunnen maken van keuzes en stellen van prioriteiten vereist is.
- Werkzaamheden bevinden zich op het grensvlak van geneeskunde en rechtspleging.
- De sociaal maatschappelijke rol die de forensisch arts inneemt verandert binnen de werkzaamheden op het terrein van de forensische geneeskunde, wat hoge eisen stelt aan de professionele handelen.

Minimaal verplicht aantal toetsen per toetsvorm voor het thema forensisch medisch onderzoek

6 x KPB, waarbij elke competentie minimaal 1 x getoetst moet zijn.

1 x per jaar (landelijke) voortgangstoets.

Eindtermen voor het medisch handelen voor thema Organisatie en OntwikkelingKennis & Vaardigheden

De forensische arts:

- Werkt al naar gelang de rol die deze inneemt conform de wettelijke kaders of medisch-ethische normen opgelegd door de beroepsvereniging.
- Draagt zorg voor adequate dossiervorming.
- Werkt zoveel mogelijk op basis van evidence based richtlijnen en draagt bij aan optimalisering van bestaande richtlijnen en/of ontwikkeling van nieuwe richtlijnen.
- Is zelfkritisch op het eigen handelen, staat open voor feedback en neemt actief deel aan intervisie.